

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Grobelnik

Demokracija v očeh federalistov. Madison vs. Hamilton

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Grobelnik

Mentor: prof. dr. Igor Lukšič

Demokracija v očeh federalistov. Madison vs. Hamilton

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Demokracija v očeh federalistov. Madison vs. Hamilton

Za očete Ustave in pisce Federalističnih spisov je bila ljudska oblast izvor, demokracija in republika pa dve vrsti izvora vlade. Demokracija je bila v letu 1787 razumljena kot radikalna vera in ustava, ki so jo ustanovitveni očetje postavili, je zagotovila institucionalni okvir, ki se je lahko pozneje razvil v demokracijo, čeprav so bile neposredne volitve senatorjev, dodelitev pravic črncem ter pravice žensk v ustavo naknadno dodane z amandmaji. Pisci Ustave ter Federalističnih spisov so svoje ideje gradili na filozofiji Thomasa Hobbesa, Johna Lockeja, Thomasa Paina, Montesquieuja in Huma. Njihove ključne ideje tako še danes ostajajo v ameriških institucijah. Hobbesov pesimističen pogled na človeško naravo, Lockejeva filozofija naravnih pravic ter z njo povezane dolžnosti in obveze vlade, ki so ji bile dane z družbeno pogodbo, Montesquieujeva ločitev treh vej oblasti ter načelo ravnotežja moči so temelj Ustave Združenih držav, v katerih se je predstavniška demokracija prvič udejanjila v praksi. Federalistični spisi, pogosto označeni kot najboljša interpretacija Ustave, so bili napisani z namenom podpore njene ratifikacije in so pomemben prispevek k politični zgodovini. Zaradi izkušnje tiranije pod angleško krono so bili ustanovitelji skeptični do vladanja kakršnekoli vrste, kot posledico česar lahko razumemo vzpostavitev federalne vlade z oblastjo, podvrženo sistemu ovir in ravnotežja. Čeprav sta bila Madison in Hamilton v času pisanja Federalističnih spisov zaveznika, ki ju je vodila ideja sprejetja predlagane ustave, sta kmalu prišla do razpota. Razhod Madisona in Hamiltona je pripeljal do ustanovitve prvih političnih strank v Ameriki ter zakoličil participativno politiko v ameriški republiki. Hamilton je zagovarjal nacionalno politiko, ki bi raztegnila meje nacionalne moči in širše razumevanje ustave, ki bi jo omogočila. Upal je, da bo lahko s privlačno politiko ustvaril javno mnenje, ki bo podpiralo in zaupalo v nacionalno vlado. Nasprotno je Madison predlagal, da se zaupanje ljudi v nacionalno vlado pridobi z ustavo kot vrhovnim zakonom ter sledi volji ljudstva, ki je ustavo ratificiralo. Verjame, da lahko prek omejevanja nacionalne oblasti utrdi zaupanje ljudi v nacionalno vlado ter vzpostavi ustavni red. Madisonove ideje omejene vlade so bile glavni tok v Združenih državah v 19. stoletju, Hamiltonovo videnje interpretacije ustave pa je prevladovalo v politiki 20. stoletja. Za Madisona je bilo Hamiltonovo pomanjkanje spoštovanja realnega nosilca oblasti – ljudstva – ter njegova odločitev, da lahko ustvari svojo ekonomsko in politično vizijo brez privolitve suverene javnosti, jedro spora ter njenega razhoda.

Ključne besede: Federalistični spisi, Ustava ZDA, James Madison, Alexander Hamilton, federalizem, demokracija.

Democracy in the eyes of federalists. Madison vs. Hamilton

For the fathers of the Constitution and the writers of the Federalist Papers the people's government was the source, and democracy and republic were two types of that source of the government. In 1787 democracy was seen as a radical religion and the Constitution, settled by the founding fathers, provided an institutional framework, which could subsequently develop into a democracy although the direct election of senators, the granting of rights of blacks and women's rights were included in the Constitution later added to the amendments. The writers of the Constitution and the Federalist Papers built their ideas on the philosophy of Thomas Hobbes, John Locke, Thomas Paine, Montesquieu, and Hume. Their crucial idea remains in US institutions. Hobbes' pessimistic view of human nature, Locke's philosophy of natural rights and the related duties and obligations of the government, which had been given with the social contract, Montesquieu's separation of the three branches of government and the principle of balance of power, represents the foundation of the Constitution of the United States, where representative democracy was first realized in practice. Federalist Papers, often referred to as the best interpretation of the Constitution were written to support ratification of the Constitution and represent an important contribution to political history. Due to the experience of the British crown, the founders were skeptical of any kind of government as a result of which we can understand the creation of the federal government with the authority subject to the system of obstacles and balance. Despite the fact that Madison and Hamilton were ally in the time of writing the Federalist Papers, which has led to the adoption of the proposed Constitution, they soon came to a crossroad. That led to the creation of the first political parties in America and perpetuates participatory politics in the American Republic. Hamilton advocated a national policy that would stretch the limits of national power with a broader understanding of the Constitution. He hoped to be able to create attractive policy to the public opinion, that will support and trust to the national government. By contrast, Madison suggested that people's trust in the national government obtains the Constitution as the supreme law, and following the will of the people, that ratified the Constitution. He believes that he can consolidate people's trust in the national government and establish constitutional order through the limitation of the national authorities. Madison idea of limited government were the main stream in the United States in the 19th century, Hamilton seeing interpretations of the Constitution has dominated the politics of the 20th century. For Madison, the Hamilton lack of respect for the real holders of power - the people - and his decision that he can create its own economic and political vision without the consent of the sovereign public was the core of the conflict and their parting.

Keywords : Federalist Papers, US Constitution, James Madison, Alexander Hamilton, Federalism, Democracy.

KAZALO

1 UVOD.....	9
1.1 Raziskovalni problem in hipoteze	13
1.2 Opredelitev metod raziskovanja	14
1.3 Struktura magistrskega dela.....	14
2 MODELI DEMOKRACIJE	16
2.1 Definicija pojma demokracija	17
2.2 Antični model demokracije	20
2.3 Liberalno-protektivni model demokracije	22
2.4 Radikalni model razvojne demokracije	25
2.5 Liberalno-razvojni model demokracije	27
3 ZGODOVINSKE OKOLIŠČINE NASTANKA USTAVE.....	30
3.1 Vzpostavitev drugačne miselnosti	30
3.2 Členi konfederacije.....	32
3.3 Konvencija v Annapolisu	35
3.4 Socialno-politično ozadje 13 kolonij	36
4 USTAVA.....	38
4.1 Ustavna konvencija.....	38
4.1.1 Veliki kompromis	39
4.1.2 Pristojnosti zvezne oblasti	40
4.1.4 Razmerje med vejami oblasti	41
4.1.5 Pristojnosti kongresa.....	42
4.1.6 Način volitev in pristojnosti predsednika	46
4.1.7 Pristojnosti sodne veje oblasti	49
4.1.8 Bill of rights.....	51
4.2 Izvor politične filozofije tvorcev ustave.....	52
5 FEDERALISTI.....	55
5.1 Kontekst nastanka Federalističnih spisov	55
5.2 James Madison	59
5.2.1 Človeška narava.....	60
5.2.2 Oblika predstavništva	61
5.2.3 Frakcije	62
5.2.4 Verska svoboda	65
5.3 Alexander Hamilton	66
5.3.1 Oblika vladavine.....	68

5.3.2 Ustavna konvencija.....	70
5.3.4 Minister za finance	71
5.3.5 Moč sodstva.....	72
6 MADISON VS. HAMILTON	74
6.1 Federalizem	74
6.1.1 Ustavne in naravne omejitve nacionalne in državnih vlad.....	75
6.1.2 Moč in ustavna ter politična varovala.....	76
6.1.3 Po sprejeti ustavi.....	78
6.2 Javno mnenje in centralizacija moči.....	81
6.3 Moč ljudstva	86
7 ZAKLJUČEK	91
8 LITERATURA	95

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Modeli demokracije.....	16
Slika 2.2: Model antične demokracije	20
Slika 2.3: Protektivna demokracija.....	23
Slika 2.4: Radikalno razvojna demokracija	26
Slika 2.5: Liberalno-razvojni model demokracije	27
Slika 4.1: Sistem nadzora in ravnotežja moči.....	42

1 UVOD

Federalistični spisi, ki so po besedah Jeffersona »najboljši komentar o vladi, ki je bil kadarkoli napisan« (Jilson v Brezovšek 1992, 595), predstavljajo ne le argumente za ratifikacijo Ustave, kakor so bili sprva zamišljeni, temveč politično filozofijo. Federalisti so osnovali sistem, na katerem sloni moderna demokracija. Ko govorimo o demokraciji, se moramo zavedati, da demokracija temelji na kompromisu oziroma da je kompromisov polna teorija demokracije. Njena načela se med seboj soočajo in si nasprotujejo, saj »vrlina življenja v družbi ni nujno vrlina teorije v družbi« (Dahl 1997, 11). Ko Madison oblikuje teorijo demokracije, išče kompromise med vladavino večine in manjšine. Išče kompromis med politično enakostjo vseh državljanov na eni strani in željo omejiti njihovo suverenost na drugi (prav tam, 11). Demokratična miselnost ter politične ureditve, ki iz nje izhajajo, so imele in imajo na našo civilizacijo še vedno velik vpliv. Federalistična doktrina o ljudski suverenosti je tako še vedno prisotna v političnih institucijah in prevladuje v našem dojemanju demokracije. Demokracijo razumemo kot edini pravi tip politične ureditve, ki je, izhajajoč iz antičnih izkušenj, sinonim za suverenost ljudstva, enakost in svobodo, kar pa se (pre)pogosto izkazuje za neresnično.

Antični model demokracije je temeljil na polisu in na sistemu neposredne vladavine ljudstva. Glede na specifičnost koncepta neposredne ljudske vladavine – sistem množičnega združevanja –, je v sodobnem času neizvedljiv, ampak ključen zaradi vpliva, ki ga je imel na moderno politično misel (Heywood 1997, 71). Politični ideali tistega časa; svoboda, spoštovanje pravice in zakonitosti ter enakost med državljani so bili ključen element zahodnega političnega razmišljanja. Za Atence je demokracija predstavljala samo neposredno ljudsko vključevanje v vlado. Kot oligarhijo pa so razumeli »vlado posameznikov«, vlado, ki jo je vodila elita. Čeprav so lahko bili ljudje pod takšno vlado svobodni, se niso počutili kot povsem svobodne, če si niso mogli vladati sami. Ljudje so lahko vladali kot odrasli meščani moškega spola – državljani – in so bili tako popolnoma enakopravni. Atenci so živeli v prepričanju, da bi vlada, če je ne vodi ljudstvo, vladala ne le prek elite, ampak predvsem v imenu lastnih interesov. Ker je elita običajno posedovala več imetja kot običajni ljudje, se na podlagi tega sklepa o možnosti gospodarskega motiva kot enega pomembnejših elementov demokracije. To je razumel tudi Aristotel, ki je demokracijo opredelil kot režim, ki ga vodijo običajni ljudje brez premoženja in v svojem interesu; oligarhijo pa vodi elita premožnih ljudi v svojem lastnem interesu (Strauss 1994). Do obdobja razsvetljenstva je bila misel o antični demokraciji postavljena na stranski tir,

saj je lahko atenski tip demokracije deloval le v majhnih mestnih državah in koncept neposredne demokracije bi bilo v večnacionalne države težko prenesti. Posledično se je vzpostavila predstavniška, neposredna demokracija, v kateri je bila suverenost ljudi prenesena na predstavnike, ki so odločali v njihovem imenu. Kot neposredno odločanje ljudstva pa se je ohranil koncept referendumov. Idejo neposredne demokracije je v tem času sicer zastopal Rousseau, ki je poudarjal pomen suverenosti ljudstva. Opredelil jo je kot enotno, nedeljivo in neprenosljivo. Ena izmed pomembnejših komponent, ki so zaznamovale čas nastanka ameriške ustave, je liberalizem, čigar osnovo lahko najdemo v politični misli Johna Lockeja. V Lockejevih očeh je bila vlada obravnavana kot orodje, s katerim lahko posameznik zavaruje svoje življenje, svobodo in lastnino. Vlado tako postavi ljudstvo, ki ga predstavlja množica posameznikov, vlada je omejena z delitvijo oblasti in predstavništvom (Locke 1952, 70–73); ljudstvo lahko tako tudi odstavi vlado, če mu ta ne ustreza. S tem se lahko posamezniki posvetijo uresničevanju svojih ekonomskih ciljev. Skupnost, v katero so povezani, je tako le sredstvo za doseganje lastnih egoističnih ekonomskih interesov. Liberalizem pomeni osnovo, na kateri sta se gradila tako ameriška politična kultura kot tudi sam politični sistem. Lockejeve ideje je še nadgradil Montesquieu, ki je oblast ločil na tri veje; izvršilno, zakonodajno in sodno, kar je bil pomemben temelj za tvorce ameriške ustave.

Predstavniška, posredna demokracija se je v praksi prvič udeležila v novonastali ustavi. Vloga voditeljev pri oblikovanju politične misli v času sprejemanja Ustave je bila neposredna in prepričljiva. To so bili možje, ki so ustvarili politične institucije, podkrepjene s svojimi argumenti, in tako postavili ustavni okvir pod okriljem republikansko-demokratske filozofije. Sicer so se politični pisci osemnajstega stoletja v Ameriki naslanjali na angleške teoretike in njihovo opredelitev vlade: monarhijo, aristokracijo ter demokracijo, pri čemer je bila demokracija pogosto imenovana tudi republikanizem. Skoraj brez izjeme so avtorji monarhijo opredeljevali kot vladavino enega, običajno dednega voditelja in aristokracijo kot dedno ali samoimenovano vladavino nekaj izbrancev. V demokraciji in republiki pa je bila suverenost osnovana v ljudstvu samem (Shoemaker 1966, 84). Bistveno vlogo pri oblikovanju in sprejemanju Ustave so imeli pisci Federalističnih spisov. V podporo sprejetju Ustave so napisali 85 esejev, ki so bili napisani z mislijo o njeni trajnosti in jih tako niso ne prostorsko ne časovno pogojevali: »Upoštevati moramo, da nismo omejili svojih pogledov na sedanje obdobje, ampak smo se osredotočili tudi na daljšo prihodnost. Ustave republikanske vladavine ne smejo biti

zgrajene samo na tehtanju obstoječih nujnosti, ampak tudi na njihovi povezanosti z verjetnimi nujnostmi časa v skladu z naravnim in preizkušenim tokom človeških odnosov« (The Federalist Papers 1961, 327).

Vzpostavitev sistema in sprejem Ustave Združenih držav Amerike pa je treba razumeti tudi kot posledico zgodovinskih okoliščin, ki so neposredno vplivale na njen nastanek. Šibke kolonije so se namreč za neodvisnost od britanske krone po nekaj neuspešnih poskusih začele skupaj boriti v letu 1774. Vseh 13 kolonij je poslalo svoje odposlanike na prvi kontinentalni kongres v Filadelfiji, ki mu je eno leto kasneje sledil bolj pomemben drugi kontinentalni kongres, saj so na njem delegati sprejeli odločitev o boju proti britanski kolonizaciji. Z Deklaracijo o neodvisnosti ZDA, 4. 7. 1776, je bila razglašena neodvisnost. Drugi kontinentalni kongres je sprejel tudi prvo Ustavo Združenih držav Amerike – Člene konfederacije in večne unije – ter leta 1777 sprejel tudi odlok o ustanovitvi konfederacije. Države so ohranile svojo suverenost ter na zvezne organe prenesle izjemno omejene pristojnosti, kar se je v prihajajočih letih izkazalo za pomanjkljivost. Države so začele spoznavati, da potrebujejo enotno centralno oblast, ki bo lahko poenotila posamezne interese, če se želijo razvijati in prosperirati. Ustanovna skupščina v Filadelfiji je tako iz 13 konfederalno slabo povezanih držav postavila osnovo za novo federacijo Združenih držav Amerike. Ustava je bila ratificirana leta 1789 in je bila od takrat amandmirana sedemindvajsetkrat. Prvih deset amandmajev, znanih pod imenom Listina svoboščin, zagotavlja zaščito individualnih pravic in svoboščin ter omejuje moči vlade. Ustava tako s sedmimi členi in dodanimi amandmaji predstavlja najkrajšo ustavo na svetu in je od nastanka vplivala na številne druge ustave v drugih državah.

Tvorci Ustave ZDA so se po izkušnji ohlapne konfederacije srečali z mnogoterimi izzivi, ki bi lahko omogočili stabilno in močno republiko. Zavedali so se, da je treba kolonije združiti v federalno enoto, niso pa se strinjali glede načina delovanja novonastale federacije. Na to je v veliki meri vplival liberalizem in izkušnja življenja pod britansko krono. Tako so želeli vzpostaviti sistem, ki bi preprečil tiranijo, ki so se je najbolj oteпали. Ustavo in njena določila so si tako predstavljali kot sistem nadzora in ravnotežja (*checks and balances*). Takšen sistem vzpostavlja ravnotežje med posameznimi vejami oblasti, ki se medsebojno nadzorujejo, in preprečuje, da bi lahko katerakoli veja oblasti prevladala nad drugima dvema.

James Madison in Alexander Hamilton, dolgoletna politična sodelavca in zaveznika, sta bila dva izmed ključnih mož, ki so ustvarili politični sistem ter prihodnost države. Oba sta razumela, da je ustava več kot le seštevek njenih členov. Različna v karakterjih; Hamilton je bil pogosto spremenljivega vedenja in nesramen; Madison pa je bil olikan in natančen, sta skupaj prispevala ključne argumente za ratifikacijo Ustave. Med bistvene prispevke avtorjev šteje Federalistični spis št. 10, v katerem Madison poudarja vprašanja zaščite državljanov pred političnimi frakcijami. Verjame, da lahko močno republiko lažje zavaruješ pred nevarnostmi kot manjšo. V tem eseju Madison nadaljuje Hamiltonovo razmišljanje iz Federalističnega spisa št. 9, v katerem je Hamilton politične frakcije opredelil kot uničevalce obstoja republike. Oba sta podpirala veliko republiko z močno vlado. Madison je predvideval, da do političnih frakcij pride zaradi neenakomerne porazdelitve moči, v Federalističnem spisu št. 10 pa je frakcijo tudi opredelil, in sicer tako: »Številni državljani, ki pripadajo manjšini ali večini in so združeni na podlagi skupnega nagiba, sla ali interesov nasproti pravicam ostalih državljanov ali proti trajnim in skupnim interesom skupnosti.« Madison je rešitev problema frakcij videl v dveh smereh; v odstranitvi razloga nastanka frakcij ali pa v nadzoru njenih učinkov. Zavedal se je, da ekonomske neenakosti kot posledica različnih sposobnosti preprečujejo enako miselnost. Tako je ugotovil, da je mogoče škodo, povzročeno s strani političnih frakcij, omejiti le z nadzorovanjem njenih učinkov. V Federalističnem eseju št. 10 Madison poudari pomen velikosti nove unije, da bi ta lahko vzpostavila bolj učinkovito vlado v primerjavi z vladami posameznih držav. Pisci Federalističnih spisov so verjeli, da lahko raznolikost držav prepreči politične frakcije, a so hkrati poudarjali skupne točke, ki so ustvarile povezanost med državami. Madison v Federalističnem spisu št. 51 govori o pomembnosti ločenosti vej oblasti, ena od bistvenih tem, s katero so se srečevali, pa je bil predvsem federalizem. Tako so v esejih poudarjali problem šibkosti Členov konfederacije in nemoči zvezne vlade. Hamilton je v Federalističnem spisu št. 23 poudaril, da mora nacionalna oblast pridobiti pristojnosti na vseh področjih, ki jih ureja, in ne le na vojaškem. Kot ključno ocenjuje potrebo po močni in energetske vladi, ki ne sme biti vnaprej preveč omejena. Krajši uvid (podrobnejše opredelitve ter razširjeno predstavitev podajamo v nadaljevanju) prikaže tako različne poudarke Madisona in Hamiltona kot tudi njune različne poglede na razvoj sistema, ki sta ga pomagala ustanoviti. Posebno pozornost bomo namenili njunima pogledoma na federalizem in njegova varovala ter primerjali razmišljanja, vezana na moč ljudstva. V magistrskem delu želimo tako osvetliti okoliščine,

ki so do nastanka Ustave ter njene ratifikacije pripeljali, s primerjavo tekstov razsvetljenskih mislecev in piscev ustave/avtorjev Federalističnih spisov jasno prikazati povezavo oziroma temelje, na katerih so slednji gradili svoje argumente. Predvsem pa želimo podrobneje prikazati delo in politično filozofijo Madisona ter Hamiltona, ki sta po dolgoletnem prijateljstvu postala ostra nasprotnika, in ugotoviti, ali je to nasprotovanje izšlo iznenada ali pa je bilo v njuno misel vsajeno že od začetka, kljub soglasju ter skupnemu delu na projektu Federalističnih spisov.

1.1 Raziskovalni problem in hipoteze

Ameriška ustava, ki je bila ena prvih sodobnih demokratičnih ustav, določa politični sistem, ki je na marsikateri točki prelomen. V magistrskem delu želim izpostaviti in razložiti zgodovinske okoliščine, ki so omogočile nastanek takšnega sistema ter osnovanost idej federalistov na že predhodno opredeljenih konceptih. Poudarjam vlogo federalistov, znotraj njih še posebej Madisona in Hamiltona, ter njihov prispevek k ustavi ZDA. V tem kontekstu je bistveno razumeti, da so ZDA po izkušnji z nemočno konfederacijo od leta 1781 do 1788 vpeljale federacijo, niso pa hotele uvesti ureditve, ki bi lahko zdrsnila v tiranijo. Na teh relacijah je potekala diskusija, katere najbolj izostrena predstavnika sta bila Hamilton in Madison.

Hipoteza 1: Predstavniški tip demokratične republike, ki so si jo zamislili federalisti, je bil mogoč zaradi izkušnje odcepitve od angleške krone.

Hipoteza 2: Federalisti so v prakso prvi uvedli sistem ravnovesja in nadzora oblasti, ki je na teoretični ravni že bil predhodno zasnovan.

Hipoteza 3: Ključni problem, ki so ga reševali federalisti, je bil odnos med centralizirano in decentralizirano oblastjo, ki se najbolj izrazito kaže v diskusiji med Madisonom in Hamiltonom.

S pomočjo ugotovitev bomo lahko umestili pomen dela federalistov in jasno razumeli vzroke, ki so omogočili vzpostavitev takšnega sistema. Odcepitev od angleške krone in šibko zasnovana konfederacija sta namreč dejavnika, ki sta bistveno vplivala na razmišljanje v iskanju tipa demokratične republike. Z analizo Federalističnih spisov in Ustave ZDA bomo lahko ugotovili, v kolikšni meri so ideje federalistov zastopane v Ustavi ZDA ter ali so bile določene od njih že predhodno zasnovane. Na tem mestu bomo iskali teoretična izhodišča, na katerih so federalisti utemeljili predstavniški tip demokratične

republike. Pokazali bomo tudi, v kolikšni meri je Ustava ZDA kompromis med stališči Hamiltona in Madisona oziroma kako ustava rešuje problem centralizacije in decentralizacije oblasti, kar je hkrati razmerje med federalizmom in konfederalizmom.

1.2 Opredelitev metod raziskovanja

Raziskovalno delo bo temeljilo po večini na analizi vsebin primarnih in sekundarnih virov, kjer bomo pregledali relevantno literaturo tako ameriških kot evropskih avtorjev ter nekatere temeljne zakonodajne dokumente, ki predstavljajo prelomnico v političnem sistemu ZDA (Ustava ZDA, Federalistični spisi). Raziskovalna vprašanja bomo preverjali s pomočjo metode deskriptivne analize, s katero preverjamo stanje in vsebino pojavov (vzročno-posledične povezave med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami). Analiza bo temeljila na teoretičnih izhodiščih in zgodovinskih dejstvih, pojasnili bomo ključne zgodovinske dogodke, ki so bistvenega pomena, ter potreben okvir za nastanek ustave ZDA, kot je bila sprejeta.

1.3 Struktura magistrskega dela

Magistrsko delo je sestavljeno iz petih poglavij. V drugem poglavju je prikazan osnovni oris pojma demokracije, ki mu sledijo predstavitve klasičnih modelov demokracije po Heldovi kategorizaciji, s čimer želimo prikazati vpliv značilnosti vsakega obdobja in njegovih predstavnikov na politično filozofijo federalistov. Tako prek pregleda značilnosti antičnega modela, ki predstavlja zibelko demokracije, liberalno-protektivnega modela, radikalnega in liberalno-razvojnega modela, izpostavimo najbolj ključne akterje ter njihove prispevke. V tretjem poglavju prikažemo okoliščine pred nastankom ameriške ustave, ki so ključno vplivale na miselnost tistega časa. Tako posebej poudarjamo odnos kolonizirane Amerike do britanske krone, ki je prinesla povsem drugačno miselnost tistega časa in ključno vplivala na razvoj politične filozofije federalistov, šibko povezanost držav pod Členi konfederacije, ki je v praksi prikazala nujnost centralnejše povezanosti in moči nacionalnih organov, ter prikažemo socialno politično ozadje kolonij, kar je pomembno z vidika razumevanja in ravnanja posameznih kolonij v odnosu do nastajajoče ustave. Četrto poglavje je namenjeno ustavi, konvenciji v Filadelfiji ter njenemu sprejetju. V poglavju so natančneje prikazani posamezni členi ameriške ustave, ki se navezujejo na pristojnosti zvezne oblasti in so dopolnjeni s konkretnimi zapisi Federalističnih spisov, ki so spodbujali njeno ratifikacijo. Tako smo želeli na plastičen način pokazati vpliv federalistov in njihove konkretne rešitve. V sklopu tega poglavja tudi obširneje predstavimo izvor politične misli

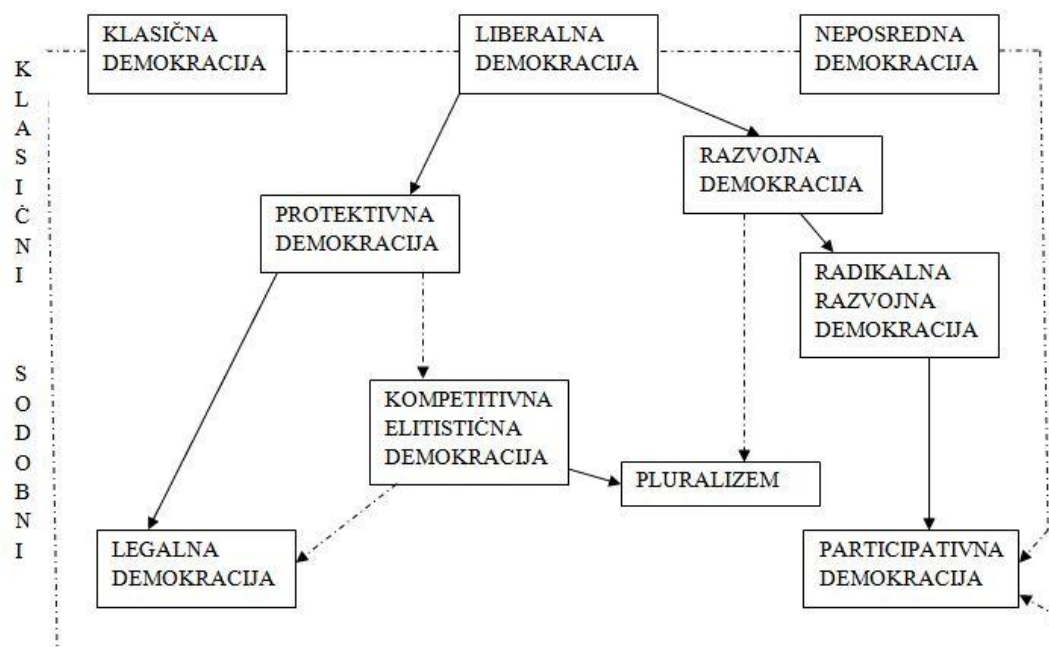
tvorcev ameriške ustave, ki vsebuje primerjavo besedil predhodnikov federalistov z njihovimi zapisi v Federalističnih spisih. Tako neposredno povežemo miselnost federalistov in njihovo podlago v razsvetljenski politični filozofiji. Peto poglavje je poglavje federalistov. Natančneje razložimo okoliščine nastanka spisov in obširneje predstavimo Jamesa Madisona in Alexandra Hamiltona ter njune poglede na tip predstavništva, človeško naravo, versko svobodo, frakcije, moč sodstva in pristojnosti posameznih vej oblasti. V šestem poglavju pa predstavljamo sintezo napisanega. Neposredno primerjamo zapise in misli Madisona in Hamiltona. Največ pozornosti namenjamo vprašanju federalizma, saj trdimo, da je bil ravno federalizem točka, na kateri sta se Madison in Hamilton razšla že pred javnim razhodom. Znotraj tega predstavljamo njune poglede na ustavne in naravne omejitve nacionalne in državnih vlad, ustavna in politična varovala ter njun boj po prvih predsedniških volitvah. Sledita še dve poglavji, vezani na njune različne poglede in delovanja. Poudarjamo pomen javnega mnenja in centralizacijo moči ter moč ljudstva. Na podlagi ugotovljenega v zaključku predstavimo ključne ugotovitve.

2 MODELI DEMOKRACIJE

Demokracijo kot obliko vladanja je težko tako ustvariti kot ohraniti; lahko pomeni ljudsko vlado, lahko pa pomoč pri odločanju. Dahl (1997) v svojem delu Uvod v teorijo demokracije demokracijo razdeli na 1) madisonovsko demokracijo, za katero sta značilni omejitve volje večine in zagotovitev varovalk pred tiranijo večine, 2) populistično demokracijo, ki upošteva suverenost ljudstva kot osrednje politično načelo ter zagotavlja politično enakost in javno avtonomijo, ter 3) poliarhično demokracijo, ki predvideva zavezanost k odločitvam vsakokratnega političnega zmagovalca – večine –, enako težo vloženega glasu vsakega posameznika, možnost politične izbire med različnimi alternativami in zagotovitev ustrezne informiranosti v zvezi z obstoječimi alternativami.

Held (1989) pa modele demokracije razdeli na dve vrsti: na neposredno ali participativno demokracijo in na liberalno ali predstavniško demokracijo. Med neposredne modele demokracije spadajo: antični model demokracije, radikalno-razvojni model demokracije in model neposredne demokracije po marksističnem pojmovanju. Modele demokracije v nadaljevanju tako povzemamo po Heldu, ki je razčlenil osem modelov demokracije (slika 2.1), od tega štiri klasične in štiri moderne.

Slika 2.1: Modeli demokracije

Vir: Held (1989, 16).

Za potrebe naše analize bomo v nadaljevanju obravnavali le klasične modele demokracije, brez marksističnega modela. Predstavili bomo glavne značilnosti posameznega modela z vidika potrebe umestitve avtorjev Federalističnih spisov ter opredelili načelo delitve oblasti, način participacije, svobodo, enakost ter ostale pravice in svoboščine.

2.1 Definicija pojma demokracija

Demokracijo pogosto razumemo kot družbeno stanje, v katerem so ljudje maksimalno svobodni in enakopravno sodelujejo pri urejanju skupnih zadev. Takšno pojmovanje je ideal popolno urejene družbe. Hkrati pa lahko demokracija označuje dejansko obstoječo politično ureditev. Vsekakor pa je treba na demokracijo gledati časovno in družbeno pogojeno. Njen karakter je močno odvisen od tega, komu je priznan status ljudstva. V atenskem polisu, kjer so ljudstvo predstavljali le svobodni moški državljani, je pomenila obliko vladanja, kjer je odločalo celotno državljsko telo z uporabo večinskega načela, ob predpostavki politične brezpravnosti sužnjev in žensk. Demokracija je tako oblika družbenopolitičnega sistema, v katerem vlada ljudstvo. Sama beseda je izpeljana iz grških besed *demos*, kar pomeni ljudstvo, ter *kratos* (moč), ki se sestavi v besedo *demokratia*. Ta je prek francoske besede *demokratie* prišla v angleško uporabo v 16. stoletju (Held 1989, 15–28).

Aristotel (v Dahl 1997, 39) je zapisal:

Najbolj pristna je demokracija, ki nosi to ime predvsem zaradi v njej prevladujoče enakosti: to je tisto, kar v tej državi narekuje zakon – da revni niso nič bolj podrejeni kot bogati; prav tako vrhovna oblast ne sme biti v rokah nikogar med njimi, oboji naj si jo delijo. Kajti če sta svoboda in enakost, kot nekateri predpostavljajo, bistvo demokracije, mora biti vsak del oblasti vsem enako dostopen; ker je ljudstvo v večini in ker je tisto, o čemer glasujejo, zakon, sklepamo, da je ta država demokratična.

Grška demokracija je bila neposredna, vključevala je državljane, ki naj bi bili enakovredni, enako krepostni in tako tudi enako primerni za nastop javne službe, vendar je na tej točki treba poudariti, da državljani niso bili vsi prebivalci (Sruk 1995, 58). Državljanstvo je pripadalo elitnemu razredu svobodnih mož in je izključevalo sužnje ter ženske iz političnega življenja. Za stare Grke je bil ključen namen države srečno in etično življenje državljanov, ideja o suverenosti popolne pravne države jim je bila tuja. Grška ideja demokracije se je prenesla v Rim, kjer se je dodobra spremenila in dopolnila ter se je tako

teoretično kot praktično razvila v republiko (Sruk 1995, 59). Srednjeveška Evropa je v okviru teokratske teorije razvila demokratično različico posredne božje pravice, iz česar je izhajalo, da oblast sicer je od boga, vendar pa so oblike in načini izvrševanja te oblasti ljudski. Tomaž Akvinski poleg »*tuzemeljskega*« vladanja zagovarja tudi idejo o uporabi proti vladarju, če ta krši naravni zakon. Hinsley (1992, 94-95) poudarja pomen Akvinskega tudi v luči zasnovanega koncepta konstitucionalnega vladanja, ki je izjemno vplivalo na razvoj liberalne demokratične filozofije.

V obdobju renesanse je bila demokracija po navdihu antike udejanjena v mestih, v majhnih mestnih državicah (Italija). Idejo neposredne demokracije je v zgodnjem razsvetljenstvu zastopal Jean Jacques Rousseau, ki je poudarjal pomen suverenosti ljudstva in občo ljudsko voljo. Suverenost ljudstva je opredelil kot enotno, nedeljivo in neprenosljivo. Vendar se je zavedal dejstva, da lahko neposredna demokracija uspešno deluje le v majhnih skupnostih, kjer ne obstaja preveliko razlikovanje med državljani. Zavedal se je tudi pomena socialnega statusa za demokracijo, saj ji socialne razlike škodujejo (Rousseau 1960, 88–89). Za razvoj demokracije sta bila bistvena tudi filozofa razsvetljenstva John Locke in Charles Montesquieu. Locke je prvi ločil zakonodajno in njej podrejeno izvršilno oblast. Kot tretjo vejo oblasti je opredelil »federativno« oblast, ki bi se ukvarjala predvsem z zunanjimi zadevami. Njegove ideje je nadgradil Montesquieu, ki je oblast ločil na tri veje: zakonodajno, sodno in izvršilno, ki ne smejo biti združene v eni osebi ali v enem telesu, saj sicer umanjka svoboda. Razlog za to pa je, kot je navedel, da je vsakdo, ki ima oblast, nagnjen k temu, da jo zlorabi, in prav zato morajo biti oblasti med seboj ločene (Pitamic 1927, 100).

Predstavniška, posredna, reprezentativna demokracija se je v praksi udejanjila z ustavo novonastalih Združenih držav Amerike na osnovi že opredeljenih idej ter pod vplivom Huma in Diderota. Bistvena novost in poglobljena sestavina v njej je predstavniško telo. To v obdobju med volitvami deluje in odloča namesto ljudstva, ki ostaja glavni nosilec suverenosti. J. Stuart Mill je v Esejih o svobodi povezal vse tisto, kar je do tedaj prinesel razvoj demokracije in filozofsko-politični liberalizem (Held 1989, 10).

Demokracija tako zahteva skupne odločitve, to so odločitve, ki veljajo za celotno demokratično skupino (družina, podjetja, država ipd). Held (1989, 12–15) pravi, da se lahko zdi vladavina ljudstva nedvoumen koncept, vendar znotraj tega obstajajo velike možnosti nesoglasja. Med kriterije, ki določajo demokracijo oziroma demokratičen

političen sistem, sodijo efektivna udeležba, možnost udeležbe volitev za pripadnike skupnosti, možnost spoznavanja delovanja politike in posledice njenih delovanj ter možnost soodločanja postavitve agende politike. Demokracija naj bi poleg tega dosegla tudi eno ali več temeljnih vrednot: enakost, svoboda, moralni samorazvoj, splošni interes, zasebni interes, družbena korist, zadovoljitev želja in učinkovite odločitve (Held 1989, 25).

Robert Dahl pa kot temeljno značilnost demokracije opredeli sposobnost oblasti, da v okviru politične enakosti trajno ustreže prioriternim zahtevkom državljanov (Dahl 1997, 20). Ključno torej je ujemanje med političnimi odločitvami in željami prebivalstva. Dahl nadalje opredeljuje značilnosti demokratičnega sistema, ki mora državljanom zagotavljati: 1) izoblikovanje lastnih prioritet, 2) posredovanje teh prioritet sodržavljanom in vladi z možnostjo opiranja na individualno in kolektivno ukrepanje ter 3) ravnanje, ki jim bo omogočilo enak vpliv na delovanje oblasti (prav tam, 24). Della Porta (2003, 34–35) nadgradi Dahlove pogoje z osmimi temeljnimi zagotovili: 1) svobodo ustanavljanja organizacij in vključevanje vanje, 2) svobodo izražanja, 3) volilno pravico, 4) pravico do tekmovanja za podporo in glasovanje, 5) pravico biti izvoljen na politične funkcije, 6) alternativne vire informacij, 7) svobodne in pošteno volitve ter 8) institucijo, zaradi katere je vlada odvisna od glasovanj in drugih oblik izražanja političnih prioritet.

Po Lipsetu (2004, 35) »/.../ demokracijo v kompleksni družbi lahko definiramo kot politični sistem, ki omogoča redne ustavne možnosti menjavanja vladajočih uslužbencev, ter kot družbeni mehanizem, ki dopušča največjemu delu prebivalstva, da vpliva na važne odločitve z izbiro tekmovalcev za politično službo«.

Diamond (2008, 29) demokracijo opredeli kot sklop štirih elementov: 1) politični sistem za izbiro in zamenjavo vlad prek svobodnih in poštenih volitev, 2) aktivna participacija ljudi kot državljanov v politiki in družbenem življenju, 3) zaščita človekovih pravic vseh državljanov in 4) red zakona, ki ga je mogoče enakopravno zagotoviti za vse državljane.

Pregled definicij zaključujemo z Raaflaubom, ki je zelo jasno ponazoril obseg in možnosti, ki jih področje definiranje demokracije ponuja: »Zgodovinsko gledano si Atenci lastijo avtorske pravice termina demokracija. Od nas se pričakuje, da pojasnimo razlike tega termina v povezavi z moderno demokracijo« (prav tam 2004, 12).

2.2 Antični model demokracije

Slika 2.2: Model antične demokracije

	UTEMELJEVANJE	ZNAČILNOSTI	POGOJI	PREDSTAVNIKI
ANTIČNA DEMOKRACIJA	<ul style="list-style-type: none"> – popolna politična enakost državljanov – možnost vladanja ter biti vladan 	<ul style="list-style-type: none"> – državljani neposredno participirajo pri zakonodajnih in sodnih funkcijah – suverena oblast skupščine državljanov – med običajnimi ljudmi in javnimi uslužbenci ni razlik – plačilo za javno službo – suverena oblast vključuje vse skupne zadeve mesta 	<ul style="list-style-type: none"> – prosti čas javnih uslužbencev (kar omogočajo sužnji) – mestne državice omejenega obsega – državljanstvo je omejeno na majhno število ljudi 	<ul style="list-style-type: none"> – Sokrat – Aristotel – Platon

Vir: Held (1989).

Nastanek polis je bil za grško demokracijo ključnega pomena, besede pa so postale pot do uresničevanja političnih ciljev. Vprašanja splošnega interesa so se vzpostavila kot polje besednega spopada in so se reševala med samim razpravljanjem. Polis je postala območje skupnega interesa, ki se je razlikoval od zasebnih interesov. Bistven je bil tako premik od suverena na polje javnega ter širjenje kroga ljudi, ki so se tem ukvarjali. Poleg besede je k temu izjemno pripomogla tudi pisava, ki je omogočila širjenje znanja, hkrati pa so mestne države tako trajno in trdno zapisale svoje zakone, ki s tem niso bili več le v domeni govornikov in so se lahko širili med ljudi (glej slika 2.2). Enakost pa je bila tretja ključna sestavina življenja v polisu; vsi, ki so sodelovali pri državnih zadevah, so podobni, kar se je razvilo v enako udeležbo vseh državljanov pri izvajanju oblasti (Vernant 1986, 44–46). Ljudstvo je bilo suvereno in se je vključevalo v zakonodajne in sodne funkcije. Bistveno torej je, da je atenska demokracija razvila občutek za skupnost ter integracijo in identifikacijo ljudstva. Občutek pripadnosti je namreč najpomembnejši za nastanek demokracije (Raaflub 2004, 24). Politični ideali demokracije v Atenah so enakost med državljani, svoboda ter spoštovanje zakonitosti in pravice, ki so bili navdih razvoju zahodne demokracije. Državljan je lahko uspešen le, če aktivno participira v polisu, kjer tudi prebiva.

Za državljane so v Atenah veljali le odrasli moški; ženske, sužnji in imigranti niso imeli prav nobenih političnih pravic. Finley (1999, 19) tako demos opredeli kot manjšinsko elito. Held (1989) pravi, da je bilo suženjstvo splošni pogoj za obstoj atenske demokracije, kjer so državljani tako imeli dovolj časa za ukvarjanje s političnim delovanjem, poleg tega so veliko vlogo imele tudi ženske, ki so skrbele za zasebna opravila in tako moškim prepustile javna. Tudi on kot ključno za atensko demokracijo izpostavlja omejitev državljanstva, saj je omejitev tega povzročila uspešno delovanje sorazmerno malega števila ljudi v majhni mestni državi.

Območje polisa je bilo razdeljeno na lokalna teritorialna okrožja, ki so skupaj sestavljala skupščino. Skupščina je bila ključno telo, ki je zasedalo vsaj štiridesetkrat letno, in je skupaj obsegala okoli 6000 državljanov ter odločala o vseh pomembnih vprašanjih polisa. Svet petstotih pa je imel izvršilno moč, saj je upravljal državo in izvajal odločitve zbora. Člani sveta so imeli določene privilegije; niso bili vpoklicani v vojaško službo, imeli so posebne sedeže ob prireditvah in smeli so nositi vence iz mitre. Ključna za atensko demokracijo pa je bila izjemno visoka stopnja participacije, državljani niso le sodelovali pri sprejemanju odločitev, ampak so bili pripravljene nositi tudi odgovornost javnega položaja. Državljanje Aten so namreč imeli pravico biti izbrani ter pravico do izbire, aktivno in pasivno volilno pravico. Poleg tega so odločali o vseh zadevah političnega življenja ter sodili v javnem in zasebnem (Heywood 1997, 70–72). Atenska demokracija je probleme reševala v skupnem interesu, na podlagi soglasja. Če soglasja ni bilo mogoče doseči, pa je skupščina odločitev sprejela po večinskem pravilu.

Morrow (1998, 72) poudarja, da je bila za Grke značilna povezava morale in politike, kar sta zagovarjala že Platon in Aristotel, kasneje pa tudi protestantski misleci. Prav ta povezanost je bila vzrok vzpona institucionalnih oblik, ki so ta pozitiven odnos promovirale. Bistvena za razumevanje atenske demokracije je enakost, ki se je kazala v enaki dostopnosti položajev, enakosti pred zakoni, enakosti v udejstvovanju v politiki. Aristotel je v povezavi z enakostjo povedal: »Demokracija nastaja na razumevanju, da je enakost v odnosu na katerokoli stvar absolutna enakost, in ker so bili vsi ljudje enako svobodni, naj bi bili tudi absolutno enaki« (Aristotel v Heywood 1997, 119). In prav na enakost se navezuje tudi pojem svobode, saj je človek svoboden takrat, ko je v skupnosti, kjer so vsi enaki. Tako je svoboda posameznika odvisna od svobode med posameznimi ljudmi (Sartori 1987, 284).

Heywood (1997, 70–71) poudarja smernice, ki sta jim sledili grška družba in država: 1) upravljanje in obstoj države sta slonela na vseh državljanih, nikakor ne pri pooblaščenih ljudeh, 2) zakoni so bili za vse enaki in pred zakonom so bili vsi enaki, 3) k državnemu življenju prispeva vsak državljan, vrednost in ugled posameznika pa sta odvisna od pripadnosti rodu, delu ali denarju, 4) toleranca in strpnost sta ključna tako v zasebnem kot javnem življenju in 5) beseda, pisava ter vloga literature je izjemno visoka, saj poleg ostalega tudi uči o življenju v skupnosti.

Zaključimo s pregledom antične demokracije glede na prej opredeljene dejavnike. Oblast v Atenah je obstajala v vseh sferah življenja, saj ločitev med javnim in zasebnim ni obstajala. Primaren organ je institucija skupščine, ki ima suvereno oblast in nad sabo nima pravega nadzora, izvršilen organ predstavlja svet petstotih, ki v nekaterih točkah tudi kreira politiko. Posameznik je razumljen kot integralni del države in živi v prepričanju, da mu vladavina zakonov prinaša svobodo. Državljanstvo je izjemno omejeno in se deduje, tako je izključen precejšen del prebivalcev ozemlja (ženske, sužnji in imigranti). Atenska demokracija je model neposredne demokracije, v kateri so javne službe dosegljive vsem državljanom. Javni položaji se določajo z žrebom in rotirajo. Državljeni ne volijo, ampak imajo možnost nenehnega glasovanja na množičnih srečanjih. Stranke, sodniške elite ali mediji ne obstajajo, izjemen pomen ima retorika in njena moč (Held 1989).

2.3 Liberalno-protektivni model demokracije

Pred vnovično obuditvijo antičnih idej v 17. in 18. stoletju, iz katerih se je razvila moderna demokracija, je v 13. stoletju Tomaž Akvinski začel združevati Aristotelove ideje z nauki krščanstva. V obdobju protestantske reformacije pa so se vzpostavile nove tradicije političnih razmišljanj. Machiavelli je uveljavil klasično republikansko, Hobbes in Locke pa liberalno tradicijo (Hinsley 1992, 95). Čeprav je med obema oblikama demokracije minilo več kot 2000 let, imata nekaj skupnih značilnosti. Hensen (1996) je tako dokazal, da ju družijo vrednote demokracija, svoboda in enakost, vendar je hkrati poudaril, da imajo te vrednote zaradi časovnega vpliva ter družbenih sprememb drugačen pomen. Heywood (1997, 76) poudarja, da so demokratične ideje, ki so se pojavile v 17. in 18. stoletju, drugačne, kot so bile v antični Grčiji. Demokracija je bila razumljena kot sredstvo zaščite in zavarovanja ljudi pred učinki delovanja vlade. V povezavi s tem so se takrat pojavile prve teorije o družbeni pogodbi, ko so nekateri filozofi z zavračanjem Aristotelove misli o človeški naravni državotvornosti začeli poudarjati individualizem (glej Slika 2.3) . Teorija

družbenih pogodb namreč predvideva, da družba nastane šele s pogodbo individuumov in da družbena ureditev ne izhaja od boga ali druge naravno dane družbenosti.

Slika 2.3: Protektivna demokracija

	UTEMELJEVANJE	ZNAČILNOSTI	POGOJI	PREDSTAVNIKI
PROTEKTIVNA DEMOKRACIJA	<ul style="list-style-type: none"> – zaščita državljanov pred voditelji in zaščita pred drugimi ljudmi – nujnost zagotovila, da vladajoči ravnajo skladno z interesi ljudstva 	<ul style="list-style-type: none"> – ljudstvo je nosilec suverenosti, ki jo izvršuje prek predstavnikov – volitve so regularne in tajne – obstaja model za odgovornost vladajočih – država se loči od civilne družbe – vzpostavitev civilnih pravic in svoboščin – ločenost vladnih vej oblasti – enakost pred zakonom 	<ul style="list-style-type: none"> – vzpostavitev konkurenčne tržne ekonomije – večja nacionalna država – patriarhalna družina – razvoj politično avtonomne civilne družbe 	<ul style="list-style-type: none"> – Machiavelli – Hobbes – Locke – Montesquieu – Benthan – Mill – Madison

Vir: Held (1989)

Tradicijo protektivne demokracije je med prvimi zastavil John Locke, ki je verjel, da je pravica posamezniku dana prek obstoja naravnih pravic in lastnine. Človek se rodi kot svobodno bitje, država pa mora poskrbeti, da bo to svobodo ohranila, in si lahko v tem času nakopiči toliko naravne lastnine, kolikor je lahko porabi. Vlada ima legitimnost osnovano na soglasju tistih, ki jim vlada, to soglasje pa lahko ljudje vladi tudi odvzamejo in odpravijo svoje delegate ali pa odstranijo aktualno obliko vladanja. V knjigi Dve razpravi o vladi je tako Locke zapisal, »/.../ da pravice vladarja niso od boga dane /.../ in da mu jih lahko ljudstvo, če z njimi ravna nepreudarno, lahko tudi odvzame« (Locke 1964, 144). Locke je predvidel ločitev zakonodajne in izvršilne veje oblasti. Slednja uveljavlja legalni sistem, zakonodajno telo pa z zakoni uveljavlja naravni zakon. Menil je, da je takšna ločitev oblasti potrebna, ker bi bila lahko sicer, ob kopičenju moči, skušnjava za človeka prevelika (Maier idr. 1998, 54–59). Locke je predvidel volilno pravico za vse, ki imajo lastnino, saj se lahko le tako zaščitijo pred vladajočimi in branijo svoje naravne pravice. Če vlada lastnino obdavči, ima tako tudi posameznik pravico, da vpliva na organ, ki takšno zakonodajo sprejema (Heywood 1998, 44).

Montesquieu je v središče svojih pogledov postavil teorijo delitve oblasti, kot sta jo že pred njim opredeljevala Locke in Machiavelli. Verjel je, da če ločenost oblasti umanjka, prevladajo interesi določene skupine in se ogrozi svoboda. Oblast je razdelil na sodno, izvršilno in zakonodajno. Predvidel je tudi monarha, ki ima v rokah izvršilno oblast ter nadzor nad vojsko in pravico do veta. Zakonodajna oblast, sestavljena iz plemstva in ljudstva (zgornji in spodnji dom), bi imela v rokah sprejemanje zakonov, nadzor nad davki, lahko pa bi tudi razpustila ali finančno omejila vojsko. Izjemen pomen je, v nasprotju z Lockejem, pripisoval sodni veji, ki mora biti neodvisna zato, da se ohranijo pravice posameznikov. Če neodvisnosti ni, so lahko ljudje soočeni s »/.../ strašno oblastjo kombiniranega izvrševalca, zakonodajalca, sodnika in porotnika« (Montesquieu 1966, 71). Pitamic (1927, 100) pravi, da je Montesquieujev prispevek eden pomembnejših v oblikovanju demokracije, saj je njegova zahteva po razdeljeni politični oblasti bistveno definirala razvoj demokracije. Poleg tega je bil zagovornik dejavnega državljanstva ter imel družbeno in državno dolžnost, kot so jo poznali v antiki. Zavedal pa se je, da zaradi velikosti novih skupnosti takšna demokracija ne bi bila mogoča. Zapisal je: »Tako kot v deželi svobode bi moral biti vsak človek, za katerega se predpostavlja, da je svobodno gibalno, sam svoj voditelj; zakonodajna oblast bi morala ostati pri ljudstvu kot celoti. Ker pa to v velikih državah ni mogoče, v majhnih pa je izpostavljeno mnogo neugodnostim, ustreza, da ljudje prek svojih predstavnikov prenesejo tisto, česar ne morejo prenesti sami« (Montesquieu 1966, 91).

Montesquieu je razliko med republiko in demokracijo opredelil sledeče: »Republikanska vlada je vlada, v kateri ljudje ali le del ljudi poseduje vrhovno moč« (Montesquieu 1966, 134), in je lahko tako demokratična ali aristokratska. Republika je tako kategorija vlade, pri kateri avtoriteta obstaja pri ljudeh in je sestavljena iz dveh podkategorij, demokratične, če vladajo vsi ljudje, ter aristokratske, če jih vlada le nekaj od njih.

Bentham in Mill sta zagovarjala splošno volilno pravico in poudarila, da je naloga demokracije ščititi posameznikove interese. Liberalna demokracija bi morala ljudem omogočiti nadzor nad vlado in hkrati upoštevati njihove želje. Liberalno državo utemeljita na principih delitve oblasti (sodna, izvršilna in zakonodajna), svobodi govora, tiska in javnega združevanja. Državo želita organizirati po načelu, da čim manj vpliva na življenja ljudi, potrebna je do točke, ko je koristna in povečuje javno dobro. Ideje Benthama in Milla so bile osnova angleškega liberalizma 19. stoletja (Bogdanor 1992, 44).

James Madison, eden od ključnih avtorjev Federalističnih spisov in piscev Ustave Združenih držav Amerike, je združil nekatere poglede mislecev pred njim ter jih povezal v politično teorijo. To so bili Hobbes, Locke in Montesquieu. Po Hobbesu je posvojil utemeljenost politike na sebičnosti, Lockeju je priznaval pomen zavarovanja svobode prek institucij javne oblasti, ki je odgovorna vladanim, pri Montesquieuju pa si je izposodil načelo delitve oblasti. Zaradi strahu pred tiranijo večine je zagovarjal močno državo, ki jo prek svojih predstavnikov nadzorujejo posamezniki. Več o Madisonovem prispevku in prispevkih federalistov pišemo v nadaljevanju magistrskega dela.

Podpoglavje zaključujemo s pregledom značilnosti liberalno-protektivnega modela glede na predhodno opredeljene dejavnike. Spremembe v politični miselnosti in vnovična navezava na antično dediščino so se pojavile v spremenjenih ekonomsko-socialnih okoliščinah. S konkurenčno tržno ekonomijo in zasebno lastnino produkcijskih sredstev, večjimi nacionalnimi državami, razvito politično avtonomno civilno družbo, prvo industrijsko revolucijo ter z začetki liberalne tradicije se je pojavila potreba po drugačni organiziranosti. Oblast se je ločila na sodno, izvršilno in zakonodajno ter bila nadzorovana za zaščito posameznikovih pravic. V tem času se poudarijo politične in civilne pravice: svoboda govora, izražanja, združevanja, glasovanja in prepričanja, hkrati pa je pridobljena ustavnost za zagotovitev enakosti pred zakonom. Volilna pravica temelji na posedovanju lastnine ter starosti in spolu, lahko pa se izvaja na regularnih tajnih volitvah. Ljudstvo je suvereno, suverenost podeljujejo predstavnikom, ki lahko tako legitimno opravljajo državne funkcije znotraj predstavniškega sistema (Held 1989).

2.4 Radikalni model razvojne demokracije

Rousseau, zagovornik neposredne demokracije, je v svojih delih poudarjal suverenost in splošno voljo ljudstva (glej slika 2.4). Zagovarjal je dejavnega in vključenega državljana, ki ima najvišjo vlogo, na katero bi posameznik sploh lahko upal. Verjel je, da neposredna demokracija lahko uspeva v manjših skupnostih, v katerih so si ljudje podobni, z razpršeno lastnino. Demokracijo je videl kot način posameznikovega doseganja svobode, ker je državljan lahko svoboden le, če vpliva na življenje v družbi. Menil je, da je mogoče sistem neposredne demokracije prenesti tudi v drugačne razmere, kot so bile antične, in da lahko takšna demokracija obstaja tudi v klasičnih republikanskih institucijah (Morrow 1998, 98).

V liberalnem sistemu predstavnštva je videl mnogo pomanjkljivosti (Rousseau 1960, 112):

Suverenost ljudstva ne more biti zastopana /.../ (ker) ljudski delegati niso in ne morejo biti njeni predstavniki, so zgolj posredniki in ne morejo o ničemer dokončno odločati. /V/sak zakon, ki ga ljudstvo osebno ni ratificiralo, je prazen /.../ (in) sploh ni zakon. /A/nngleško ljudstvo samo sebi verjame, da je svobodno, vendar se hudo moti; svobodno je le med volitvami članov parlamenta; brž ko so člani izvoljeni, je ljudstvo zasluženo.

Slika 2.4: Radikalno razvojna demokracija

	UTEMELJEVANJE	ZNAČILNOSTI	POGOJI	PREDSTAVNIKI
RADIKALNO RAZVOJNA DEMOKRACIJA	<ul style="list-style-type: none"> – državljani uživajo politično enakost; tako nihče ni gospodar drugega – kolektiven razvoj, v katerem vsi uživajo enako svobodo in zaupanje – družbena pogodba 	<ul style="list-style-type: none"> – soglasje glede javnih vprašanj (sicer pravilo večine) – ločitev zakonodajnih in izvršilnih funkcij – izvršilna oblast je določena z žrebom ali neposrednimi volitvami – izvršilno oblast nadzorujejo »magistranti« ali »administratorji« 	<ul style="list-style-type: none"> – razpršitev lastnine – državljanstvo je odvisno od imetja lastnine – majhne industrijske skupnosti 	<ul style="list-style-type: none"> – Rousseau

Vir: Held (1989).

Rousseau je razlikoval med voljo vseh in voljo posameznika. Obča volja vseh je skrita v naravi vsakega posameznika, zato je ta moral delovati skladno z njo. Takšen sistem je zahteval visoko stopnjo tako ekonomske kot socialne enakosti, kljub temu pa Rousseau ni bil zagovornik skupne lastnine (prav tam, 99). Največjo nevarnost je Rousseau videl v brezbriznosti družbe (Held 1989, 79–83). V Družbeni pogodbi je zapisal, da se »Atene ne bi mogle obdržati kot politični ideal, ker jim ni uspelo vključiti jasne ločnice med zakonodajnimi in izvršilnimi funkcijami« (Rousseau 1960, 43). Maier (1998, 95) poudarja, da za Rousseauja naravno pravo ali naravni zakon nastane šele s politično družbo. Posledično vnaprejšnje potrjevanje človeškega statusa kot svobodnega ali nesvobodnega bitja ne obstaja in tako ne obstaja niti razlika med naravno in politično neenakostjo.

Zaključimo s pregledom radikalnega modela razvojne demokracije glede na opredeljene dejavnike. Model so omogočile majhne neindustrijske skupnosti in razpršena lastnina med mnogimi, državljanstvo pa je bilo odvisno od posedovanja lastnine. Oblast se deli na izvršilno in zakonodajno, slednja pripada ljudstvu. Zakonodajna veja je kot preslikava ljudske volje nad izvršilno vejo oblasti. Vsi državljani uživajo enako svobodo in imajo vladanje urejeno z družbeno pogodbo. Suverenost izhaja iz ljudstva in ljudstvo je suverena avtoriteta, ki sprejema zakon. Obstaja politična enakost, brez žensk in revežev, zakoni pa stopijo v veljavo, ko jih potrdi ljudstvo. Predvideva se neposredna participacija državljanov na javnih zborih in neposredna demokracija v zakonodaji. Pozicije v izvršilni vedi oblasti pa se določajo z neposrednimi volitvami ali z žrebom (Held 1989).

2.5 Liberalno-razvojni model demokracije

Slika 2.5: Liberalno-razvojni model demokracije

	UTEMELJEVANJE	ZNAILNOSTI	POGOJI	PREDSTAVNIKI
LIBERALNO-RAZVOJNA DEMOKRACIJA	<ul style="list-style-type: none"> – bistvenega pomena je oblikovanje zaupanja vrednega in informiranega državljanstva, ki se razvija – politična participacija štiti individualne interese 	<ul style="list-style-type: none"> – predstavniško vladanje – splošna volilna pravica – državljani so vključeni v vladanje prek glasovanja – ustavni nadzor – parlamentarna skupščina je odmaknjena od javne birokracije 	<ul style="list-style-type: none"> – konkurenčna tržna ekonomija – zasebna lastnina in poskusne korporativne oblike lastništva – politična emancipacija žensk – razviti mednarodni odnosi nacionalnih držav – država se po nepotrebnem ne vmešava v neodvisno civilno družbo 	<ul style="list-style-type: none"> – Mill – de Tocqueville

Vir: Held (1989).

Glavni predstavnik liberalno-razvojnega modela demokracije je John Stuart Mill, ki je demokracijo dojemal kot izobraževalno izkušnjo, verjel je, da lahko državljani prek participacije v javnem življenju največ pridobijo sami, saj jim sistem omogoča samorazvoj. Demokracija tako spodbuja najvišjo možno raven sposobnosti posameznika (Hampsher-Monk 1992, 357–395). Mill je menil, da svoboda in demokracija ustvarjata možnost

»človeške odličnosti«. Meni, da so pogoji za razvoj neodvisnosti duha in avtonomne sodbe svoboda mišljenja, razpravljanja in delovanja ter odločilni za oblikovanje človeškega razuma in racionalnosti. In prav predstavniško vladanje je ključnega pomena za krepitev in zaščito tako svobode kot razuma. Vlada je v sistemu predstavniške demokracije odgovorna državljanom in hkrati tudi ustvarja pametnejše državljane, ki so tako sposobni slediti javnemu interesu (Held 1989, 104). Vzpostaviti je želel odgovornejšo vlado, učinkovito vladno upravljanje in višjo stopnjo individualne svobode. Mill je demokracijo dojemal kot mehanizem moralnega samorazvoja (Held 1989, 89). Verjel je, da je najboljša oblika vladanja predstavniški demokratični sistem, kjer lahko prek predstavnikov ljudje izvršujejo nadzor na oblastjo. Predstavniški sistem hkrati vzpostavlja mehanizem, kjer je nadzor sploh mogoč, saj je parlament središčna točka razuma in razprave ter nadzorovalno telo, ki že zaradi same tekme do izvolitve izbere najbolj razumne ljudi (Held 1989, 96–97). Mill ni verjel v neposredno demokracijo, ta se mu je zdela absurda, saj je neizvedljiva na večjem ozemlju z večjim številom prebivalstva (Krouse 1982, 530–532). Maier (1998, 223) izpostavlja tri Millove argumente za vladavino ljudstva: 1) posameznik mora imeti možnost aktivnega sodelovanja v političnem dogajanju, ker je vsak posameznik tisti, ki varuje svoje pravice in interese, 2) splošno blagostanje je odvisno od seštevka osebnih energij za njegovo uresničevanje ter 3) da se mora posameznik za aktivno sodelovanje v javnem življenju izobraževati. Največja svoboda je tista, ki je cilj državne dejavnosti: »Družbeno in politično vmešavanje v individualno svobodo je lahko upravičeno le tedaj, ko dejanje, bodisi namerno bodisi nenamerno, zadeva druge, torej le tedaj, ko škodi drugim« (Mill 1994, 78). Definiral je tudi območje svobode, ki pomeni svobodo misli, občutkov, razprave in objavljanja ter svobodo združevanja in povezovanja. Vendar le ob predvidevanju, da se s tem ne škodi drugim: »/S/voboda posameznika se konča tam, kjer se začne svoboda drugega človeka« (Mill 1994, 165). Held tako Millovo vizijo državne ureditve razume kot pojmovanje »/.../ dinamično-harmoničnega ravnotežja; dinamičnega zato, ker omogoča svoboden samorazvoj posameznikov, harmoničnega, ker je zaradi konkurenčnih političnih in ekonomskih odnosov, utemeljenih na enaki menjavi, nadzor nad družbo očitno v mnogih pogledih odveč« (prav tam 1989, 98–99).

Glede na opredeljene kriterije liberalno razvojna demokracija tako predvideva neodvisno civilno družbo v konkurenčni tržni ekonomiji, kjer obstaja zasebna lastnina in nadzor nad produkcijskimi sredstvi. Uveljavljena je politična participacija in sistem nacionalnih držav z razvitimi mednarodnimi odnosi. Obstaja ustavni nadzor za zagotovitev, omejitev in

ločevanje državne oblasti, razmejitev parlamenta od birokracije ter odgovorna vlada. Predpostavlja se podpora razvoju individualnih pravic, država se ne vmešava v življenje posameznika, ki ima svobodo mišljenja in razmišljanja, postavlja se vprašanje pomembnosti emancipacije žensk. Gre za model predstavniškega vladanja s splošno volilno pravico na regularnih in tajnih volitvah ter z enakostjo med spoloma. Državljeni so vključeni v vse veje oblasti ter sodelujejo pri zadevah lokalnih oblasti ter pri javnih razpravah in referendumih (Held 1989).

3 ZGODOVINSKE OKOLIŠČINE NASTANKA USTAVE

3.1 Vzpostavitev drugačne miselnosti

Mirnost prve polovice osemnajstega stoletja je prikrila tudi spremembe, ki so se začele pojavljati na ravni politike in misli prebivalcev kolonij. Tako je John Adams v pismu prijatelju zapisal, da » /.../ je bila revolucija v zraku, še preden se je začela vojna. Revolucija je bila v mislih in srcih ljudi« (Adams v Morgan 2013, 24). Burno obdobje, ki se je zaključilo s sprejetjem Ustave, se je začelo v letu 1765, z zavračanjem obdavčitve tiskovin, zavarovalnih polic, kart in časopisov, kar je bila prva neposredna obdavčitev kolonij s strani angleškega parlamenta (*stamp act*). Čeprav je bil akt kasneje razveljavljen zaradi svarila in zavračanja uvoza britanskih dobrin, je parlament sprejel tudi akt, ki je uveljavil britansko premoč nad kolonijami, ter *Townshend act*, ki je obdavčil strateško pomembne surovine. Kolonisti so ugovarjali, da je imel parlament pravico do obdavčevanja zunanjih zadev, kot sta trgovina in carina, ne pa tudi tistih znotraj kolonij, kar je *Townshend act* spreminjal. John Dickinson je v svojih zapisih *Letters from a Farmer* v letih 1767–68 opozarjal, da je britanska ustava dala parlamentu moč glede obdavčitev le za potrebe upravljanja s trgovino, ne pa tudi zgolj za dvigovanje prihodkov. Ker pa kolonisti niso imeli svojih predstavnikov v parlamentu, z argumentom niso dosegli ničesar. Vendar je njegov argument ključno vplival na razmerje med Anglijo in kolonijami. Sicer je bil *whig*, zagovornik britanske ustave, kralja, parlamenta in politik, vendar se ni mogel strinjati z neutemeljenim obdavčenjem oddaljene države. Tako so radikalni demokrati, ki so že prej nasprotovali britanski avtoriteti, pridobili pomembnega, novega zaveznika (Dolbeare 2007, 21–22). V tem času so kolonije na parlament naslavljale vse več vprašanj in protestov, ki so se dotikali njihovih naravnih pravic ter suverenosti. Bernard Bailey to obdobje izpostavlja kot izjemno pomembno, saj so ti protesti pomenili spremembo v kontekstu predstavnštva, ustave, pravic in suverenosti s stališča odnosa med kolonijami in Britanijo (prav tam 1965, 46). Izkušnje prebivalcev kolonij so jih vodile v drugačno razumevanje suverenosti, verjeli so, da so njeni nosilci sami. V tem času je bilo posledično izdanih veliko časopisnih člankov in spisov, ki so se ukvarjali s temo predstavniške vlade in konfederacije (Ketcham ur. 2003, 2). Leta 1773 se je zgodila bostonska čajanka, ki je predstavljala višek nasprotovanja različnim obdavčitvam in je v praksi pomenila začetek ameriške revolucije.

Leta 1774 je bil, na pobudo virginijskega mestnega sveta, sklican prvi kontinentalni kongres, ki je med drugim zahteval številne opustitve davkov in tudi druge reforme (Hardy 2011, 688). Na kongresu so sprejeli več resolucij in formirali celinsko zavezo, ki je prevzela vodstvo v kolonijah ter odkrito nasprotovala kraljevi oblasti. Razen tega preostale zahteve niso bile dosežene, zato je bil leto kasneje v Filadelfiji sklican drugi kontinentalni kongres, ki je odločil, da Američani vstopajo v vojno, za vrhovnega poveljnika oboroženih sil pa so imenovali Georgea Washingtona (Morgan 2013, 37). Drugi kontinentalni kongres sicer ni bil enoten glede osamosvojitve, k poenotenju je najbolj prispeval izid knjige Thomasa Paina (Common Sense), v kateri je poudaril, da sta svoboda in sreča možni le v samozadostni in neodvisni republiki (Cincotta 2002, 76). Thomas Paine je poudarjal pomen človekovega razuma, ki bi moral biti podlaga vseh oblasti vladavine, ter opozarjal, da se ljudje rodijo svobodni in enakopravni. Poleg tega je osvetlil problem situacije z britansko oblastjo in pozival k odkritemu upor. Rekel je, da bi moral biti izvor vsake oblasti v svobodno izraženi volji svobodnih in razumnih bitij (Paine 1987, 22–26).

Kongres je pooblastil petčlanski odbor, pod vodstvom Thomasa Jeffersona, ki je skupaj z Johnom Adamsom in Benjaminom Franklinom pripravil deklaracijo, ki je temeljila na doktrini naravnih pravic Johna Lockeja. 4. junija leta 1776 je bila tako sprejeta Deklaracija o neodvisnosti, s katero so kolonije postale samostojne (Dolbeare 2007, 59). Deklaracija o neodvisnosti je z ločitvijo od angleške krone temeljila na ideji o svobodnem posamezniku, suverenemu ljudstvu in omejeni oblasti. Snovalci so bili o teh idejah prepričani do mere, da jih niso utemeljevali, ampak so jih v Deklaracijo zapisali kot samoumevne resnice (Deklaracija o neodvisnosti 2013, 159):

Za nas so samoumevne resnice, da so vsi ljudje ustvarjeni enaki; da so jim od Stvarnika dane določene neodtujljive pravice; da so med temi življenje, svoboda in iskanje sreče; da so za zaščito teh pravic ljudje ustanovili oblast, katere pristojnosti izhajajo iz soglasja tistih, ki jim je vladano; da kadarkoli kakšna oblika oblasti začne uresničevati te cilje, imajo ljudje pravico, da jo odstranijo ali zamenjajo.

Kontinentalni kongres je državam, naslednicam kolonij, svetoval, da odstranijo institucije, ki so bile kakorkoli povezane z britansko oblastjo, ter ustanovijo lastne vlade in pripravijo lastne ustave. Prvi sta bili napisani ustavi New Hampshira in Južne Karoline, ki sta predstavljali začasna dokumenta, saj so ju bili pripravljene umakniti, če bi Britanija in kolonije dosegli sporazum. Sledili sta ustavi Virginije in New Jerseyja, ki sta postavili

standard za ostale države, saj se je kasneje večina držav zgledovala po ustavi Virginije, ki je vključevala deklaracijo o načelih suverenosti ljudstva, mandatnega vladanja, svobodnih volitev in nekaterih temeljnih svoboščin. Države so sledile zgledu delitve oblasti na sodno, izvršilno in zakonodajno (Bowles 1998, 10).

3.2 Členi konfederacije

Drugi kontinentalni kongres je določil tudi komite trinajstih udeležencev za pripravo osnutka ustave za unijo, ki bi bolj povezala države, združene pod kontinentalnem kongresom. Predsedujoči John Dickinson je rezultate komiteja predstavil kongresu 12. junija 1776. Sledile so dolge debate o vprašanjih suverenosti, močeh, ki naj bi se podelile konfederalni vladi, sodstvu in volilnih postopkih. Končni osnutek Členov konfederacije je bil pripravljen poleti leta 1777 in drugi kontinentalni kongres ga je poslal v ratifikacijo posameznim državam v novembru leta 1777. Členi so bili dejansko v uporabi že od leta 1777, pravno veljavo pa so pridobili z zadnjo ratifikacijo leta 1781, ko je kongres tako postal kongres konfederacije. Členi konfederacije vsebujejo preambulo, trinajst členov, zaključek in podpisnike. Dokument je skladno z duhom časa vladi opredelil izjemno malo pooblastil, brez izvršilne ali sodne veje oblasti in z zakonodajnim domom, v katerem so bili zastopani predstavniki posameznih držav z enakovrednimi glasovi (Dolbeare 2007, 22–24).

Preambula členov za suverene imenuje posamezne države, ne ljudstva, kar pomeni, da je bilo združevanje državljanov v en subjekt nemogoče, iz česar je mogoče razbrati, da je člene treba razumeti kot pogodbo med posameznimi državami, ki so suverene. Preambula razglasi tudi, da se »države strinjajo s Členi konfederacije in trajno unijo« (Členi konfederacije 2013, 163) V prvem členu se ustanovi ime konfederacije Združene Države Amerike. V drugem in tretjem členu pa členi opredelijo pristojnosti. Tako države ostajajo suverene, razen specifičnih področij, ki so delegirane konfederalni vladi: »Vsaka država ohrani svojo suverenost, svobodo in neodvisnost ter vsako moč, pravo in pravico, ki ni konfederaciji natančno določena.« (prav tam). V tretjem členu se opredeli namen konfederacije: »Prisotne države prostovoljno vstopajo v trdno zavezo medsebojnega prijateljstva, z namenom skupne obrambe, varnosti svoboščin in medsebojnega splošnega dobrega, ki bodo med seboj povezane z namenom, da si pomagajo, če je katera od njih napadena na podlagi religije, suverenosti, trgovine ali katerekoli druge nevarnosti« (prav tam). V četrtem členu poudarja pomen povezanosti med svobodnimi državljani različnih

držav unije in predlaga enakopravnost med njimi ter svobodno preseljevanje. Vsi takšni ljudje so upravičeni do vseh pravic, ki so zagotovljene v državi, kamor so se preselili. Peti člen določa en volilni glas vsaki posamezni državi, ki ima lahko delegacijo med dvema in sedmimi člani. Člani kongresa so določeni s strani lokalnih vlad. V šestem členu je opredeljena ekskluzivna pravica kongresa, da razglasi vojno ali ravna z zunanjimi političnimi in trgovskimi odnosi. Vendar pa mora imeti vsaka država v pripravljenosti vojsko, ki je dobro izurjena ter oborožena in pripravljena. V sedmem členu je določeno, da v primeru razglasitve vojne državni zakonodajalci določijo vojaške čine, polkovnike in ostale pod njimi. Osmi člen pravi, da bodo izdatki Združenih držav Amerike plačani prek skladov, ki jih bodo ustanovile državne zakonodaje glede na vrednost posamezne države. Deveti člen daje kongresu ekskluzivno pravico in moč, da določa mir in vojno, postavlja ambasadorje, sklepa pogodbe in zaveznitva, vzpostavi pravila za odločitev o ujetnikih ali nagradah, določa sodišča za pirate ali vojne ujetnike, pri čemer nihče od članov kongresa ne sme biti sodnik, določa uteži in merske enote ter določa kongres kot vrhovno sodišče v primeru spora med posameznimi državami. Deseti člen določa, da mora za vzpostavitev katerekoli odločitve, ki je določena pod pristojnostjo kongresa, obstajati soglasje devetih držav. V enajstem členu določa, da bi bila priključitev Kanade k uniji odobrena. V dvanajstem členu se ponovno potrdi, da konfederacija sprejema vojni dolg, ki je nastal pred člani, v trinajstem pa je določeno, da so Členi konfederacije trajni ter jih je mogoče spreminjati le z odobritvijo kongresa in ratifikacijo v posameznih državah (Členi konfederacije 2013, 165–170).

Členi konfederacije so prva Ustava Združenih držav Amerike, ki so se že brez ratifikacije v vseh državah uporabljali kot osnova v času ameriške revolucije. Vendar se je sčasoma pokazalo, da ne vzdržujejo dovolj trdne zveze in ne omogočajo dovolj pristojnosti centralne oblasti. Kakorkoli že, pa so vendarle osnova, ki je bila podlaga tudi za ustavo, sprejeto leta 1789. Členi konfederacije so centralni vladi dali tako malo moči, da so se posamezne države obnašale kot samostojni narodi (Morgan 2013, 46–48). Kongresu skladno s Členi konfederacije niso bile dane pristojnosti v povezavi z obdavčenjem; kongres je namreč sredstva zahteval le od posameznih držav. Države takšnih zahtev velikokrat niso izpolnjevale; posledično sta bila tako kongres kot kontinentalna vojska pogosto brez sredstev. Tiskanje vse večje količine denarja, tudi zaradi podpore vojske, pa je pripeljalo do devalvacije. V pozivu državam v letu 1779 je predsednik kongresa John Jay zapisal, da bodo davki »cena svobode, miru in varnosti«. Vendar se države niso

odzvale. Med letoma 1781 in 1783 je tako kongres zbral le 1,5 milijona dolarjev, čeprav bi moral le v letu 1783 zbrati 2 milijona (Frankel 2003, 17–24).

Od držav je imel največje finančne težave Massachusetts, ki so mu po koncu vojne evropski poslovni partnerji zavrnilo podaljšanje odplačevanja kreditov in zahtevali plačevanje v trdni valuti. Ruralno in kmetijsko okolje takšnih zahtev ni moglo izpolniti, posamezniki so tako začeli izgubljati posestva ter ostalo imetje na račun odplačevanja davkov in dolga. Poleg tega se je pojavljal tudi problem pri vojaki, ki so v letih služenja dobili izjemno nizke plače in so jih takoj po vrnitvi pričakali še davki. Med njimi je bil tudi Daniel Shay, ki je vojsko zapustil zaradi neizplačil plač, ob prihodu domov pa se je znašel na sodišču zaradi neplačevanja davkov. Kmalu je ugotovil, da v tem ni sam, in je začel organizirati upore. Upor je bil na vrhuncu leta 1786 z zasedbo sodišča v okrožju Hampshire in se je razširil tudi na druga okrožja. Januarja leta 1787 so se namerili zasesti državno skladišče orožja v Massachusettsu, vendar jim je to preprečil guverner James Bowdoin z uporabo vojaške sile, saj so upornike začeli napadati s topovi. Pri tem so bili ubiti štiri uporniki, ranjenih jih je bilo dvajset (Morgan 2013, 119–124). Splošna skupščina je upor zatrla in ga končala, vendar je imel ta upor širše posledice, pomembne tudi za nastanek ustave, ker je prikazal nezmožnost nacionalnega kongresa pri ukrepanju, hkrati pa je utelesil boj proti neupravičenim davkom ter dolgom, kar je bil tudi eden od pomembnejših razlogov boja proti Veliki Britaniji. Pomemben je tudi zaradi dejstva, ker je veliko držav, neposredno zaradi Shayevega upora, poslalo svoje delegate na konvencijo v Filadelfijo, ker so v uporuh videle grožnjo (Dolbeare 2007, 84). Podobne argumente kot Shay so uporabljali tudi federalisti pri zagovarjanju ratifikacije ustave, saj je po njihovem mnenju upor kazal nevladne šibkosti in nezadostnost konfederalne povezanosti. Sicer so bila mnenja glede Syajevega upora deljena; nekateri so videli njega in upornike kot junake, ki izvirajo neposredno iz tradicije ameriške revolucije, drugi pa so v njih prepoznali nevarnost, ki bi lahko ogrozila Združene države. Shay in še trinajst upornikov je bilo kasneje obsojenih na smrt zaradi izdajalstva (Morgan 2013, 125).

Ne glede na to, da so ameriški kolonisti prosperirali kot del britanskega imperija, je večina verjela, da jih bo revolucija osvobodila vezi trgovske zakonodaje in jim omogočila proste trgovske poti ter s tem zmanjšala njihovo odvisnost od trga Velike Britanije. Kmalu po koncu vojne je tako kongres želel zagotoviti trgovsko pogodbo, ki bi, poleg drugega, dovoljevala neposredno trgovino z Zahodnimi Karibi kot tudi prenos tamkajšnjih dobrin in

trgovanje z njimi po vsem svetu – kot je bilo pred revolucijo. Vendar so bili Britanci odločeni, da bodo ohranili prednosti prejšnjega sistema in se pogajali s posameznimi državami, ki tako niso mogle veliko doseči. Hkrati so se zavedali, da je kongres konfederacije tako nemočen, da ni bilo mogoče pričakovati sprejetja trgovskega sporazuma med državami, če se niso mogli uskladiti niti glede izpolnjevanja členov mirovne pogodbe (Coenen 2006, 486). Sicer je leta 1785 John Adams odpotoval v London z namenom, da bi zagotovil pogodbo brez trgovskih omejitev, vendar brez zagotovila kongresa, da bo sporazum, če bo dosežen, tudi ratificiran, saj kongres ni mogel predvideti odločitve posameznih držav. Pariška pogodba, ki je leta 1783 končala sovražnost Velike Britanije, več mesecev ni bila ratificirana, ker se delegati posameznih držav niso udeležili sklicev. Kongres sam pa ni imel moči, da bi jo uveljavil, in tako je v istem letu George Washington izjavil, da je kongres paraliziran. Veliko do tedaj sodelujočih revolucionarjev se je tako odpravilo v svoje lastne države, katerih vlade so delovale povsem samostojno (Morgan 2013, 105–116).

Na davčnem, vojaškem, zunanjetrgovinskem in ostalih področjih se je izkazalo, da so člani konfederacije prešibki za delovanje. Ključnega pomena je tako bilo, da bi države vzpostavile kolektivno akcijo in okrepile moč kongresa, ki bi imel avtoriteto, da upravlja z vsemi naštetimi področji, še posebej trgovino v celotni uniji. Vendar so države kot dotlej oklevale in kongresu niso želele podeliti tolikšne moči. V letu 1785 je Madison zaključil, da ameriška trgovina ni bila še nikoli bolj monopolizirana s strani Velike Britanije, tudi takrat ne, ko je bila pod bolj neposrednim vplivom britanskega parlamenta. Dodal je, da je že zavoljo ameriške trgovine in unije nujno, da se nekaj spremeni. Če države niso sposobne doseči soglasja, je potrebna nova konvencija (Rakove 1996, 686–689).

3.3 Konvencija v Annapolisu

Da bi se rešila ekonomska kriza, s katero se je unija srečevala, in da bi pod Členi konfederacije lahko prišli do soglasja, se je 9 od 13 držav odločilo, da se srečajo v Annapolisu v septembru leta 1786. Predlog je bil sprejet na pobudo Virginije, ki je prevzela vodilno vlogo glede razmišljanj o nacionalni vladi (Dolbeare 2007). Osnovni namen konvencije pa je bila, v navezavi na vse hujše ekonomske probleme po celotnem ozemlju, razprava o notranji trgovini.

Konvencija v Annapolisu je bila pravzaprav le uvod v veliko ustavno konvencijo eno leto kasneje. Udeležba je bila nizka, sodelovalo je le 5 od 13 kolonij, večina predstavnikov pa

je imelo pooblastila, omejena na urejanje skupne trgovine. Sprejetih je bilo le malo sklepov, bistvena pa je bila zato, ker je izostrila dva predstavnika, Madisona in Hamiltona, ki sta delila videnje pomembnosti odnosa med vlado in trgovino, kar je bilo ključno za nadaljnji razvoj unije. Strinjanje, da ne bodo zadoščali le amandmaji k Členom konfederacije, saj so bili ti sprejeti v povsem drugačnih okoliščinah, se je utrdilo. Tako se je vzpostavil nov tok razmišljanja, takšen, ki bi dovoljeval centralno vlado Združenih držav Amerike, ki bo upravičena do enakih pooblastil, kot jo je imela britanska vlada več kot stoletje. Da bi se lahko zapostavil britanski škodljivi in sovražni politiki, je kongres zahteval ne le več moči, ampak vzpostavitev povsem novega razmerja z državami in ljudmi (Schwarz 2007, 413–417). Predstavniki so kongresu tako predlagali, da skliče novo konvencijo, ki bo razpravljala o stanju splošnih zadev, ne le o trgovini, in da bodo predstavniki posameznih držav imeli tudi ustrezna pooblastila. Kongres je 21. februarja leta 1787 v sklepu odločil, da naj se (v Farrand 1911, 13–14):

/N/a drugi ponedeljek v maju skliče konvencijo delegatov, ki jih bodo imenovale posamezne države, in bo zasedala v Filadelfiji z enim in edinim namenom, popraviti Člene konfederacije ter poročati kongresu in posameznim zakonodajam po državah o spremembah in predlogih, ki bodo potem, ko bodo sprejete v kongresu in potrjene po državah, sestavljale federalno ustavo, primerno potrebam vlade in ohranitvi zveze.

Neurejeno stanje v državi in omejenost kongresa sta tako delegate vseh držav, razen Rhode Islanda, privedla na konvencijo v Filadelfijo, na kateri naj bi okrepili Člene konfederacije.

3.4 Socialno-politično ozadje 13 kolonij

Da bi bolje razumeli proces nastanka, miselnost in posledične probleme pri ratifikaciji predlagane ameriške ustave, je treba upoštevati tudi socialno-politično ozadje kolonij pred ustavno konvencijo. Trinajst držav iz predustavnega časa je moč razdeliti na tri kulturno različna območja; vsako od njih je namreč imelo svojo politično kulturo. Današnja politična kultura ZDA je skupek vseh treh. Tako so države Nove Anglije (New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut) predstavljale moralistično politično kulturo, srednjeatlantske države (New York, New Jersey, Pensilvanija, Delaware, Maryland) individualistično politično kulturo ter države Juga (Virginija, Severna Karolina, Južna Karolina, Georgija) tradicionalistično politično kulturo.

Moralistična politična kultura Nove Anglije je temeljila na »puritanski etiki«. V mislih priseljencev, puritancev iz Anglije, je bilo predvsem zavedanje o odrešitvi sveta, ki so ga poznali. Ti so želeli s trdim delom dosegati in izpolnjevati interese, ki bi bili ugodni tako za družbo kot za posameznike. V takšnem okolju je politika predstavljala zgolj pozitivno sredstvo za doseganje javne družbene in gospodarske blaginje. Politična aktivnost v tem oziru predstavlja državljansko dolžnost, opravljanje voljene politične funkcije pa odgovornost, ki jo je treba izpolniti pošteno, z vestjo in celo sebično v smislu zadovoljevanja javnih nasproti zasebnim interesom (Jilson v Ian 2000, 935).

V nasprotju s puritansko politično kulturo severa je bila južnjaška politična kultura tradicionalistična. Priseljenci, ki so se naselili na jug, so se začeli ukvarjati s poljedelstvom in si s pomočjo suženjske sile ustvarili pravo bogastvo ter s tem tudi položaj v družbi. Vloga vlade, kot so jo videli oni, ni bila predstavljena kot institut, ki bi služil javnemu dobremu. Lastniki plantaž so predstavljali elito, ki je nadzorovala sodišča, duhovščino in milico (prav tam, 936).

Srednjeatlantske države niso imele tako izrazite politične kulture kot države severa ali juga; niso namreč imeli kulturne dediščine, ampak politične navade. Prebivalci teh držav so bili nacionalno usmerjeni, družbeno sproščeni in tolerantni, individualistični in naravnani h gospodarski konkurenčnosti. V tem primeru tako lahko govorimo o čisti liberalnopolitični kulturi, saj so bili posamezniki usmerjeni k svobodnemu bogatenju posameznika. Politična kultura v teh državah nikakor ni bila uniformna, saj je v teh državah obstajala socialna, gospodarska in ideološka razslojenost prebivalstva. Tako so državljani srednjeatlantskih držav politiko videli kot sredstvo moči in vpliva, ki ju je bilo najprej treba egoistično pridobiti in nato uporabiti za dosego tako javnega kot zasebnega interesa, ki je bistven element te politične kulture (prav tam, 937). Politična kultura ZDA, ki se je oblikovala ob načrtu ustave in je vse do danes ostala bolj ali manj nespremenjena, tako predstavlja skupek vseh treh, zgoraj predstavljenih političnih kultur. Realnost politične kulture ZDA je tako kompromis med liberalizmom srednjeatlantskih držav, umirjenostjo moralističnega dela novoangleških držav (na tem je utemeljen Madisonov republikanizem) in stabilnostjo, tradicionalnostjo Juga (Ian 2000, 935–938).

4 USTAVA

4.1 Ustavna konvencija

Ustavna konvencija se je zbrala, kot je pogosto rečeno, v kritičnem obdobju ameriške zgodovine (Earle 1937, 5). Ameriško ljudstvo je ravno izkusilo dolgoletno in uničujočo vojno, poskušali so se izviti iz več ekonomskih depresij, ki so sledile vojni, njihova siceršnja trgovina z Britanci in Zahodno Indijo je bila neorganizirana zaradi razhoda z Veliko Britanijo. Ljudje so bili sovražni do vlade in imeli splošen odpor do plačevanja davkov, ne glede na predstavništva njihovih državnih oblasti. V mislih mnogih so bila njihova življenja, svoboda in imetje daleč od varnega. V soočanju z vsemi temi problemi jim Členi konfederacije nikakor niso pomagali; vsaka posamezna država je bila samostojna v svoji samostojnosti, ni bilo zaupanja v javni dolg ali v zasebno kreditiranje, mirovna pogodba z Veliko Britanijo se ni spoštovala in ni bila uveljavljena, nacionalna valuta je bila brez vrednosti, hkrati pa je bil ugled nacionalne vlade ničen tako v notranjosti celotne nacije kot navzven (Bowe 1966, 8–12). Ena od očitnih slabosti novosklicane konvencije je bila, da je imela ta pooblastila le za dodajanje amandmajev Členom konfederacije, ne pa vzpostavitev povsem novega instrumenta vladanja. Vendar so bili skoraj vsi člani konvencije prepričani, da tako ne bodo zagotovili ustrezne rešitve, ki so si je delegati v dobro Amerike želeli. Nastajajoča ustava je bila tako antiteza Členom konfederacije (Earle 1937, 8), njeni pisci so imeli največje težave z osmim členom konfederacije, ki določa trajnost členov in zahtevo po ratifikaciji v vsaki posamezni državi. Ker so se zavedali, da to ne bo mogoče, so se odločili in kongresu predlagali, da bo nova ustava stopila v veljavo, če jo bo ratificiralo 9 od 13 držav, kar je bilo revolucionarno dejanje. Hkrati pa je bilo, ob zavedanju nemoči držav pod Členi konfederacije, to dejanje velikega političnega poguma in pronicljivosti (Maier 2010, 42–44). Hamilton je to dejanje zagovarjal z argumentom, da bo ratifikacija s strani ljudi Ustavi dala večjo moralno moč in ugled (Federalistični spis št. 22), Madison pa je zanikal, da je konvencija presegla svoja pooblastila, ter dodal, da tudi če bi jih, bi bilo to v dobro naroda (Federalistični spis št. 40).

Ustavna konvencija, sestavljena iz 55 članov, je imela pglavitno nalogo spremeniti novonastalo konfederacijo v federacijo, ki bi hkrati okrepila tedaj še šibko zvezno oblast ter omogočila normalno notranje- in zunanjepolitično delovanje države. Med delegati, večina jih je imela dokončane študije ali so opravljali odvetniške prakse, je bilo mnogo vodilnih predstavnikov posameznih držav. Med njimi pa ni bilo nekaterih, ki so do tedaj

gradili ameriško neodvisnost; John Adams je bil v Angliji, Jefferson v Franciji, oba kot odposlanca s strani kongresa. Med prisotnimi se je najbolj izpostavil James Madison, ki je na konvenciji odigral ključno vlogo. Pensilvanijo je na konvenciji zastopal guverner Morris, ki se je zavzemal za zvezno vlado, Wilson, ki je podpiral vsedrjavno idejo, in Franklin. Massachusetts je poslal Kinga in Gerryja, v imenu države New York pa je stališča zastopal predlagatelj srečanja, Alexander Hamilton (Dolbeare 2007, 84–85). Čeprav so se države precej razlikovale po številu prebivalstva, kar se je, zaradi posledične politične moči posamezne države, kmalu izkazalo za velik problem, so se delegati že na začetku konvencije dogovorili, da bodo odločitve na njej sprejemali po principu ena država – en glas.

Delegati so bili kmalu soočeni z dejstvom, da brez zapletov in kopice usklajevanja ne bo šlo. Zastopali so namreč zelo različne interese držav, iz katerih so prihajali, in tako so se vzpostavila nasprotovanja med veliki in malimi državami, suženjskimi in nesuženjskimi ter razlikovanje o potencialni stopnji moči, ki naj bi jo imela centralna vlada nasproti vladam posameznih držav. Na konvenciji sta se tako oblikovala dva večja tabora, ki sta se razlikovala prav glede slednjega; kolikšna naj bo moč nacionalne vlade (Mervin 1993). Velike države, na čelu z Virginijo, so zagovarjale močno centralizirano oblast, medtem pa so male države z vodilnim New Jerseyjem želele ohraniti več moči vlad posameznih držav in oslABLJENO nacionalno oblast.

4.1.1 Veliki kompromis

Virginijški načrt, osnutek bodoče ustave, je predstavil James Madison, ki ga spisal že pred začetkom Ustavne konvencije. Predlagal je centralno nacionalno oblast, ki bi imela pristojnosti pobiranja davkov, sprejemanja zakonov in uveljavljanje spoštovanja teh zakonov prek zveznih sodišč. Nova oblast bi tako vladala neposredno ljudem, ki bi bili podrejeni dvema ravnema oblastim; oblasti posamezne države in oblasti na zvezni ravni (Ketcham 2003, 9). Zvezna oblast naj bi bila sestavljena iz treh vej: zakonodajne, izvršilne in sodne. Zakonodajno telo bi bilo dvodomno, kjer bi bili sedeži porazdeljeni proporcionalno glede na populacije držav. Zgornji dom (senat) bi volili v predstavniškem domu, ta pa bi bil izvoljen s strani ljudstva. Velike države, kot je Virginija, bi imele tako več predstavnikov kot manjše. Federalno izvršilno oblast bi volil celoten kongres, ta pa bi skupaj z delom sodstva sestavljala svet za revizijo, ki bi lahko na vsak zakon (federalni ali državni) dal tudi veto. Predlog se je zdel nesprejemljiv za male države, saj so v tem načrtu

prepoznale premočen vpliv zvezne oblasti in preveliko izgubo avtonomije. Predstavnika iz New Jerseyja, David Brearly in William Petterson, sta tako predstavila svoj načrt le nekoliko popravljenih Členov konfederacije. Predvideval je oblikovanje federalne ustave s kongresom, ki ima moč neposredne obdavčitve na uvoz in tudi voli izvršilno vejo. Hkrati pa je predvidel enodomno zakonodajno telo, v katerem bi imele vse države – ne glede na število prebivalcev – enako število predstavnikov (Bowen 1966, 43–49).

Veliki kompromis (*Connecticut Plan*) so predstavili predstavniki države Connecticut, predlog je bil sprejemljiv tako za delegate velikih kot manjših držav, osnovan pa je bil na Madisonovem predlogu. Načrt je predvidel dvodomnost po načelu, da bo v enem suverenost izhajala s strani ljudstva, v drugem pa držav, ki bodo enakopravne. Prav tako bosta domova različno voljena: člane predstavniškega doma bodo volili neposredno volivci, člani senata pa bodo voljeni od zakonodajnih teles posameznih držav. Predlagani kompromis je bil sprejet 2. julija in je določil federalni sistem ustave, ki je v formalno nespremenjeni obliki veljavna še danes (LeLoup in Shull 2003, 33–35).

4.1.2 Pristojnosti zvezne oblasti

V tem podpoglavju zgolj orisujemo glavne pristojnosti zvezne oblasti, ki so v nadaljevanju podrobneje predstavljene skupaj s prispevkom piscev Federalističnih spisov. Delegati so se strinjali, da mora biti nova oblast močnejša od tiste pod Členi konfederacije, vendar niso soglašali o obsegu moči pod novo ustavo. Nekateri od delegatov so tako zagovarjali močno zvezno oblast, drugi pa so bili prepričani, da je bolje, če zvezna oblast ostane šibka, in da središče moči še vedno ostane v posameznih državah na lokalni ravni. Eden večjih strahov je bil, da bi si zvezna oblast kasneje samovoljno jemala preveč pristojnosti, kar bi oslabilo države in lokalne oblasti. Da bi to preprečili, so natančno po področjih določili pristojnosti zvezne vlade. Med drugim so bile tako opredeljene naslednje pristojnosti: napovedati vojno, organizacija vojske, pobiranje davkov, sprejemanje zakonov itd. (Ratcliffe 2013, 229–231). Poleg tega so delegati sklenili, da bodo zvezni organi oblast izvrševali neposredno ljudem in ne prek organov posameznih držav. Izjemnega pomena je tudi določitev, da so zvezna ustava ter zakoni sprejeti v zveznem kongresu nad zakoni lokalne oblasti, zvezna izvršilna oblast je pristojna za njihovo izvrševanje, vrhovno sodišče pa je odgovorno za interpretacijo, če bi prišlo do nesporazumov (Toplak 2005, 18–19). Ustava poleg naštetih pristojnosti navaja tudi nekatere omejitve pristojnosti držav, med drugim prepoved izdajanja lastnega denarja in prepoved sprejemanja zakonodaje z retroaktivno

veljavo. Države so se v povezavi z vprašanjem suženjstva med seboj precej razlikovale. V nekaterih je bilo prepovedano, na jugu pa sta bila lastništvo nad sužnji in trgovina z njimi izjemno razširjena. Čeprav je obstajalo splošno neodobravanje suženjstva, sta dve državi, Georgija ter Severna in Južna Karolina, jasno poudarili, da k zvezi ne bosta pristopili, če bi bila trgovina s sužnji v novi ustavi prepovedana. Tako je bil sklenjen dogovor, da v obdobju dvajsetih let zvezna oblast v suženjsko problematiko ne bo posegala. Obstajalo je tudi nesoglasje v povezavi z vprašanjem, ali se sužnji štejejo med prebivalstvo pri proporcionalni delitvi glasov za predstavnikiški dom kongresa. Sprejet je bil kompromis, v katerem je vsak suženj štel tri petine človeka. Isti kriterij se je uporabil tudi pri razdelitvi davkov med posamezne države. Poleg tega so v ustavo zapisali tudi, da če suženj prebегne v drugo državo, ga mora ta vrniti njegovemu lastniku (Schwarz 2007, 411–418). Natančnejšo analizo ustave, skupaj z argumentacijo avtorjev Federalističnih spisov, obravnavamo v nadaljevanju.

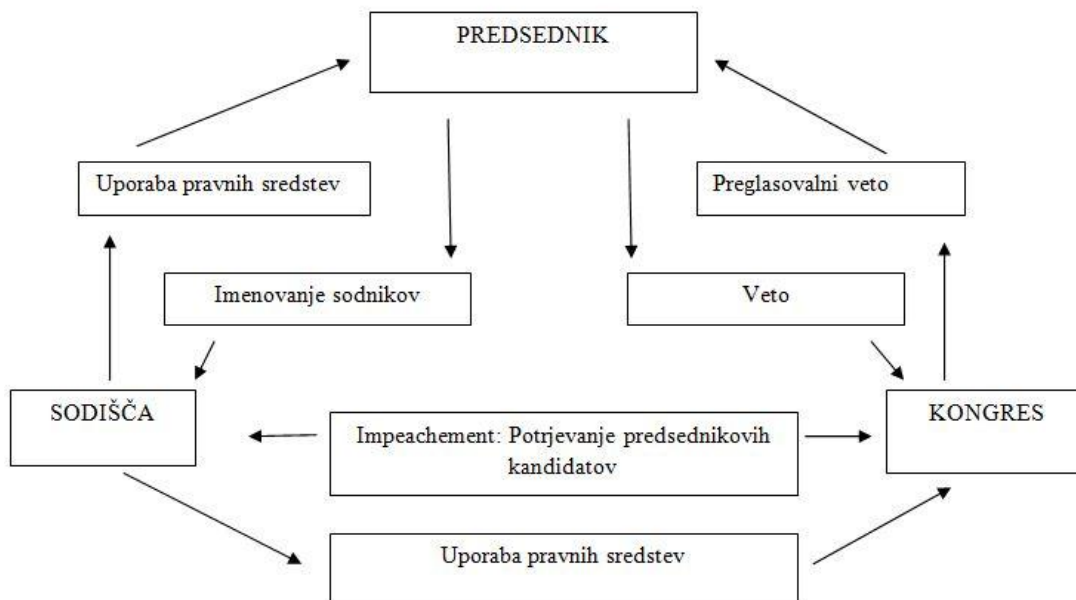
4.1.4 Razmerje med vejami oblasti

Delegati so se na konvenciji srečali z vprašanjem ustreznega razmerja med tremi vejami oblasti. Zaradi izkušnje z angleško krono so verjeli, da voditelj, ki poseduje veliko moči, začne slej ko prej svojo moč izrabljati, kar lahko privede do podkupovanja in tiranije ter posledične odvisnosti zakonodajne oblasti od izvršilne. Med ustanavljanjem ustav posameznih držav so nekatere uvedle močno zakonodajno telo in šibko izvršilno vejo, kar se je v praksi izkazalo za neučinkovito. Posledično so delegati poskušali najti sistem uravnotežene oblasti. Niso se strinjali glede vprašanj, kot so, ali naj ima vodja izvršilne oblasti veliko pristojnosti ali naj bo izvršilna oblast kolektiven organ, kako dolga naj bo mandatna doba nosilcev izvršilne oblasti, ali je lahko ponovno izvoljen ter kakšne naj bodo njegove pristojnosti (Coenen 2006). Po dolgotrajni razpravi so sprejeli dogovor, da naj ima vodja izvršilne oblasti, predsednik, pristojnost uresničevanja zakonov, glede ostalih dodeljenih pristojnosti pa so predvideli, da jih bo uresničeval skupaj s kongresom. LeLoup (1986, 36) tako pravi, da so bile vse tri veje oblasti načrtno postavljene v položaj, pri katerem prihaja do medsebojnega nadzora, kar preprečuje pretirane ambicije vsake posamezne veje.

Heineman (1995, 33) poudarja, da sistem nadzora in ravnotežja (Slika št. 4.1) temelji na logiki uravnoteženosti vej oblasti in je bil potreben kot dopolnitev nezadostnega modela stroge delitve oblasti. Tako je Madison v Federalističnem spisu št. 51 zapisal: »Največjo

varnost pred postopno koncentracijo moči v posamezni oblasti je mogoče zagotoviti tako, da se nosilce posameznih oblasti motivira in se jim podeli potrebna ustavna sredstva, s pomočjo katerih bodo nasprotovali ostalim. Načelo obrambe mora biti v tem kot v vseh ostalih primerih sorazmerno nevarnosti napada. Ambicija se mora zoperstaviti ambiciji.«

Slika 4.1: Sistem nadzora in ravnotežja moči

Vir: Heineman (1995, 34).

Tako so dosegli, da ena od dveh vej lahko zavira drugo in jo s tem tudi nadzira. Predsednik je dobil pristojnost nominiranja ljudi na vodilna mesta v izvršilni veji oblasti, vendar jih je lahko senat, če se z njihovim imenovanjem ni strinjal, zavrnil. Podobno je predsednik lahko sklepal mednarodne pogodbe z državami, vendar so morale biti te pogodbe pozneje potrjene tudi v senatu. Predsednik je vodil vojno, vendar je le kongres vojno lahko napovedal in le kongres je lahko upravljal s količino denarja, ki je bila za to namenjena. Predsednik je lahko dal veto na zakon, a ga je lahko kongres z dvema tretjinama članov preglasoval. Poleg tega je ustava predvidela tudi institut obtožbe predsednika, ki ga je lahko sprožil predstavniški dom, o krivdi in odstavitvi predsednika pa je dokončno odločil senat (LeLoup 1986, 39).

4.1.5 Pristojnosti kongresa

Zakonodajna veja oblasti, kongres, je opredeljen v prvem členu ustave, njegova pooblastila pa so opredeljena v 8. razdelku prvega člena. »Kongres ima pristojnost določanja in

zbiranja davkov, taks, carin in trošarin, plačevanja dolgov in zagotovitve skupne obrambne ter splošne blaginje Združenih držav; izposojanja denarja v imenu Združenih držav ...» (Ustava Združenih držav Amerike 2005, I.8). Na podlagi tega zapisa bi lahko prehitro sklepali o realni moči kongresa. Razdelkoma 1 in 2 namreč sledijo razdelki od 3 do 16, ki natančno opredeljujejo pristojnosti. Ustava in pozneje sprejeti amandmaji tako v praksi kongresu podeljuje štiri relevantna področja pristojnosti:

- 1) Vojna, obramba, zunanja politika in mednarodna trgovina;
- 2) Zakonodajna pristojnost nad vojaškimi bazami in pristojnost določitve sedeža federalne vlade;
- 3) Vzpostavitev enotnega trgovinskega sistema brez mej med posameznimi državami, enoten sistem uteži in merskih enot, patentna zaščita, skupna valuta, skupna trgovinska politika nasproti drugim narodom, poštna storitve, imigracija in naturalizacija;
- 4) Zaščita civilnih in volilnih pravic;

V Federalističnem spisu št. 41 Madison razloži, kako razdelki od 3 do 16 omejujejo razdelka 1 in 2 ter kako lahko kongres uveljavlja svojo pristojnost le na teh opredeljenih področjih. Večkrat je bilo ponovljeno, da pravica določanja in zbiranja davkov, dolžnosti, trošarin, plačevanja dolgov, skrb za skupno obrambo ter splošno dobro Združenih držav privede do neomejene moči, ki bi bila potrebna za obvarovanje splošnega dobrega Združenih držav: »Kakšni bi lahko bili cilji, ko pa jim natančne omejitve sledijo takoj po podpičju. Kakšen bi bil namen preštevanja posameznih področij, če so bile te in vse ostale vključene v prejšnji splošni opredelitvi.«

Z drugimi besedami, odstavka 1 in 2 v 8. razdelku 1. člena kongresu zagotavljata pristojnost zviševanja davkov, in če bi bilo treba, izposojajo denarja v imenu Združenih držav; odstavki od 3 do 16 pa omejujejo področja, za katera so lahko ti davki zbrani ali denar izposojen s strani kongresa. To pomeni, da kongres ne more samovoljno zapravljati denarja za stvari, ki bi bile v splošnem dobre za splošno dobro Združenih držav (Mazurak 2014, 181–182). V Federalističnem spisu št. 14 Madison nadalje nasprotuje ugovorom, da so pristojnosti nacionalne vlade nasproti državnim preveč obširne: »/V/lada ne bo imela splošnih pristojnosti ustvarjanja in uvajanja zakonov. Njena pristojnost je omejena z naštetimi omejitvami. Državne vlade, ki bodo skrbele za zadeve, v svojih ločenih pristojnostih, bodo ohranile svojo avtoriteto in dejavnost.« Madison tako poudari, da

nacionalna vlada nima predhodnih zakonodajnih pravic, ampak določene posebne pravice, ki se dotikajo preživetja Združenih držav; varnosti, enotnosti in neomejene trgovine med državami unije. Te pristojnosti pa so natančno opredeljene v ustavi, saj je jasno, da če posamezna pristojnost v ustavi ni zapisana, potem ta za nacionalno vlado ne obstaja. V Federalističnem spisu št. 39 Madison še enkrat poudarja, da so omejitve nacionalne vlade omejene izključno na našete pristojnosti v ustavi:

/P/redlagana nacionalna vlada nikakor ne sme biti razumljena kot DRŽAVNA vlada: njene pristojnosti so namreč le tiste, ki so našete, preostale pristojnosti pa so nedotakljive in dokončne v rokah državne vlade. Polemike, ki bi lahko nastale glede ločevanja pristojnosti posamezne vlade, bo urejalo sodišče, ustanovljeno s strani nacionalne vlade. Ampak to nikakor ne spremeni osnovnega načela te zadeve.

V Federalističnem spisu št. 45 je Madison natančno zapisal, da je pristojnosti nacionalne vlade le malo in so zelo omejene, dotikajo pa se predvsem zunanjih zadev ter obrambne politike, pristojnosti državne vlade in ljudi pa so neomejene:

Pristojnosti, ki jih ustava dodeljuje nacionalni vladi, je malo in so dokončne. Tiste, ki pa ostajajo državnim vladam, so številne in neomejene. Pristojnosti nacionalne vlade se tako dotikajo zunanje politike, kot so vojna, mir, pogajanja in zunanja trgovina. Pristojnosti, ki jih imajo državne vlade, pa pokrivajo široko področje preostalih zadev, ki se dotikajo življenja, svoboščin in imetja ljudi, notranje zadeve, izboljšanje ter blagostanje Združenih držav.

Vendar je obstajalo precej kritik predvsem na klavzulo 17 osmega razdelka prvega člena, ki pravi: »Sprejemati zakone, ki so nujni in primerni za izvajanje zgoraj navedenih pristojnosti ter vseh drugih pristojnosti, ki jih ta ustava prenaša na vlado Združenih držav ali na katero od njenih ministrstev ali služb« (Ustava Združenih narodov 2005, I.8.17), saj naj bi tako nacionalna vlada pridobila neomejeno moč. V zagovor je Hamilton v Federalističnem spisu št. 33 zapisal tako:

Kaj pa je moč, kot sposobnost ali zmožnost, da nekaj narediš? Kaj je sposobnost, da narediš stvar, kot pa moč, da uporabiš sredstva, potrebna za njeno izvršitev? Kaj je moč postavljanja in zbiranja davkov kot ZAKONODAJNA moč ali moč OBLIKOVANJA POTREBNIH in PRAVIH ZAKONOV? Moč postavljanja in zbiranja

davkov mora biti moč, ki proizvede vse zakone, POTREBNE in PRAVE za uporabo te moči.

Ta klavzula dovoljuje kongresu, da oblikuje zakone ter izvrši moči, ki so že podeljene nacionalni vladi, in tej ne nalaga kakšnih posebnih pravic. Klavzula pa je bila potrebna, kot piše Madison v Federalističnem spisu št. 44, ker so se ustanovitelji bali, da bi bila sicer ustava le mrtva črka na papirju (Mazurak 2014, 188). Tudi tretja klavzula je po mnenju mnogih kongresu dajala prevelika pooblastila: »Urejanje trgovine s tujimi narodi in med posameznimi državami ter z indijanskimi plemeni« (prav tam, I.8.17). Hamilton je takšna nasprotovanja zavrnil in v Federalističnem spisu št. 22 navedel, da klavzula pooblašča kongres samo za preprečitev oz. kjer ovire že obstajajo, za njihov umik v smeri svobodne in nemotene meddržavne trgovine:

Moteča in nesosedska pravila določenih držav imajo, nasprotno z resničnim duhom unije, različne primere, ki povzročajo le težave drugim; lahko se bojimo, da bo, če ti primeri ne bodo umaknjeni s strani nacionalne kontrole, prišlo do njihovega multipliciranja in širitve do mere, ko bodo postali vir sovraštva in razdora ter škodljive ovire pri sodelovanju med različnimi deli konfederacije. Trgovina nemškega imperija se neprestano mota iz okov množičnosti dajatev, ki ji jih številne province in države nalagajo pri prehodu njihovih teritorijev, zaradi katerih so tokovi ter plovne reke, ki jih ima Nemčija, skoraj neuporabni.

V tem času je bila namreč Nemčija razdeljena na številne male države, ki so upravljale z več velikimi rekami. Tisti, ki so želeli po reki pluti, so morali tako plačati vsaki državi, kar je močno oviralo nemško trgovino v osemnajstem stoletju. In ustanovitveni očetje so želeli dati dodaten zgled, sploh po izkušnji s Členi konfederacije, ko kongres ni imel nobene moči, da bi takšne situacije preprečili. Klavzula, vezana na meddržavno trgovino, je bila zato v ustavo zapisana samo in le zaradi Madisonovega zapisa v Federalističnem eseju št. 22: »Umanjkanje moči pod Členi konfederacije za regulacijo trgovine med številnimi člani je eno od tistih, ki je najbolj izpostavljeno v naši izkušnji. Cilj takšne moči je olajšanje držav, ki trgujejo druga z drugo pri obračunavanju neprimernih prispevkov.« Takšno klavzulo pa so potrjevale tudi izkušnje posameznih držav, saj so države (Connecticut, New Jersey, Delaware in Severna Karolina) že v preteklosti protestirale proti meddržavnim dajatvam (Mazurak 2014, 188–191).

4.1.6 Način volitev in pristojnosti predsednika

Na konvenciji so obstajale štiri različice načina volitev predsednika. Prva je predvidela, da bi predsednika volili člani kongresa; druga, da bi ga volila zakonodajna telesa zveznih držav; tretja, da bi ga volili guvernerji; četrta pa je predvidela neposredne volitve z volivci. Poleg samega načina volitev pa so morali delegati odločiti tudi o tem, kolikšno moč naj bi imele posamezne države pri odločanju o predsedniku. Vprašanje je bilo, ali naj imajo večje države sorazmerno več moči od majhnih ali pa naj imajo vse države, ne glede na število prebivalcev, enako moč (Maier 2010, 402–405). Poleg tega so se delegati zavedali, da bi, katerakoli skupina bi predsednika volila, posledično imela nanj velik vpliv. Ker se o predlaganih možnostih nikakor niso mogli strinjati, so sprejeli kompromis, po katerem vsaka od držav, po načinu, ki si ga izbere sama, izvoli določeno število predstavnikov, ti predstavniki pa potem volijo predsednika in podpredsednika. Tako so države, glede na svojo odločitev, predstavnike imenovala prek zakonodajne veje oblasti ali pa so jih volili na neposrednih volitvah. Z ustavo pa so določili tudi število elektorjev, ki pripada vsaki posamezni državi. Država je dobila toliko elektorskih glasov, kot je imela članov v kongresu. Najmanjše število elektorjev, ki jih je lahko imela država, je bilo tako tri, saj je imela vsaka država dva senatorja in vsaj enega kongresnika (Toplak 2005, 22–23).

Tudi izvršilna veja oblasti nacionalne vlade, ki jo je vodil predsednik, je imela jasno opredeljene pristojnosti. Predsednik ni mogel pripravljati zakonov, vzpostaviti davkov, zapravljati ali posojati denarja ali razglasiti vojne in se samovoljno spopasti s sovražno državo. Vloga predsednika in izvršilne veje oblasti je bila izvrševanje zakonov, ki jih je potrdil kongres. Pristojnosti predsednika so opredeljene v II. členu ustave (razdelka 2 in 3):

- 1) Deluje kot vrhovni poveljnik oboroženih sil;
- 2) Zahteva pisno mnenje odgovornega kateregakoli ministrstva ali zadev, ki so vezane na dolžnosti tega odgovornega;
- 3) Lahko pomilosti ali oprosti tiste, ki so razžalili Združenih države, razen v primeru impeachmenta;
- 4) Pripravlja sporazume po nasvetu in s strinjanjem senata;
- 5) Imenuje in razrešuje, s strinjanjem senata, veleposlanike, druge ministre in svetovalce, nacionalne sodnike in vse ostale uradnike Združenih držav, če niso njihova imenovanja drugače predvidena z ustavo;

- 6) Imenuje, brez soglasja senata, ljudi, da zapolnijo proste sedeže, kar se lahko zgodi v času nedelovanja senata;
- 7) Ob izjemnih okoliščinah skliče oba domova kongresa ali posameznega in ju, v primeru njunega nestrinjanja, preloži za čas, ko se mu zdi primerno;
- 8) Sprejema tuje ambasadorje in ministre;

Poleg tega je v členu I, razdelek 7, predsedniku podeljena tudi pristojnost za možnost vložitve veta na zakon, ki ga kongres sprejme. »Če predsednik v obdobju desetih dni (nedelje izvzete), potem ko mu je bil predlog predložen, tega ne vrne, slednji postane zakon, kot če bi ga podpisal, razen če kongres s preložitvijo zasedanja prepreči njegovo vrnitev in v takem primeru ne postane zakon« (Ustava Združenih držav Amerike 2005, I.7.).

To so vse pristojnosti, ki so predsedniku z ustavo dane. Tako mora predsednik imenovati uradnike, sodnike, veleposlanike, ministre in svetovalce, s strinjanjem senata (razen v primeru nedelovanja). Namen zahtevane odobritve s strani senata je preprečitev situacije, ko bi neusposobljena ali drugače nezaželena oseba lahko dobila položaj. Poleg tega mora predsednik prejeti poverilna pisma tujih diplomatov in delovati kot vrhovni poveljnik oboroženih sil. Lahko pripravi sporazume, vendar ti za Združene države niso zavezujoči do njihove potrditve v kongresu. Lahko podeli pomilostitev in oprostite, ki so kršili nacionalni zakon, vendar ne v primeru impeachmenta. Lahko tudi skliče enega ali oba predstavniška domova v času nedelovanja ter ju, ko se sama ne moreta dogovoriti, preloži (Ratcliffe 2013, 240–241). Poleg tega lahko zahteva mnenje odgovornega na ministrstvu glede stvari, ki zadevajo njihove dolžnosti. Zaradi zadnje pristojnosti so se pojavile številne polemike, saj so se delegati bali, da bi lahko predsednik državo samovoljno spravil v vojno in podpisoval sporazume brez formalne potrditve predloga s strani ministra ter brez soglasja kongresa. Hamilton je v Federalističnem spisu št. 69 takšne strahove ovrgel:

Predsednik bo vrhovni poveljnik vojske in mornarice Združenih držav. Tako bo njegov ugled nominalno enak, kot je ugled britanskega kralja, ampak v realnosti vreden precej manj. Združeval ne bo nič več od vrhovnega poveljstva ter smeri vojaških in navtičnih sil kot prvi general ter admiral konfederacije; pristojnosti britanskega kralja to presegajo v RAZGLASITVI vojne ter VIŠANJU in REGULACIJI flote in vojske, kar se bo z ustavo nanašalo na zakonodajo. /P/predsednik ima moč, da z nasvetom in v soglasju s senatom pripravi sporazume, če

se s tem strinjata dve tretjini prisotnih senatorjev. Kralj Velike Britanije je edini in absolutni predstavnik naroda v vseh zunanjih zadevah. Tako lahko samovoljno sprejema sporazume o miru, trgovini, zavezništvu in vseh ostalih zadevah.

Ameriški generali in admirali so imeli nekaj moči, ampak ne dovolj, da bi odločali o tem, kdaj in s katero državo naj gre Amerika v vojno, niti niso mogli odločati o višanju ali ohranjanju vojske ali mornarice niti jih oborožiti ali opremiti. Te pristojnosti so v celoti dodeljene kongresu (člen I, razdelek 8). Poleg tega predsednik ne more, brez soglasja senata, imenovati visokih vojaških uradnikov, razen če tako z zakonom zahteva kongres. Predsednik ne more samovoljno podpisovati sporazumov ali pogodb na katerikoli ravni, kakor lahko to počne britanski kralj. Kraljeva pooblastila so bila v federalističnih spisih obširno predstavljena, z namenom, da se pokaže, kako zelo so omejena pooblastila predsednika. Zahteva, da se vsi sporazumi, ki jih vodi predsednik, predložijo senatu v nasvet in strinjanje, je obravnavana v Hamiltonovem Federalističnem spisu št. 75: »Kolikor pravilno ali varno je lahko za vlade, kjer je izvršilec nasledstveni kralj, je prenos celotne moči priprave sporazumov skrajno nevaren in neprimeren, če je bila dana v roke izvoljenemu predstavniku s štiriletnim mandatom. Požrešnega človeka bi lahko zamikala izdaja interesov države zaradi lastnega bogastva.« Strahove, da bi predsednik na svojo roko državo peljal v vojno, je preganjal tudi Madison.

Omejitev predsednikovih moči predstavlja pomanjkanje možnosti predloga zakonodajnih predlogov, saj jih formalno ne more predlagati, poleg tega pa ga omejuje tudi nadzor s strani kongresa. Ta ima moč, da kogarkoli povabi na pričanje ter ga posledično pozove na odgovornost (impeachment) in odstavi s položaja: vsakega, ki je storil kriminalna dejanja ali prekrške. Ustanovitelji so verjeli v izvršilno oblast omejenih pooblastil, kar pa ni izključevalo energičnega in učinkovitega človeka, ki počne to, za kar je pristojen. Zavrnilo so predloge, ki so želeli vzpostaviti kolektiven vodstven organ. Ta bi bil v njihovih očeh preveč zamuden pri sprejemanju najpomembnejših odločitev in pri izvrševanju tistih, ki so bile sprejete s strani kongresa. Tako je Hamilton na začetku Federalističnega spisa št. 70 zapisal:

Obstaja ideja, ne brez zagovornikov, da je živahen nosilec izvršilne oblasti neskladen z republikansko vlado. /E/nergija v izvrševalcu ima vodilen značaj v definiciji dobre vlade. Je nujna za zaščito skupnosti pred zunanjimi napadi in ni manj pomembna kot stabilna zakonodaja. /N/i nobene potrebe po množičnosti argumentov ali primerov,

vezanih na to. Slaboten izvrševalec pomeni slabotno izvrševanje vlade. Slaboten izvrševalec je druga beseda za slabo izvrševanje in vlada, ki je slabo vodena, kakršnakoli je že teorija, mora biti v praksi slaba vlada.»

4.1.7 Pristojnosti sodne veje oblasti

Konvencija je imela pri oblikovanju sodne veje oblasti precej lažje delo. Sklep je bil, da naj bo najvišji organ sodne veje oblasti vrhovno sodišče, ki so mu podrejena nižja sodišča. Delegati so zastopali stališče, da morajo biti sodniki neodvisni od politike, saj lahko le tako odločajo brez političnih pritiskov. Tudi zato je prevladalo stališče, da so sodniki imenovani in ne voljeni za mandatno dobo (Toplak 2005, 26).

Pristojnosti sodne veje oblasti so opredeljene v členu III. V njegovem prvem razdelku tako piše: »Sodna oblast Združenih držav se prenese na eno vrhovno sodišče in na tista nižja sodišča, ki jih sme od časa do časa odrediti in ustanoviti kongres« (Ustava Združenih držav Amerike 2005, III.1.). Prvi razdelek določa tudi, da bodo tako sodniki vrhovnega sodišča kot nižjih sodišč svoja mesta zadržali ob dostojnem vedenju. To pomeni, da bi v primeru slabega obnašanja svoje mesto izgubili, kar je pomembna kontrola sodne oblasti. Razdelek 2 (prav tam, III.2) govori o pristojnosti nacionalnih sodišč za:

/V/se pravne primere in primere pravičnosti, ki so v zvezi s to ustavo, zakoni Združenih držav ter sporazumi, ki so ali bodo sklenjeni pod njihovo oblastjo; – na vse primere, ki zadevajo veleposlanike, druge diplomatske predstavnike in konzule; – na spore, v katerih so Združene države stranka; – na spore med dvema ali več državami; – med katero od držav in državljani druge države; – med državljani različnih držav, – med državljani iste države, ki imajo zemljišča na podlagi koncesij različnih držav, in med katero od držav ali njenimi državljani in tujimi državami, državljani ali subjekti.

V letu 1795 je bil ta razdelek dopolnjen z izločitvijo držav, ki so lahko tožene na nacionalnih sodiščih, s strani državljanov druge države ali državljani ali subjekti drugih držav. Tudi pred amandmajem pa je bil obseg nacionalnega sodstva zelo omejen.

Vrhovno sodišče ima prvotne pristojnosti v dveh primerih: 1) tiste, ki zadevajo diplomate, in 2) tiste, v katerih je stranka v postopku država. Razlog za to je treba iskati v dejstvu, da diplomati, če bi bili obravnavani na nižjem sodišču, ne bi bili deležni dovolj visoke stopnje

dostojanstva, glede na to, da predstavljajo suvereno državo, kar je Hamilton razložil v Federalističnem spisu št. 81:

Razjasnimo, kakšen je namen sodne avtoritete, razdeljene med vrhovno in nižja sodišča unije. Vrhovno sodišče bo imelo prvotno pristojnost le v primerih, ki zadevajo veleposlanike, drugih javnih ministrov in konzulov in tistih, v katerih bo stranka v postopku DRŽAVA. Javni ministri so predstavniki tistih, ki so jim podelili pristojnost. Vsa vprašanja, s katerimi se ukvarjajo, so neposredno povezana z javnim mirom in za ohranjanje slednjega ter zaradi spoštovanja suverenosti, ki jo predstavljajo, je koristno in primerno, da so takšna vprašanja naslovljena na prvotno instanco najvišjega sodstva naroda. Čeprav konzuli v osnovi nimajo diplomatskega značaja, so javni agentje narodov, ki jim pripadajo, zato so zanje primerni enaki postopki. Kadar je država stranka v postopku, bi bilo okrnjeno njeno dostojanstvo, če bi bila obravnavana na nižjem sodišču.»

Iz Hamiltonovega zapisa je jasno razvidno, da se celotna sodna veja nacionalne vlade dotika primerov, ki so natančno naštetih. Razlog ustanoviteljev ustave za pristojnost vrhovnega sodišča v teh primerih pa je bil, da ne bi nižje sodišče kakorkoli okrnilo njihovega dostojanstva. Vrhovno sodišče kot pritožbeni organ pa svoje pristojnosti razteza do državnih sodišč, ne le nacionalnih, hkrati pa imajo odločbe nacionalnega sodišča premoč nad državnimi sodišči. Federalističen spis št. 81 pa obravnava tudi nekatera druga vprašanja in skrbi, ki se dotikajo nacionalnega sodstva (Mazurak 2014, 198–199). Nekateri so se v tem času bali, da bo imelo vrhovno sodišče pravico do svobodne interpretacije zakonov v smislu upoštevanja zgolj ocene ustave in bi tako lahko interpretacijo oblikovali, kakor bi želeli. Hamilton tako v Federalističnem spisu št. 81 zapiše: »V ustavi ni niti zloga, ki bi NEPOSREDNO pooblastil nacionalna sodišča, da razlagajo zakone skladno z duhom ustave, ali bi jih razširil, kot je bilo rečeno s strani državnih sodišč. Priznam pa, da mora biti ustava standard pri pripravi zakonov, in kadar imamo opravka z očitnimi nasprotovanji, mora zakon dati prednost ustavi.«

Pooblastila nacionalne vlade so opredeljena v I., II. in III. členu ustave, njene omejitve pa najdemo v IV. členu ter v razdelku 3 V. člena ustave. Razdelek 3 IV. člena nacionalni vladi prepoveduje ustanavljanje novih držav v obstoječi državni pristojnosti in združevanje dveh ali več držav ali delov držav brez njihovega soglasja. Razdelek 4 istega člena zavezuje nacionalno administracijo, da zagotavlja republikansko obliko vladavine vsem državam ter

jih štiti pred napadi in notranjim nasiljem. V členu V. je ob opisu dopolnjevanja ustave nacionalna vlada omejena; amandmaji so lahko ali predlagani od dveh tretjin vsakega doma kongresa in ratificirani s tremi četrtinami držav ali je za to potrebo sklicana posebna konvencija z zastopstvom vsaj dveh tretjin držav, ki jo mora sklicati kongres.

4.1.8 Bill of rights

Po sprejetju ustave so se leta 1789 člani kongresa sestali v New Yorku, saj so pred ratifikacijo obljubili dopolnitev ustave z manjkajočimi določbami o osnovnih pravicah človeka. Veliko držav je namreč zavračalo ratifikacijo ustave brez določb o pravicah. James Madison je tako predlagal novo ustavo, v kateri bi se v prvem členu zapisale jasne določbe, s katerimi bi bile zajamčene temeljne pravice. Večina kongresnikov je takšnemu predlogu nasprotovala; menili so, da ni potrebe po novi ustavi, ki je pravkar prišla v veljavo, in se strinjali, da naj bodo določbe o tem poglavju dodane na koncu ustave, kot njeno nadaljevanje. Tako je bil sklican komite za pripravo poročila amandmajev, ki so ga poleg Madisona sestavljali tudi Randolph, Mason, John Marshall, James Monroe in Patrick Henry (Zuckert 2003, 150). Osnova za pripravo je bila Virginijska listina pravic. Kongresu je bilo predlaganih petnajst amandmajev, dvanajst od njih je kongres tudi sprejel, vendar jih je le deset, po zadostnem številu ratifikacij 15. decembra 1791, postalo del ustave Združenih držav, ki so danes poznani kot Listina pravic (Rakove 1990, 327).

Prvi amandma zagotavlja temeljne človekove pravice: pravico do svobode pri izbiri in praksi religije, pravico do svobode izražanja, tiska, združevanja ter do peticije. Določbe iz tega amandmaja so bile podlaga številnim odločitvam sodišč. Iz njih so se razvila tudi druga pomembna pravna načela, ki še danes pomenijo temeljna ustavna načela demokratičnih držav. Prvi amandma tako vladi preprečuje, da bi kršila pravico ljudi do samostojnega organiziranja. Ponuja vse pogoje za politično udejstvovanje ljudstva. Drugi amandma vladi prepoveduje kršitev pravice imeti in nositi orožje. Amandma tako zagovarja tudi pravico in neodvisnost posameznika pri zagotavljanju svoje varnosti in varovanju svoje lastnine. Podobno zagovarjata tudi tretji in četrti amandma, ki zavarujeta ljudi pred neupravičenimi preiskavami ter preprečujeta nastanitev vojakov v hišah ljudi (Toplak 2005, 27). Pravice in svoboščine posameznika v primeru obtožbe in sojenj so zavarovane z amandmaji od pet do osem, z devetim amandmajem pa se preprečuje, da bi se opredeljene pravice uporabljale za zatiranje ostalih pravic. Zadnji, deseti amandma pa

vse pristojnosti, ki niso dodeljene Združenim državam in ne prepovedanim državam, podeljuje državam ali ljudem (Ustava Združenih držav Amerike 2005).

Poleg desetih amandmajev – Listine pravic – ima ameriška ustava še sedemnajst amandmajev, čeprav jih je bilo v obdobju od sprejetja ustave pa do danes predlaganih več kot štiri tisoč. Razlog za to je treba iskati v izjemno širokem političnem in družbenem soglasju, ki je potrebno za zahtevano spremembo ustave. Da je amandma sprejet, morata namreč glasovati dve tretjini članov vsakega od obeh domov kongresa, spremembo pa mora potem potrditi tri četrtine zveznih držav (Zuckert 2003).

4.2 Izvor politične filozofije tvorcev ustave

Dobro osnovana politična teorija je bila osnova ameriške revolucije in ustavne konvencije leta 1787. Misel snovalcev ni bila avtohtona. Osnovne ideje, ki so v tistem času vodile Američane, so izhajale od piscev Thomasa Hobbesa, Johna Lockeja, Thomasa Paina in Barona de Montesquieuja (Padover 1960, 9–10). Prav Locke je pripravil osnovo za ameriško obrambo revolucionarne akcije proti Veliki Britaniji, iz katere izhaja tudi Jeffersonova Deklaracija o neodvisnosti. Posebno pa je bil vpliv teh mislecev opazen na Ustavni konvenciji. Njihove ideje namreč še danes ostajajo ključne v ameriških političnih institucijah. Ustanovitelji ameriške republike so bili pod močnim vplivom politične filozofije najbolj vplivne literature tistega časa: Hobbesovega Leviathana (1651), Lockejevih Pisem o toleranci (1689), Dveh razprav o vladi (1651), Essays Concerning Human Understanding (1690) in Duha zakonov Montesquieuja.

Kot glavno vodilo evropskih avtorjev so za revolucionarno in ustavno obdobje snovalci prepoznali racionalizem. Skupen jim je namreč bil racionalen pristop k politiki. Zavračali so državo, osnovano na mitih ali da je imela vlada božansko nasledstvo. Ključna premisa, ki so jo zagovarjali, je bila, da smo ljudje iz tega sveta ter da nas vplivajo drugi ljudje, vključno s svojimi strastmi in interesi. Hobbes je svojo politično analizo zasnoval na psihologiji, ki je predvidevala obstoj stanja medsebojnega sovraštva, pohlepa in nasilja, ki vodi v naravno stanje »vojne vsakega z vsakim«. Le mogočna vlada z absolutno močjo, kot je zapisal v Leviathanu, lahko tako obdrži človeške strasti pod nadzorom. Brez močne vlade je človeško življenje »osamljeno, revno, umazano, kruto in kratko« (Hobbes v Held 1989, 75). Očetje ustave so ponotranjili veliko njegovih opredelitev ter sprejeli realistično analizo človeške narave in potrebo po močni avtoriteti, ki lahko umiri strasti in zasebne interese (Howe 1987, 490). Tudi Alexander Hamilton je večkrat poudaril, da je človek

preveč pokvarjen, da bi mu bila lahko zaupana samovlada. James Madison, zmeren konzervativec, je prevzel veliko Hobbesovih idej. Menil je, da se človeški naravi ne bi smelo zaupati v kombinaciji s politično močjo. Vpliv Hobbesa je opazen tudi v celotni ustavi, s sistemom »ravnotežja moči«, ki izhaja iz pomanjkanja zaupanja v človeški značaj. Hobbesov skepticizem, ki zadeva človeško naravo, je jasno poudarjen v Federalističnem spisu št. 51: »Odsev človeške narave bi lahko našli v mehanizmih, kot je sistem ravnotežja moči, ki je potreben za kontrolo zlorabe vlade. Ampak, kaj je vlada drugega kot največji odsev človeške narave? Če bi bili ljudje angeli, vlada ne bi bila potrebna. Če bi angeli vladali ljudem, ne bi bila potrebna niti zunanja niti notranja kontrola vlade.« Ampak racionalni Američani osemnajstega stoletja so prevzeli le polovico Hobbesove teorije – psihologijo. Drugo polovico, tisto, ki se je dotikala absolutne (verjetno monarhične) vlade, so zavrnilo ter jo zamenjali z Lockejevo filozofijo naravnih pravic. Lockejevo osnovno stališče, ki so ga delili tudi Očetje ustave, je bilo, da se človek rodi z neodtujljivimi pravicami, ki jih z družbeno pogodbo prostovoljno predajo za zagotovitev reda in ohranjanje imetja. Osnovna Lockejeva ideja je bila tista, ki se je dotikala vladajoče oblasti, vlade, ki pa jo je dojemal bolj kot podložno in ne vrhovno (Dienstag 1996, 503). Vlada ni imela neodvisnih moči, ampak le dolžnosti in obveze, ki so ji bile dane z družbeno pogodbo.

Ameriški voditelji so tako združili Hobbesove in Lockejeve ideje ter ustvarili mehanizem, ki ga poznamo kot ustavo. Sprejeli so Hobbesove zaključke glede človeške narave, ne pa tudi njegove rešitve. Posvojili so Lockejevo dožemanje naravnih pravic, ne pa tudi njihovega opiranja na unitarno vlado. Pravzaprav so ustanovitelji Združenih držav rekli, da če človeški naravi ne moreš zaupati, potem nobeni osebi ali skupini ne more biti zaupana absolutna moč. Če so ljudje podkupljivi v sami naravi, bi bilo prenevarno jih opremiti s sredstvi, ki bi lahko škodovala njim in preostalim ljudem (Padover 1960). Tako so logično zaključili, da je treba omejiti vladne moči, in ker ljudje niso angeli, jim ne sme biti dana nobena priložnost, ki bi jo lahko izkoristili v tiraniziranju drugih. Za Američane je bila vlada, kot jo je videl Hobbes, nepredstavljava.

In kako je lahko vlada nadzorovana? Teoretično osnovo za praktično rešitev so ustanovitelji prevzeli po Montesquieuju in njegovi knjigi Duh zakonov, ki je bila vključena v federalno ustavo, izhajajoč iz sistematične študije primerjave vlad skozi zgodovino. Montesquieu je prek pregleda prepoznal tri tipe vlad: monarhijo, despotizem in republiko.

Občudoval je prvo, preziral drugo in bil neodločen glede tretje. Razlagal je, da je despotizem najbolj razširjena oblika vlade zaradi njegove enostavne forme, medtem ko sta republika in monarhija bolj kompleksni. Montesquieujeva osrednja misel je bila politična svoboda, ki jo je dojemal kot najvišje dobro. Pot ustanovitve takšne vlade, ki bi lahko zaščitila svobodo, je bila v ravnotežju mehanizmov v smeri, da noben posamezen ne bi mogel stalno prevladovati nad ostalimi. To pa je po njegovem mnenju zahtevalo politične izkušnje. Napisal je: »Za oblikovanje zmerne vlade je treba združevati oblasti, jih usmerjati, miriti in aktivirati; dati eni balast, da omogoči ostalim, da obstajajo. To je resnična mojstrovina zakonodaje, ki se redko pojavi po naključju in se redko prepusti previdnosti« (Montesquieu 1966, 76). Da bi se približal takšni mojstrovini, je Montesquieu predlagal sistem zakonov, ki bi omejeval tiste, ki izvajajo politično moč in hkrati ščitijo pravice državljanov. To pomeni, da je ločitev vladnih oblasti nujno potrebna. Ključno je, da so zakonodajna, izvršilna in sodna oblast zaupane trem ločenim vejam oblasti, ki so medsebojno neodvisne. Poudaril je, da kjer so moči in funkcije združene v istih rokah, svoboda državljanov ni mogoča. Podobno zapiše tudi James Madison v Federalističnem spisu št. 47, in sicer da je združevanje moči »lahko enostavno izgovorjeno kot definicija tiranije«. Hkrati pa pazljiva in skrbna razdelitev politične moči preprečuje, da bi se oseba ali skupina lahko razvila v tirana. Vsaka od posameznih vej lahko tako deluje ne le samostojno, ampak predstavlja protiutež (balast) nasproti drugima dvema. Montesquieujevo načelo ravnotežja moči je vstavljeno v ameriško ustavo.

Če je verska svoboda prva od vseh svoboščin, je bila ločitev cerkve in države v ustavi eden od izjemnih dosežkov ustanoviteljev. Imela je dva osnovna cilja: odpraviti dogmatske ovire intelektualnega preizkusa in prost tok idej ter zagotoviti versko svobodo za vse vere. Ločitev cerkve in države je bila del vseh despotizmov in je zagotavljala neprestano zaščito svobode misli in duha. Omogočila je vzpostavitev sekularnih političnih in družbenih institucij (med njimi tudi izobraževalni sistem). Spodbudila je rast in razvoj množice verskih organizacij in praks, kar je James Madison označil kot »najboljša in edina zaščita za versko svobodo v katerikoli državi« (Madison v Padover 1960, 23). Na ratifikacijski konvenciji v Virginiji je rekel, da bi svoboda našla varnost v številnih različnih cerkvah. »Kjer je toliko različnih veroizpovedi, tista v večini ne more zatirati in preganjati preostalih« (prav tam, 24). Vzpostavitev sekularne politike v ustavi se ni zgodilo niti po pomoti niti ni bilo naključje. Bila je posledica dolgotrajnega procesa, v katerem se je vzpostavil ameriški značaj.

5 FEDERALISTI

5.1 Kontekst nastanka Federalističnih spisov

17. septembra leta 1787 so se člani Ustavne konvencije zbrali na zadnjem sestanku v Neodvisni hali v Filadelfiji. Po mesecih garanja, ki je zahtevalo tudi sprejemanje kompromisov s strani vsakega posameznega delegata, so se državniki pripravljali na podpis pogodbe, takšne, ki do takrat ni obstajala. Vendar so se zavedali tudi problemov, ki jih je ustava prinašala in vsebovala. V zadnjem členu so namreč pisci ustave zapisali, da morajo države sklicati posebne konvencije, na katerih bodo odločali o ratifikaciji ustave. Nihče ni mogel predvideti, kaj se bo na teh konvencijah zgodilo, vsi pa so zavedali, da ratifikacije ne bodo potekale gladko. Že ob zaključku Ustavne konvencije so pokazale razlike med dvema najbolj številčnima državama; Virginijo in Massachusettsom. Novice iz New Yorka so bile še bolj pesimistične; že med potekom konvencije se je zgodilo, da sta jo zapustila dva od treh predstavnikov, tako je kot podpisnik na konvenciji ostal le Alexander Hamilton. Ustava bi bila sprejeta, če bi jo ratificiralo devet od trinajstih držav, in vsi so se zavedali, da brez podpore držav New York, Virginia in Massachusetts to ne bo izvedljivo (Schwarz 2007, 435–437). Ko je dokument začel krožiti po nekdanjih kolonijah, so se začele pojavljati številne kritike. Nasprotniki ratifikacije, znani pod imenom antifederalisti, so se odločili blokirati sprejetje. Kmalu po javni objavi predloga ustave so se pojavili spisi pod psevdonimi Cato, Plebeian in Centinel, ki so ostro zavračali predlagano ustavo (Coenen 2006, 474–480).

Toda pod vodstvom Hamiltona so se zorganizirali tudi federalisti. Zbirka esejev, napisanih med letoma 1787 in 1788, je bila v osnovi namenjena kot podpora debati o ratifikaciji ustave. Ampak Federalistični spisi niso le najbolj pomemben vir za interpretacijo ustave, z njihovo pomočjo lahko še danes bolje razumemo moč in zlorabo moči oblasti po vsem svetu. Napisani so bili v nemirnih časih, le nekaj let po tem, ko se je končala revolucionarna vojna. Američani so se morali odločiti, ali bodo sprejeli/zavrnili povsem novo obliko vladavine, ki so jo zasnovali v Filadelfiji. Hamilton, Madison in Jay so v bran ustave tako v sedmih mesecih napisali 175.000 besed, ki so do potankosti razložile načrt za novo obliko vlade ter s tem tudi trajen prispevek k politični filozofiji. Izšli so v newyorškem tisku pod psevdonimom Publius. Veliko člankov je bil ponatisnjenih v drugih državah, zbrani pa so izšli spomladi 1788 v dveh zvezkih, pod skupnim naslovom *The Federalists*. Od takrat pa vse do danes mnogi sodijo, da so federalistični spisi najboljša

enotna obravnava ustave, kar jih je bilo kdaj napisanih, in ena največjih mojstrov in o političnih vedah (Beard 1959, 154). Tako Madison kot Hamilton sta razumela, da je ustava več kot le seštevek njenih členov. Predlagana ustava je namreč pomenila radikalen obrat v naravi vladanja, z eseji pa sta želela ta obrat pojasniti racionalno. Federalistični spisi tako vsebujejo vpogled v politiko, človeško naravo, demokracijo, pohlep in moč (Meyerson 2009).

Možnosti za sprejetje ustave so bile še posebej slabe v državi New York. Ugledni antifederalisti, kot so Melancton Smith, Lansing in Yates, so začeli nenehne napade na predlog ustave. Ena najmočnejših kritik je bila, kako je mogoče, da lahko Empire State z več kot 300.000 prebivalci v senatu dobi enako število predstavnikov kot Rhode Island, ki jih je imel le 68.000. Poleg tega je prebivalce vznemirilo tudi določilo glede federalnega monopola o uvoznih davkih, ki je do tedaj pripadal državi in njenemu pristanišču ter jim prinašal številne davščine. Najpomembnejše pa je bilo, da je te kritike podpiral tudi guverner George Clinton. Kljub podpori ustave s strani Georgea Washingtona ter Benjamina Franklina ta v državi New York ni štela (Diamond 1987, 654). Izjemno vlogo je takrat odigral Alexander Hamilton, politični esejist in odvetnik, ki je že začel odvetniško prakso ter je že imel dragocene izkušnje v vladi. Hamilton je zavzel vodilno pozicijo v branjenju ustave v svoji rodni državi. Zavedal se je, da imajo eseji, ki so jih izdajali antifederalisti, v časopisih izjemen pomen, da bodo odločili ratifikacijo. Tako je v modi tistega časa izbral ime Publius in poiskal sodelavce. Prvi je bil John Jay, zagovornik ustave. Sicer ni sodeloval na konvenciji v Filadelfiji, je pa bil član prvega in drugega kontinentalnega kongresa ter predsednik federalnega kongresa v času vojne. Sodeloval je v pogajalski skupini, ki je naredila mirovno pogodbo ob koncu revolucionarne vojne, in je sočasno s pisanjem Federalističnih spisov vodil zunanje ministrstvo konfederacije. Zaradi bolezni je po 4 napisanih esejih (esej številka 2, 3, 4, 5) prenehal in napisal le še en esej (številka 64). Hamilton je moral poiskati ustrezno zamenjavo. Guverner Morris je zavrnil povabilo, William Duer, ki je kasneje pisal pod psevdonimom PhiloPublius, pa se je izkazal kot nedozorel nalogi in Hamiltonovim visokim standardom. Pozimi leta 1787 je bil, na njegovo srečo in srečo naroda, konfederalni kongres sklican v New Yorku, kamor je prišel tudi James Madison, ki si ga je Hamilton zaželel na svoji poti (Diamond 1987, 659).

Madison je bil izjemno kvalificiran za sodelovanje na projektu. Podobno kot Hamilton je bil goreč študent področja politike, ki je delal tako v državni službi kot sodeloval na

konfederalnem kongresu. Madison je imel tudi izjemno pomembno vlogo v Filadelfiji na konvenciji, vključno z izdelavo osnutkov za Virginijski načrt (Virginia Plan), in je zagotovil začetno točko za razpravo med delegati. Madison je, v nasprotju s Hamiltonom, zavzeto razpravljajal na vsaki seji konvencije. Poleg tega je naredil zapise govornega o konstitucionalni teoriji, še preden se je konvencija začela. Madison je pogosto označen kot Oče ustave in ključen akter Čudeža v Filadelfiji (Bowen 1966). Prvi Federalistični esej se je pojavil 27. oktobra 1787, Jay je nadaljeval z esei 2, 3, 4 in 5 v obdobju do novembra. Madisonov najbolj znani esej št. 10 je bil objavljen 22. novembra. Do maja 1788 je Publius v newyorških časopisih objavil 77 posamičnih esejev, ki jim je bilo v izdani knjigi dodanih še 7. Kljub vsem naporom pa je bila ratifikacija še vedno pod vprašajem. Vendar so boji Amerike pod Členi konfederacije Hamiltona navdajali z upanjem (Stewart 2015, 48–49).

Pred Filadelfijsko konvencijo in po njej je obstajalo splošno strinjanje, da so Členi konfederacije preohlapni ter da država potrebuje bolj močno centralno vlado. Vendar ni bilo najti rešitve, kako naj bi bila takšna vlada strukturirana. Veliko ljudi se je namreč balo, da bo nova ustava prinesla prevelik preobrat v prenosu moči z nacionalne na federalno vlado ter tako zatrla interese posameznih držav. Poleg tega iz predloga ustave ni bilo mogoče razbrati, ali bo ta uveljavila aristokratski sloj iz le šestindvajsetih predstavnikov članskega senata ali bo nizko število članov v kongresu dovoljevalo stalen stik s široko volilno bazo in ali bo neomejen mandat predsednika ustoličil monarha. Hamilton, Madison in Jay so tako bili pred težko nalogo prepričati množice z različnimi stališči v enotno smer.

Federalistični spisi so bili napisani za jasno opredeljene javnosti lokalnih bralcev, trgovce, ladjarje, kmete in za pripadnike tako srednjega kot višjega sloja. V njih so argumentirano zastopali stališča predlagane ustave glede teoretičnih osnov za intelektualce, hkrati pa obravnavali področje obdavčevanja za lastnike malih trgovin. In Hamilton je že v spisu št. 1 opozoril, da so kritike usmerjene v preveč razdrobljene interese, ki ne služijo argumentu celote. Poudaril je, da bodo bralci Federalističnih spisov tako priča argumentom z vseh obravnavanih področij ter primerjavam posameznih delov, ki bodo celovito predstavili odgovore razdeljenemu in skeptičnemu ljudstvu (Ellis 2002, 24–27). Avtorji so se v pisanju osredotočili na takratni čas in prostor. Večkrat so ponovili situacijo z Rhode Islandom, Shayevim uporom, meddržavnimi trgovinskimi problemi in tako izpostavljali največje strahove tistega časa. Bistveno je, da so z vsakim spisom poudarjali, kaj se v

državi dogaja in kaj bi se lahko zgodilo, če se odločevalci ne bi odločili za ratifikacijo ustave in bi ostali pod upravljanjem Členov konfederacije.

Federalistični spisi nagovarjajo vsakega od deležnikov skupnosti; posojilojemalce tako opozarjajo, da so bili krediti omejeni zaradi šibke centralne vlade, zavzeli so se za podporo lastnikov mestnih nepremičnin z jasnim sporočilom, da so cene nizke zaradi pomanjkanja zaupanja tako v javno kot v zasebno, kar se lahko z novo ustavo spremeni. Hamilton je ves svoj esej posvetil vprašanju, zakaj ustava predvideva ekonomijo obsega; proizvajalci in lastniki plantaž so namreč potrebovali močno unijo, ki bo tako preskrbovala ljudi ter preprečila odvisnost od tuje trgovine (Ellis 2015, 44–45). V vsakem konkretnem primeru se tako Hamilton vrne na argument dovolj močne vlade, ki se bo lahko pogajala in zagotavljala okolje za gospodarski napredek. Poleg tega se je Publius večkrat naslonil tudi na konkretne skrbi prebivalcev New Yorka. Enaka predstavnost posameznih držav v predlaganem senatu bi namreč lahko pomenila problem v hitrorastoči državi. Hamilton je tako v Federalističnem spisu št. 22 poudaril, da je sistem postavljen na konvenciji v Filadelfiji in je združil senat ter kongres, na podlagi števila ljudi izboljššan tako, da ima vsaka država, ne glede na število prebivalcev, en glas. V spisu številka 35 je to nadgradil z argumentacijo, da je kongresu odvzeta moč splošnega obdavčevanja, ampak mu je dovoljeno uvajati le dajatve na uvoz iz tujih držav. Dodal je, da je New York država uvoznica, ki še ne bo kmalu postala država proizvajalka in tako ne bo čutila posledic glede trgovskih obremenitev (Meyerson 2008, 19-21). Madison je v spisu št. 41 zapisal, da se New York srečuje s posebnimi nevarnostmi, ker ima dolgo morsko obalo in veliko plovno reko. Tako je izpostavljen potencialnim napadom z morja, posebej glede na situacijo v Evropi, in lahko hitro postane talec zunanjega sovražnika. Obrambo takšne obale pa lahko zagotovi le močna federalna mornarica. V trenutnem stanju, poudarja Madison, takšna obramba pod šibko vlado ni mogoča in varnost ne more biti zagotovljena. V spisu številka 25 Hamilton pozornost preusmeri na severni del New Yorka, mejo z angleško okupirano Kanado. Nevarnosti zaradi britanske vojske so izpostavljene vse države, vendar je še posebej ogrožen New York, ki bi moral zagotoviti obrambno linijo (prav tam, 24). Po načrtu posameznih določb bi moral New York zagotoviti celoto sredstev, ki ohranjajo varnost v državi in varovanje sosednjih držav.

Federalistični spisi so svoje bralce zasipali s komplimenti; ljudstvo je nagovorjeno kot genialno, iskreno in razumno, nepristransko in zahtevno, inteligentno in dobro obveščeno.

Kot primer lahko navedemo uporabo besedne zveze »hrabri državljani Amerike«, ki nikoli ne bi privolili v uporabo federalne vojske, da bi onemogočila legitimnost državnih oblasti (Madison 46). S tem se strinja tudi Furtwangler, ki v Federalističnih spisih prepozna tri »praktične strategije« njihovega pisanja. Izpostavlja poudarjanje pozitivnih dosežkov, pojav neupogljivega racionalizma ter razkritje zadržanosti in potrpljenja napadov (Furtwangler v Brezovšek, 508).

5.2 James Madison

James Madison se je rodil šestnajstega marca leta 1751, kot prvi izmed desetih otrok v Virginiji. Njegovi starši so bili lastniki tobačnih plantaž. Krščen in vzgojen je bil znotraj episkopalne vere. Izhajal je iz verne družine, tudi sam se je odločil, da bo postal duhovnik. Kasneje si je premislil in tako duhovniškega poklica ni nikoli opravljal. Sicer je sam cerkev redno obiskoval. Pozneje je skupaj z Jeffersonom postal zagovornik pravic za versko svobodo. V letu 1769 je začel študij na College of New Jersey, ki ga je zaključil v dveh letih. V javno službo je bil Madison prvič izvoljen dvaindvajsetega decembra leta 1774, kot uradnik znotraj komiteja varnosti v Orange Countryu. Sam je poudarjal, da se je njegovo politično življenje začelo z izvolitvijo v Virginijsko ustavno konvencijo aprila leta 1776. Poročil se je leta 1794 z Dolley Payne Todd in ni imel nobenega otroka. Bil je četrti predsednik združenih držav Amerike v obdobju od 1809 do 1817 (Padover 1960, 96–101).

Madison je bil civilni voditelj, še preden je postal četrti predsednik. Bil je dejaven član starega kongresa, odposlanec na shodu leta 1787 in je v tej skupščini pri sestavljanju besedila ustave prikazal temeljito poznavanje zgodovine in državljskih modrosti. Po sprejemu ustave je bil član doma poslancev, osem let je služil kot državni tajnik pod vladavino predsednika Jeffersona. Njegova politična kariera je tako trajala od leta 1776 pa do 1817, ko se je upokojil po predsedniškem mandatu. Prebral je najpomembnejša dela s področja politike, zgodovine in mednarodnega prava (Stewart 2015). Madison je živel v obdobju najbolj izjemnih ljudi ameriškega časa; Georgea Washingtona, Georgea Masona, Johna Adamsa, Alexandra Hamiltona, Jamesa Wilsona, Benjamina Franklina in Thomasa Jeffersona. In prav s slednjim je bil Madison najbližje, tako zasebno kot v političnem življenju. Čeprav je imel Jefferson nanj izjemen vpliv, to ne pomeni, da je Madison ponotranjil vse njegove ideje. Bil je zmeren človek, ki je pogosto iskal kompromise. Na ustavni konvenciji je tako zavzel sredinsko pozicijo, med levimi in desnimi, med

Hamiltonom, ki v ljudi ni imel zaupanja, ter Wilsonom, ki jim je popolnoma zaupal. Madison je verjel, da ljudje niso niti popolnoma dobri niti slabi, so produkt družbe.

5.2.1 Človeška narava

Na podlagi ameriške kolonialne izkušnje je poudarjal, da ljudje znajo ceniti svobodo. Vendar hkrati ni bil optimističen glede človeške narave, ko je proučeval zgodovinske dogodke. V *Federalistu* št. 37 je tako zapisal, da je človeška zgodovina bolj ali manj zgodba »/.../ delitev, nerazumevanj in razočaranj, ki jo lahko vidimo kot eno najbolj temačnih odrazov, v kateri se kaže šibkost in slabost človeškega karakterja«. Njegovo trezno razumevanje človeške narave se razlikuje od Jeffersonovega optimističnega zaupanja v napredek ljudi, hkrati pa se razlikuje tudi od Hamiltonovega pesimističnega. Verjel je, da so ljudje dobri in slabi, s prevladovanjem slabega. Problem državnikov je tako najti mehanizem, ki bo preprečil, da bi slabe lastnosti človeške narave prevzele celotno družbo (Padover 1960, 95–97).

V *Federalističnem* spisu št. 51 Madison zapiše: »Kaj pa je vlada kot največji odsev človeške narave. Če bi bili ljudje angeli, ne bi bila potrebna nobena vlada. Če bi angeli vladali ljudem, ne bi bili potrebne ne zunanje ne notranje omejitve vlade.« Neposreden zaključek, ki ga lahko razberemo iz tega zapisa, je nujnost obstoja vlade, saj so ljudje podložniki svojih strasti, voditelji pa podložniki moči. V istem spisu Madison nadaljuje, kako oblikovati republikansko vlado, ki bo razumela in vključila človeško naravo: »Pri oblikovanju vlade, kjer bodo ljudje vladali nad ljudmi, je največji problem v tem, da moraš najprej omogočiti vladi, da vlada vladanim, in jo šele potem prisiliti, da bo nadzorovala sebe.« Madisonovo opredelitev strasti, ki vodijo človeka, sebičnosti in pregrehe smo že navedli, na tem mestu podajamo zapis iz *Federalističnega* spisa št. 55, kjer skupaj z Aristotelom verjame, da ima vsaka oseba etično dolžnost in vzrok, da si vlada, omeji svoje pregrehe ter živi srečno in svobodno življenje. Torej lahko ljudje tudi v republiki vladajo pravično in krepostno: »V vseh številčnih skupnostih, ne glede na karakter ljudi, strast nikoli ne popusti. Če bi bil vsak atenski državljani Sokrat, bi bila atenska skupščina še vedno horda.« V istem eseju Madison opazuje veličino in globino, do katere lahko človeško zraste ali se potopi. Obstoj republikanske samovlade postavlja boljše angele naše narave, ampak ker smo ljudje še vedno podvrženi svojim strastem, je nadzor nad človeško naravo še vedno potreben (Meyerson 2000, 122).

5.2.2 Oblika predstavništva

V Federalističnem eseju št. 55 je Madison zapisal, da »/.../ če v človeštvu obstaja določena stopnja izprijenosti, ki zahteva stopnjo pazljivosti in nezaupanja, so v ljudeh tudi druge kvalitete, ki opravičujejo določeno stopnjo zaupanja. Republikanska vlada predpostavlja obstoj takšnih kvalitete v višji stopnji kot vse druge oblike«. Madison je spoznal, da izprijenost človeške narave ljudem onemogoča, da bi si vladali sami. Ljudem, ki so pohlepni, neumni ali kruti, ne more biti zaupana naloga vladanja. Takšno predvidevanje človeške narave je pomenilo zavrnitev vsakršnega poskusa vzpostavitve republike, kar je bila sicer nerešena Hamiltonova dilema, Madison pa jo je hitro odpravil. Vendar se ni povsem strinjal z Jeffersonovim mnenjem, ki je vseskozi vztrajal, da imajo vsi odrasli ljudje, ne glede na status ali prihodek, pravico do moči in modrost, da vladajo sami sebi (Ellis 2002, 115–117). Tako je Madison kljub svojemu pesimizmu sprejel Jeffersonovo logiko, da če je en človek dovolj dober, da bi vladal drugim, potem so vsi ali skoraj vsi dovolj dobri, da vladajo sami sebi. Zagotavljal je, da obstaja »zadostna vrlina« v človeškem karakterju, ki zadostuje institutu samovladanja. Kakršnokoli drugačno razumevanje človeškega karakterja bi, po njegovih besedah, vodilo do zaključka, da »/.../ nič drugega kot verige despotizma ne morejo (ljudi) omejiti pred uničenjem drug drugega« (Federalistični spis št. 55). V predvidevanju, da je človek nepopoln tudi v svoji najboljši luči in je vedno v nevarnosti, da škodi sebi ali drugim, je Madison zasnovo vlade, samovladne republike, ki jo je pomagal ustanoviti v Združenih državah, predstavljal kot nujno zlo. Vlada je bila potrebna zaradi varnosti (prav tam, 119). Da bi preprečil zlorabe oblasti, je predlagal sistem, zgrajen iz kompleksnega prepletanja in medsebojne kontrole, znan kot sistem zavor in ravnotežja. Ker ljudje niso »angeli«, mora biti njihova avtonomija pod kontrolo, in to velja za vse, ne le za izvršilno vejo oblasti. Sistem v celoti podpira ustavo in je najbolj jasno zapisan v Federalističnem spisu št. 51: »Ko ustanavljajo vlado, v kateri morajo ljudje upravljati ljudi, predstavlja resno težavo to, da se mora vladi omogočiti, da nadzoruje samo sebe. Podrejenost vlade ljudstvu je brez dvoma temeljna oblika nadzora nad vlado, izkušnja pa nas uči, da so potrebni tudi drugi previdnostni ukrepi.« Temeljno vodilo pri tem pa mora biti, da se »oblastiželjnosti postavi nasproti oblastiželjnosti«, da se torej opremo »na nasprotne in rivalske interese«, tako da delimo oblast med nižjimi organi, »kjer je trajni cilj v tem, da se tako uredi in razdeli tudi več služb, da vsaka lahko nadzoruje drugo«, kar pa velja tudi za delitev najvišjih organov oblasti (Bibič 1992, 499). To pa se lahko doseže z razdelitvijo zakonodajnega telesa v več

različnih delov, kar pa se podvaja v federativni ureditvi, kjer se organi delijo in medsebojno kontrolirajo na dveh ravneh. Na isti logiki, medsebojnem vmešavanju organov med seboj, sloni tudi izredno močna vloga vrhovnega sodišča, ki zagotavlja enako varstvo pravic vsem državljanom (predsednikov odločilni veto pri zakonodaji; pravica predstavniškega doma, da zaradi zelo hudih kršitev obtoži, in senata, da obsodi predsednika, pravica vrhovnega sodišča, da presoja ustavnost zakonov itd.). Tako je ohranjena volja vsakega organa, hkrati pa je ta prisiljen, da voljo omejuje na jasno določene kompetence (Bibič 1992, 500).

5.2.3 Frakcije

Ti izumi previdnosti so bili potrebni ne le zaradi popravka človeških napak, ampak tudi kot varovalo ekonomskih interesov in interesov skupine. Madison je namreč družbo videl kot skupnost ljudi, ki jih delijo specifični interesi, običajno ekonomskega izvora. Zgodovinsko so se takšni interesi ljudi združevali v frakcije. Madison v Federalistu št. 10, ki predstavlja enega najbolj citiranih ter tudi najslavnejših dokumentov v zgodovini ameriške politične misli, poudarja pomen frakcij (Stewart 2015, 9). Federalisti so »frakcije« zavračali, vendar so hkrati priznavali svobodo tako njihovega obstoja kot delovanja. Madison je v okviru tega posebej izpostavil naravo človeka, tj. dojemanje njegovega bistva, ki obstoj frakcij pravzaprav sploh omogoča.

Madison v Federalističnem spisu št. 10 frakcijo opredeli kot: »Število državljanov – večina ali manjšina –, ki jih združuje in spodbuja k delovanju skupni impulz strasti ali interesa, ki je nasproten pravicam drugih državljanov ali pa trajnim in skupnim interesom skupnosti.«

»Zlo strankarstva« je mogoče obvladovati na dva načina; lahko odpravimo vzroke za njegov nastanek, lahko pa le omilimo posledice njegovega nastanka (Bibič 1992). Ob prvi možnosti poudari, da je pravzaprav neuresničljiva: »Svoboda je za strankarstvo isto, kot je zrak za ogenj, namreč hrana, brez katere takoj ugasne. Toda nič manj smiselno ni ukinjati svobodo, ki je nujna za politično življenje, iz razloga, ker svoboda spodbuja strankarstvo, kot če bi želeli uničiti zrak, ki je nujen za življenje, ker ta zrak tudi daje ognju njegovo rušilno moč.« (Federalistični spis št. 10). Vendar tudi homogenizacija družbe ni mogoča, saj ljudje nikoli ne bodo enakega mišljenja ali interesov:

»Razlika v sposobnostih ljudi, iz katerih izvira tudi pravica do lastnine, je nič manj neobvladljiva prepreka za uniformnost interesov. Varstvo teh sposobnosti je prvi cilj vlade. Razlike v obsegu in v vrstah lastnine so posledica varstva različnih in neenakih sposobnosti za pridobivanje lastnine; in iz vpliva le-teh na čustva in poglede vsakokratnih lastnikov sledi delitev družbe na različne interese in stranke.

Iz tega lahko sklenemo Madisonov argument, da » /.../ so skriti vzroki strankarstva vsajeni v samo naravo človeka«. Madison v Federalističnem spisu št. 10 tako poudarja dva bistvena vzroka nastanka frakcij; na eni strani pluralistično interesno genezo politike, po drugi strani pa še bolj poudari vlogo lastniško-ekonomskega dejavnika v političnem življenju moderne družbe:

Toda najbolj razširjen in trajen vzrok strankarstva je v mnogovrstni in neenaki porazdelitvi lastnine. Tisti, ki imajo lastnino, in tisti, ki je nimajo, so od nekdaj predstavljali različne interese v človeški družbi. To velja tudi za tiste, ki so upniki oziroma dolžniki. Interes lastnika zemljiške posesti, interes lastnika manufaktur, interes trgovcev, interes bankirjev poleg nekaterih manj pomembnih interesov se nujno razvijajo pri civiliziranih narodih in pod vplivom različnih pogledov in delijo te narode v različne razrede.

Madison v imenu politične svobode nastopa proti omejevanju svobode strankarstva v imenu političnega realizma. Interesna nasprotja in interesni konflikti (zaradi materialnih nasprotij, vendar ne nujno zgolj zaradi njih) morajo biti vsebina političnega življenja (Bibič 1992, 500).

Kot drugo možnost razrešitve problema frakcij oziroma strankarstva je Madison predlagal obvladovanje njegovih posledic. Na tem izpostavlja dve možni situaciji; ali stranko sestavlja manjšina ali večina. V prvem primeru Madison ne vidi večjih problemov, saj se ga da elegantno rešiti z republiškim načelom, v katerem večina z glasovanjem preglasuje manjšino in ji tako prepreči, da bi uveljavila svoje partikularne interese. Večji problem vidi Madison v tem, ko frakcija postane večina. V Federalističnem spisu št. 10 zapiše, da republikanska oblika vladavine takšni frakciji omogoča, » /.../ da občo blaginjo in pravice drugih državljanov žrtvuje svoji dominantni strasti ali interesu«. Kot možni rešitvi Madison predlaga dva načina. Prvi je, da » /.../ se mora preprečiti hkratni obstoj iste strasti ali interesa v večini; ali pa je v večini, ki se odlikuje s tako hkratno strastjo ali interesom,

treba s samo njeno številčnostjo in krajevnimi razmerami onemogočiti, da zbere sile in uresniči svoje zatiralske koristi« (Federalistični spis št. 10). V tem kontekstu Madison svojo pozornost nameni različnim oblikam političnega sistema, ki bi lahko onemogočile prevlado interesov frakcij.

Neposredno demokracijo Madison zavrača, saj meni, da ta pospešuje delovanje večine v škodo posameznikov in manjšine. Namesto takšne oblike demokracije je Madison rešitev poiskal v predstavniki obliki vladavine oziroma v republiki: »Republika, s katero razumem predstavnisko vlado, odpira drugačne možnosti in obljublja zdravilo, ki ga iščemo« (Federalistični spisi št. 10). Madison je predvidel močno državo, ki bo lahko nadzorovala frakcije in bo zaščitnica pred tiranijo. Država mora biti organizirana skladno z republikanskimi načeli in možnostjo, da imajo državljani moč vpliva na svoje predstavnike. Prek sistema volitev bi lahko večina preprečila politične težave, ki bi jih povzročile manjšine (Bibič 1992, 501). Madison se je zavedal, da se lahko tako vzpostavi tiranija večine, vendar je rešitev videl v predstavniskem sistemu s prenosom pravic državljanov na manjše število državljanov. Tako je v Federalističnem spisu 10 zapisal: »Predstavništvo namesto osebne srečevanja posameznikov je, sicer v nepopolni obliki, najbolj poznano v antični politični skupnosti, tako da le v moderni dobi lahko iščemo poučne primere.«

Madison je verjel, da so lahko predstavniki dovolj kredibilni in sposobni ter da se bodo izkazali v iskanju pravega interesa države in njenih državljanov. Dodaten pogoj za uspešno delovanje takšnega sistema pa je razširjena republika, ki mora biti dovolj velika in dovolj poseljena. Madison je navedel več razlogov za ta pogoj: 1) nujno je, da število predstavnikov doseže določeno raven, ki bo ljudi varovalo pred interesi manjšine, 2) izmed večjega števila ljudi je lažje izbrati ustrezne kandidate ter izločiti neustrezne kandidate in 3) ker je v veliki državi tudi veliko družbenih razlik, to pomeni manj možnosti za tiranijo večine. Zavedal pa se je, da se lahko interesi manjšine v veliki republiki hitro izgubijo, zato je predlagal ravnotežje na strani posameznih držav (prav tam, 502). Iz tega izhaja, da je zvezna raven naslovnica združenih interesov, vlade posameznih držav pa so odgovorne za lokalne interese, ob predpostavki, da je oblast ločena na izvršilno, zakonodajno in sodno vejo oblasti, kar v še večji meri zaščiti svobodo državljanov.

Bibič (1992, 502) Federalistični spis št. 10 med najpomembnejše prispevke k oblikovanju moderne politične teorije uvršča predvsem zaradi tega, ker je:

- politiko pojmoval kot dejavnost, ki je povezana z interesno strukturo civilne družbe;
- izhajal iz političnega konflikta kot inherentne značilnosti politike;
- poudarjal vlogo materialnih interesov v političnih procesih, hkrati pa priznaval pomen tudi drugih virov različnih interesov in interesnih konfliktov;
- opozoril na vlogo političnih skupin – frakcij, v času, ko je v politično misel prodiral izrazit individualizem;
- poudaril pomen predstavniške vladavine kot nujne forme za demokratično vladanje na velikem prostoru in v kompleksni družbi;
- opozoril na problem legitimnosti vladanja večine, če vladavina služi samo tej večini, naperjena pa je proti legitimnim interesom manjšine ali manjšin ali občemu interesu kot celoti;

5.2.4 Verska svoboda

Madison je z Jeffersonom delil življenjsko strast glede verske svobode. Zgodovinske izkušnje so ga naučile, da ustanavljanje cerkev, ki se naslanjajo na moč držav, pripelje do »ignorance in korupcije«. Vztrajal je, da morajo biti vera in verske prakse povsem ločene od vlade, tako ima vsak posameznik pravico častiti ali ne častiti kjerkoli, karkoli in kogarkoli želi. Tako je rekel, da je vsak človek sam odgovoren Bogu samemu in ne hierarhiji. Popolna verska svoboda za vsakega posameznika in vsako vero ne bo le osvobodila človeških misli od religioznih vezi, ki ga vežejo nase, ampak bo vodila tudi v harmonijo v družbi. Namesto ene cerkve je tako zagovarjal številčne sekte, ker obstoj več teh med drugim varuje možnost, da bi le ena prevladala nad drugimi. Madison je bil ključen člen vzpostavitve svobode verskega mnenja v Združenih državah Amerike. V prvi Virginijski ustavi, pri snovanju katere je intenzivno sodeloval, je vstavil člen za »svobodno izvajanje vere po nareku vesti« (Muñoz 2003, 17–21). Leta 1785 so v Virginiji želeli sprejeti poseben davek za tiste, ki podpirajo »učitelje krščanske religije«. Takšen poskus je Madison uspešno zavrnil. Med sprejemanjem člena je napisal *Memorial and Remonstrance Against Religious Assessments*, ki še danes ostaja klasičen tekst verske svobode.

Leta 1789 je Madison kot član prvega kongresa Združenih držav vodil gibanje za sprejetje Listine svoboščin, katerih cilj je bila zagotovitev osnovnih svoboščin, vključno z religijo, za vse prebivalce. Ob predstavitvi prvega osnutka Listine svoboščin je oblikoval nekatera osnovna načela svobode: »Vsa oblast je v osnovi v ljudeh in posledično iz njih izhaja,

vlada je ustvarjena za ljudi in mora delovati v njihovo dobro /.../ vsi ljudje imajo nesporno, neodtujljivo in nujno pravico, da spremenijo svojo vlado, kadarkoli bi ugotovili, da ta deluje škodljivo ali pomanjkljivo glede na svoj namen« (Madison v Padover 1960, 108). Madisonovi pogledi na versko svobodo predstavljajo enega ključnih delov njegove celotne filozofije svobode, ki združuje tako materialne kot duhovne elemente. Trdil je, da posedovanje imetja ne more biti drugačno, kot je posedovanje mišljenja, intelekta ali vere. Človeško bitje kot član civilizirane družbe mora imeti pravico do imetja kot imetje pravic. Nobena družba ne more posamezniku odvzeti njegove materialne lastnine; ne more mu odvzeti njegove svobode izražanja, ki ga je Madison videl kot osnovno pravico. Imetje je opredelil ne le kot dobrine ali denar, ampak kot absolutno last, ki »zaobjema vsako stvar, na katero lahko človek naveže vrednost«. V eseju o pravici in lastništvu je Madison svojo teorijo zapisal z naslednjimi besedami: »Človek ima imetje v lastnem mnenju in njegovo svobodno komunikacijo« (prav tam).

5.3 Alexander Hamilton

Alexander Hamilton se je rodil leta 1757 na otoku Nevis, v Zahodnih Karibih, kot nezakonski otrok. Izobrazbo je pridobil s pomočjo bogatih lokalnih trgovcev, ki so v njem prepoznali velik talent ter ga poslali na King's College v New York, kjer pa je preživel le eno leto in izobrazbo zaključil pri svojih devetnajstih letih. To je bilo leta 1774, v obdobju velike krize in vojne za neodvisnost. Priklučil se je toku razmišljanja, ki je nasprotoval angleški kroni, in začel pisati članke. V manj kot letu je napisal enega pomembnejših tekstov ameriške revolucije, ki je bil sestavljen iz dveh brošur; *A Full Vindication of the Measures of the Congress from the Calmunies of Their Enemies in The Farmer Refuted*. Skladno s takratno modo sta bila napisana anonimno, kot odgovor na zelo brane članke Samuela Seaburyja, ki je pod psevdonimom »A Westchester Farmer« branil britanski kolonialni sistem. Po izbruhu sovražnosti se je prijavil v vojsko in postal kapetan topništva. Kmalu je pritegnil pozornost Nathanaela Greena, enega najbolj sposobnih generalov, ki je Hamiltona predstavil Georgeu Washingtonu. Tudi nanj je naredil izjemen vtis in leta 1777 je postal njegov zaupen pomočnik. V tem času je napisal večino Washingtonovih pisem in govorov, zaupanje in spoštovanje med njima je trajalo vse življenje, čeprav sta se razšla, kot je bilo večkrat rečeno, v trenutku strasti (Padover 1960, 76–79). Hamilton je Washingtona zapustil po štirih letih in se začel ukvarjati z odvetniško prakso. Kot predsednik je Washington Hamiltonu zaupal drugo najvišje mesto v svojem kabinetu in ga ves čas njegovega delovanja v vladi podpiral. Tako je leta 1796, ko se je upokojil, za

pomoč pri pisanju svojega poslovilnega pisma prosil Hamiltona, leta 1798, ko se je začela mobilizacija vojakov za morebitno vojno proti Franciji, pa je uporabil svoj vpliv in pisal predsedniku Johnu Adamsu, da naj Hamiltona postavi za prvega generala.

Vendar ni bil le Washington tisti, ki je bil za Hamiltona uporaben. Dejstvo je, da je Washington ključen za Hamiltonovo kariero, vendar je tudi Hamilton bistveno sooblikoval ameriško zgodovino in začetek nove države. V obdobju osmih let, od leta 1787 do januarja 1795, ko je odstopil kot minister za finance, je bil njegov prispevek narodu izjemen. V tem času je bil najmočnejši zagovornik ratifikacije predlagane ustave, napisal je večino Federalističnih spisov ter bil prvi minister za finance, ki je postavil temelje ameriške finančne in gospodarske politike (Meyerson 2010, 215–217). Hamilton, rojen v drugi državi, ni imel nobenih nacionalnih korenin v novonastajajoči državi in tako ni bil emocionalno navezan na nobeno izmed posameznih držav. Tako ni razumel, kako lahko navezanost na posamezno državo bistveno vpliva na odločanje o zadevah, ki so višjega pomena. Menil je, da je pomembno preseči logiko držav in vse države povezati v enoten ameriški imperij. To je bila njegova vizija od samega začetka. Razpršenost moči, samovlada držav in vladno neučinkovitost pod Členi konfederacije je tako opredelil kot napako, ki jo je treba odpraviti (Padover 1960, 79). Postal je eden od prvih zagovornikov močne federalne vlade in v sklopu tega je imel dva bistvena cilja. Prvi je bil ustvariti močno državo, v kateri bodo individualne meje držav presežene. Drugi je bila močna centralna vlada z močmi, ki bi lahko omejile radikalne težnje. Zavedal se je, da bo cilja izjemno težko doseči, saj je bilo javno mnenje nasprotno močni nacionalni uniji in zaradi ameriške revolucije je v glavah ljudi ostajala sovražnost nasproti vladanju bogatih ali aristokratskih skupin.

Delegati, ki so s Hamiltonom sedeli na ustavni konvenciji, so delili zavedanje, vezano na protiaristokratski duh ljudstva, ne pa, kot bomo videli v nadaljevanju, tudi glede njegovih ostalih pogledov. Nasprotno, niso se mogli sprijazniti z enostavnim odvzemom suverenosti posameznih držav. Tako je Hamilton po dolgih dnevih molčečnosti povzdignil glas in v svojem govoru predstavil svoja stališča in svoje videnje nove države. In prav ta govor mu je prinesel velik ugled. Med drugim je rekel: »Bilo je rečeno, da je glas ljudi glas Boga, in kakorkoli splošno razumemo ta stavek, to ni res. Ljudje so burni in se spreminjajo; le redko pravilno presodijo ali določijo pravilno« (Hamilton v Meyerson 2013, 145). Glede na svoje izjave na konvenciji je bil večkrat označen kot ozek, neinteligenten politik, čigar besede so

bile nevredne razmišljanja, iz česar pa je izhajala dobro osnovana in konsistentna politična filozofija. Mnogi so Hamiltonov pogled na človeštvo in njegovo teorijo družbe zavračali kot izjemno kratkovidno, vendar so mu kmalu tudi priznali, da je imel jasno definirano filozofijo, ki je temeljila na popolni odkritosti in je tudi zato izzvala nasprotujoča si mnenja. Tako je Hamilton z izrečenimi, večkrat nedemokratskimi izjavami pri zagovornikih demokracije dosegel, da so ti še bolj izdelali argumente za svojo vero v demokracijo. Vendar se je Jefferson komaj zadržal, ko je Hamilton zagotavljal, da je britanski monarhično-aristokratski sistem, predvsem zato, ker je podkupljiv, »najboljša oblika vladavine, ki je kadarkoli obstajala« (Hamilton v Stewart 2015, 73).

5.3.1 Oblika vladavine

Hamiltonova politična filozofija, ki je oblikovala tudi njegova ekonomska načela in politike, je bila osnovana na videnju človeške narave. Osrednja točka Hamiltonove misli je bil koncept človeka, ki je podkupljiva in sebična žival, motivirana s pohlepom in lastnimi interesi. Tako je rekel, da so »/.../ strasti lakomnosti ambicij in interesov tiste, ki vladajo večini posameznikov in političnih teles« (Hamilton v Padover 1960, 69). In prav na tej točki se je Hamilton razšel z demokrati. Demokratično zaupanje v potenciale posameznika in možnost njihovega izboljšanja prek izobrazbe ter drugih poti je bilo Hamiltonu povsem nasprotno. In tako se je Hamilton izključil iz glavnega toka ameriške misli, ki je po letu 1800 le še krepil svojo moč in zavezanost k demokraciji.

Ker so bile človeške strasti dejstvo narave in se tako niso mogle spremeniti ali izboljšati, je predlagal, da jih moramo spoznati in izkoristiti za politične cilje. Tako je rekel, da je načelo človeške narave tisto, ki določa, da so politične institucije osnovane na interesih posameznika. Ni videl nobene druge možnosti izgradnje političnega sistema, ki ne bi bil osnovan na lakomnosti in ambiciji. Kljub svojemu posplošenemu razumevanju človeške narave je Hamilton razlikoval med večino ter nekaj izbranci, med maso ljudi in ljudmi, ki so se rodili bogati. Množica je bila tako nekontrolirana in spreminjajoča se, ki jo je vodila strast in je bila zato neprimerna, da bi ji bila v roke zaupana vladna moč (Schwarz 2007, 421). Izbranci, ki sta jih prav tako vodila pohlep in sebičnost, so imeli dovolj občutka in izobrazbe, da bi o zadevah lahko odločali, hkrati pa bi lahko bili, zaradi lastne odvisnosti interesov, primerni za odgovorno uporabo politične oblasti. Sam nikoli ni bil občudovalec bogatih, v pismu prijatelju je zapisal: »Sovražim ljudi z denarjem.« (Hamilton v Schwarz

2007, 423) Vendar je verjel, da lahko ti boljše upravljajo z močjo kot pa množica enakih in sebičnih ljudi.

Predlagal je, da bi v novi vladi imeli bogati poseben in stalen delež, ki bi nadziral razvoj demokratičnih institucij v prihodnosti. Da bi preprečil »nepremišljenost demokracije«, je predlagal vzpostavitev stalnega senata in dosmrtnega voditelja. Oba bi bila izvoljena posredno, prek elektorjev posameznih držav, ki izhajajo iz ekonomsko privilegiranih slojev družbe. Hamilton je trdil, da senatorji zaradi dosmrtnega mandata ne bodo podkupljivi in ne bodo uvajali radikalnih sprememb, podobno je menil za voditelja. Vse to pa je utemeljeval na zgledu britanskega sistema (Hamilton v Ellis 2000, 31):

Britanski zgornji dom je najbolj plemenita institucija. Ne želi spreminjati ničesar, ima dovolj lastnih materialnih sredstev in je zavezan nacionalnemu interesu. Tako predstavlja stalno blokado pred škodljivimi inovacijami, tako tistimi, ki izhajajo od ljudi ali od kralja. Interesi kralja so v sozvočju z nacionalnimi, njegovi prejemki pa tolikšni, da presega kakršnokoli nevarnost, da bi bil pokvarjen.

Čeprav se je Hamilton zavedal splošnega javnega mnenja, je bil vseeno prepričan, da bodo ljudje spoznali prednosti elite na oblasti in bodo sovražnost prekinili. Poleg tega je poudarjal, da v takšnem sistemu ljudje ne bodo povsem izključeni, saj bodo volili predstavnike v predstavniški dom kongresa (Ellis 2000, 34). Da bi preprečil možnosti vstopa v kongres nevarnim in neodgovornim demokratom, je Hamilton predlagal, da se lahko tudi v tem primeru izbira le izobražene in/ali bogate posameznike. Glede vprašanja zastopanosti vseh interesov v družbi pa je odgovarjal, da le izobraženi in bogati ljudje vedo, kaj je potrebno drugim, in bodo zato najbolj znali zastopati splošen interes. Tako je v Federalističnem spisu št. 35 zapisal:

Predstavniško telo bo sestavljeno iz zemljiške gospode, trgovcev in ljudi izučene obrti. Ampak kje je grožnja, da interesi in počutja drugih slojev državljanov ne bodo zaupani ali predstavljeni prek teh treh opisov ljudi? Ali ne bo lastnik zemlje vedel in čutil, kako zagotoviti interes zemlje? In ali ne bo sam, zaradi lastnega interesa, onemogočil kakršenkoli poskus predsodkov ali obremenitve za to zemljo? Ali ne bo trgovec razumel in bo na voljo za posredovanje, kolikor bo treba, interesov mehaničnih in proizvodnih izdelkov, od katerih je trgovina povsem odvisna? Ali ne

bo obrtnik, ki bo nevtralen, med rivalstvom različnih vej industrije lahko tudi posrednik med njimi in zagovarjal interes tistega, ki dela v skupno dobro družbe?

Ljudje brez izobrazbe nimajo širokega pogleda in izkušenj ter so zato manj primeri za predstavnike, kot pa tisti, ki imajo razširjen intelektualen in političen pogled.

5.3.2 Ustavna konvencija

Hamiltonovi predlogi nove vlade na ustavni konvenciji niso bili sprejeti z odobravanjem. Čeprav je veliko delegatov podpiralo nekatere njegove poglede (skoraj vsi so pripadali izobraženemu in bogatemu sloju), pa so se zavedali, da javno mnenje ne bo podprlo ureditve, v kateri bi bilo ljudstvo povsem izključeno. Poleg tega so bili močno nacionalno pripadni in navezani na države, iz katerih so prihajali. Zavedali so se, da obstaja določena meja tolerance in da je Hamilton s svojimi predlogi šel korak predaleč. Hamilton je bil v obdobju največjih nasprotovanj na konvenciji v Filadelfiji odsoten in se je vrnil šele malo pred podpisom ustave. V času njegove odsotnosti so delegati umirili svoja nedemokratska stališča in se kljub dvomom poenotili glede številnih rešitev, ki so v veliki meri moč v roke dajale ljudem. Hamilton takšnih stališč ni sprejemal, vendar je ustavo, kot praktičen človek, podpisal. Še vedno pa je verjel, da bi se lahko, ob vzpostavitvi določenih okoliščin, sistem transformiral v smeri zgoraj predstavljenega (Ellis 2000, 18). Hamilton nad ustavo ni bil navdušen, ker je bila preveč demokratična, ljudje pa so ji nasprotovali, ker je bila premalo. Splošna ljudska sovražnost je bila tista, ki je Hamiltona vodila v njeno zagovarjanje, saj je bil prepričan, da če so ljudje nečemu tako nasprotni, potem mora ta v sebi imeti nekaj dobrega. Zaznamo lahko tri temeljne smeri, vezane na odnos do ustave: konservativna, ljudska in liberalna. Konservativna je v celoti zagovarjala ustavo, druga in tretja pa sta do nje gojili sovražen ali zadržan odnos. Ljudsko stališče je ustavi nasprotovalo na dveh temeljih: z vzpostavitvijo centralne vlade je ogrožena neodvisnost posameznih držav, nov sistem privilegira bogatejše na račun zatiranja revnih. Liberalna možnost pa je problematizirala dejstvo, da v ustavo ni vključena Listina svoboščin (prav tam, 21). Poudarjali so, da so v ustavi zagotovljena varovala imetja, ne pa tudi posameznikovih pravic. Slednje stališče je najbolj zagovarjal Thomas Jefferson. Hamilton se je zavedal vseh kritik in že štirinajst dni po podpisu ustave v Filadelfiji napisal prvi članek v podporo ratifikacije ustave. Serija člankov se je nadaljevala do aprila 1788, ko so vsi članki, skupaj z Madisonom in Jayem, izšli v knjigi *The Federalist*. Ne glede na Hamiltonova stališča, vezana na demokracijo in republikanizem, je v esejih, ki jih je

napisal, izkazal razumevanje republikanizma in demokracije, za katero je pravil, da je najbolje utelešena v ustavi, saj pri slednji moč izhaja od ljudi, kar očitno kaže na preseganje osebnih stališč, ki jih je pred tem tako ostro zagovarjal. Hamilton je tako goreče zagovarjal novo ustavo, ker je sovražil anarhijo in ne, ker bi bil naklonjen republikanizmu. Uprl se je prevladujoči neenotnosti, prepričan je namreč bil, da bi zavrnitev ustave vodila v anarhijo ali celo vojaško diktaturo (Padover 1960, 88). Če ustava ne bi bila sprejeta, bi bila svobodna in močna ameriška nacija ogrožena.

Kot deveta država je ustavo ratificiral New York in tako je stopila v veljavo (države Rhode Island, Južna Karolina, New Hampshire in Severna Karolina so ustavo ratificirale šele potem, ko je stopila v veljavo). Tridesetega aprila naslednjega leta je kot prvi predsednik prisegel George Washington in si kot ministra za finance, kar je bil najpomembnejši položaj kabineta, izbral svojega prejšnjega sodelavca, Aleksandra Hamiltona, ki s področjem financ ni imel nobenih izkušenj (prav tam, 89).

5.3.4 Minister za finance

Nova federalna unija je podedovala gospodarski kaos, zaradi umanjkanja centralne oblasti država ni imela niti svoje valute. Trgovina in vsakodnevne transakcije so bile onemogočene zaradi številnih valut, ki jim nihče ni znal določiti natančne vrednosti. Vendar je bil, poleg oteženega poslovanja, zaradi valut večji problem pomanjkanje denarja. Ljudje so bili priseljeni v izmenjavo. Hkrati so imele posamezne države različne stopnje obdavčevanja, ki niso veljale le za tujce, ampak tudi za prebivalce preostalih ameriških držav. Hamilton je tako začel izkoreninjati absurdnost posameznih ekonomskih sistemov držav (Stewart 2015, 156). Njegov program, ki ga je močno podpiral tudi predsednik Washington, je bil domiseln, vključujoč in temeljit. Hamilton je ideje v precejšnji meri črpal iz britanske ureditve, občudoval je vlogo, ki jo je imela v sistemu angleška banka, saj je pomagala graditi narodno blagostanje in moč (Dolbeare 2007, 98). Hamilton je namreč svojo vizijo v precejšnji meri zgradil na osnovah Davida Huma, škotskega ekonomista 18. stoletja, pod čigar vplivom je bil. Hume je predstavil možnosti združevanja škotskega, razmeroma nerazvitega kmetijskega gospodarskega okolja z angleškim, ki je slonelo na trgovinski dejavnosti. Britanska ekonomska politika je slonela na ustanovljenem javnem dolgu, kapitalu v papirju ter nacionalni banki, ki je nadzirala obtok denarja, regulirala finančno politiko in obrestne mere. Hume je spoznal, da vrednostni papirji zagotavljajo kapital v vrednosti in funkciji gotovine, kar trgovcem omogoča razširitev njihove

dejavnosti. Zaradi večje produkcije postane material hitreje dobavljiv ter cenejši in posledično se lahko razširi tudi sama produkcija in proizvodnja. Kljub temu pa je Hume poudaril tudi nekatere pomanjkljivosti na kreditu osnovane ekonomije, saj se lahko zaradi obresti kredita dvigujejo obveznosti v obliki davkov, kar privede do neenakosti v bogastvu, državo zadolži pri drugih državah in ustvari nedejavne delničarje. Hume je tako menil, da obstaja več slabosti kot prednosti takšnega sistema (DeCarolis 2012). Hamilton pa je v svojem načrtu zavrgel njegova opozorila in se osredotočil le na pozitivne posledice uvedbe nacionalnega kredita. Vitalnost, moč in širjenje britanskega sistema so mu bili dovolj dober argument. Da bi ustvaril red v valutni problematiki, je Hamilton kongresu v sprejetje podal zakon, ki bi vzpostavil kovance iz zlata in srebra v vrednosti 15 proti 1. S tem zakonom je uvedel denarno enoto. Poleg tega je predlagal, da se kongres zaveže za plačilo dolgov tako posameznih držav kot nacionalnega dolga. V svojem finančnem poročilu kongresu je trdil, da mora biti poravnani prav vsak dolar, ki ga dolgujejo, ker se bo le tako vzpostavilo zaupanje v oblast Združenih držav. Kljub močni opoziciji mu je kongres dal moč, da prevzame dolgove posameznih držav v nominalni vrednosti. Kot je predvidel, je odpis dolga prinesel novi vladi lojalno podporo bogatejših slojev. Hamiltonov drugi korak v gradnji nacionalne ekonomske centralizacije in stabilnosti je bila ustanovitev nacionalne banke za odlog vladnih dolgov in izposojanje. Temu je izrazilo nasprotovanje Jefferson, ki je njegovo potezo videl kot monopolno in neustavno. Vendar je bila leta 1791 ustanovljena Banka Združenih držav, z osnovnim kapitalom 100.000 \$. Služila je kot faktor stabilizacije v času rastoče ameriške ekonomije, kot je Hamilton predvideval. Tudi prihodkovni program, ki ga je načrtoval, je bil kontroverzen in uspešen. V svojem Poročilu o proizvajalcih je predlagal tarifo, ne toliko zaradi prihodka, ampak zaradi zaščite ameriške industrije, za katero je bil prepričan, da je temelj »ameriškega imperija«. (Padover 1960, 78). Njegova politika tarif in trošarin je sicer povzročila nekaj nasprotovanja, vendar je Hamiltonov program uspel v tem, da je državi omogočil stabilnost in ustvaril priložnosti za gospodarski napredek.

5.3.5 Moč sodstva

Hamilton je v več svojih esejih, pri čemer sta tipična Federalistična eseja št. 15 in 21, poudarjal probleme, ki jih je bila Amerika deležna pod Členi konfederacije. Med njimi tako večkrat govori o nujnosti večje moči nacionalne vlade, neodvisnosti in postavi med nacijami ter razvoju, ki bo prinesel potencialno blagostanje v državi (Meyerson 2010, 124). Da pa bi lahko to dosegli, je potrebna prevlada celotne nacije nad posameznimi državami,

moč povečevanja prihodkov, možnost vpliva nacionalnih zakonov neposredno na državljane (brez lokalnih oblasti) in izvrševanje oblasti. V največji meri je zagovarjal močno, izvršilno oblast in energijo, ki jo je vsebovala. Ključnega pomena pa je bilo, kot je zapisal v Federalističnem eseju št. 78, da je sodišču dana moč pregleda zakonodajnih zakonov, sicer je celotna ideja pisane ustave povsem nesmiselna: »/D/a bi to zanikali, bi bilo, kot da potrjujemo, da je namestnik močnejši od svojega mojstra, da je služabnik nad svojim gospodarjem, da so predstavniki ljudi nad ljudmi samimi, da človek, ki deluje skladno s svojimi pooblastili, ne dela le tistega, kar mu te moči dovoljujejo, ampak tisto, kar mu prepovedujejo.« Interpretacija zakona je tako vedno v rokah sodstva, in ker je ustava osnovni zakon, nimajo sodniki nobene izbire pri razglasitvi neustavnega zakona za vsakega, ki je v nasprotju z določili ustave. Sodniki morajo tako imeti zmožnost združevanja zakonov, skladno s celoto. Nikakor jih ne sme biti strah pri poseganju v druge veje oblasti, posebej zakonodajno (Dolbeare 2007, 98). Ena najpomembnejših odgovornosti sodstva je namreč določanje meje, ko bi lahko zakonodajna oblast prestopila z ustavo določene meje. Neodvisnost sodstva je posledično ključna za takšno delovanje in le dosmrten mandat lahko takšno neodvisnost v popolnosti zagotovi.

6 MADISON VS. HAMILTON

Čeprav sta bila Madison in Hamilton v času pisanja Federalističnih spisov zaveznika, ki ju je vodila ideja sprejetja predlagane ustave, sta kmalu prišla do razpota. Razhod Madisona in Hamiltona je prinesel več posledic. Pripeljal je do ustanovitve prvih političnih strank v Ameriki, zmago republikancev nad federalisti leta 1800 in zakoličil participativno politiko v ameriški republiki. Spor kljub številnim interpretacijam še danes ostaja središčna točka mnogo zgodovinarjev in političnih filozofov, ki se ukvarjajo s tem obdobjem zgodovine.

Nesoglasja in nasprotja stališč med pisci Federalističnih spisov v devetdesetih letih 18. stoletja so bila pogosto pripisana Hamiltonu in Madisonu ter njunim pogledom na začetke političnih strank. Hamilton je namreč ob začetkih ameriške vlade trdil, da med njim in Madisonom ni razlik v mišljenju. Navkljub njunemu nestrinjanju glede državnega dolga ter dolga posameznih držav je bil Hamilton še vedno prepričan o Madisonovi poštenosti, odkritosti in dobremu namenu. Do spomladi leta 1792 pa je verjel, da so Madisonova drugačna stališča vpliv Jeffersona in predvsem pridobivanje lastne politične prednosti in popularnosti. Sheehan (2004, 352–353) poudarja, da je Madisonovo nasprotovanje Hamiltonu in federalistom namreč izhajalo iz osnovnega filozofskega nestrinjanja glede narave in vloge javnega mnenja v republiki. Poleg tega je Hamilton spoznal, da je resničen razlog njunega nestrinjanja v različnosti osnovnega načela pri republikancih in federalistih. »Tekma med nami je vojna načel, ampak ne vojna med monarhijo in republiko, ampak vojna med tiranijo in svobodo« (prav tam, 353). Madison in Hamilton se v federalističnih spisih nista strinjala tudi, kako določiti mejo med močjo nacionalne države in posameznih držav in kako razreševati medvladne spore, ki jih lahko povzroči kompleksen federalni sistem. Nasprotno od mnenja na ustanovni konvenciji je bilo Hamiltonovo stališče bolj demokratično kot Madisonovo, ki je bilo institucionalno (Smith 2007, 568). Različna stališča so povzročila odtujenost Hamiltona in Madisona ter oblikovala dve interpretaciji ameriškega federalnega sistema, ki sta aktualni še danes.

6.1 Federalizem

Hamilton in Madison sta se strinjala, da ustava vzpostavlja politična in sodna sredstva za zaščito federalizma, njuno mnenje pa se razlikuje v različnih elementih teh varoval. Hamilton je želel nacionalno politiko, ki bi raztegnila meje nacionalne moči. Upal je, da bo lahko s privlačno politiko ustvaril javno mnenje, ki bo podpiralo in zaupalo v nacionalno vlado. Nasprotno je Madison pričakoval, da bodo ustavne omejitve, ki izhajajo iz javnega

mnenja, prek ratifikacije ustave minimalizirale vladne spore in pospešile vladno zaupanje v ustavni red. Madison je bil bolj naklonjen reševanju medvladnim sporov prek institucij, še posebej z izvršilno in zakonodajno vejo in aktivnostmi institucij posameznih držav ter le v zadnji fazi, ko ne bi bilo mogoče nič drugega z pozivom, odločanje ljudi. Hamilton in Madison se nista strinjala glede vprašanja, katere moči naj bodo dodeljene nacionalni in katere državnim oblastem (Banning 1995, 399).

6.1.1 Ustavne in naravne omejitve nacionalne in državnih vlad

V Federalističnem spisu št. 9 je Hamilton razglasil, da bi nacionalna oblika vlade obstajala tudi, če so vlade posameznih držav podrejene nacionalni vladi, ker so vlade držav ustavno zagotovljene in zastopane v senatu. Pravi, da bodo vlade držav ohranile »določene ekskluzivne in zelo pomembne dele oblasti«, vključno z »vsemi pravicami suverenosti, ki so jo imele do tedaj ali jih še niso imele, razen tistih, ki so ekskluzivno dane Združenim državam«. V Federalističnem spisu št. 17 pa nadaljuje, da so oblasti dane vladam držav tiste, ki » /.../ ničesar ne prispevajo k dostojanstvu, pomenu ali sijaju nacionalne vlade«. Suverenost držav in njihove pravice ne izhajajo iz trdnosti držav pri oblikovanju skupnosti, ampak iz družbene pogodbe ljudi, ki so jo s posamezno državo sklenili ob njenem nastanku ter jo ob ratifikaciji ustave preoblikovali. Zato ima ustava večjo moč kot posamezne države. Pravice držav so posledično omejene in v skladu z ustavno določenimi. Hamilton nadaljuje, da lahko državne vlade svobodno izvajajo njihove moči na vseh področjih, razen na tistih, ki z ustavo pripadajo nacionalni vladi, kot je zapisal v spisu št. 32. Tako bodo imele državne vlade veliko priložnosti za neposreden vpliv. Poleg tega izpostavi koncept sočasnega sodstva, ki pomeni dovoljenje »občasnih motenj v katerikoli veji administracije«. Hamilton tako v ustavi vidi zaščito posebnih nacionalnih odgovornosti brez vmešavanja državnih vlad, hkrati pa nacionalno vlado zaščiti s sodstvom. Tako v Federalističnem spisu št. 34 zapiše, da bo nacionalna vlada sčasoma prevladala nad državnimi, katerih moč bo vse manjša: »V kratkem času se bodo potrebe držav zmanjšale znotraj zelo ozkega kompasa.« V Hamiltonovih očeh ustava dovoljuje prilagodljivost na področju federalne delitve nacionalne in državnih odgovornosti, kar vabi k tekmovanju med nacionalno in državnimi vladami za javno zvestobo (Smith 2007, 573–574).

Podobno kot Hamilton je Madison trdil, da nacionalna vlada potrebuje dovolj moči, da bo lahko izpolnila svoje cilje, vendar Madison vlado omejuje s pristojnostmi, ki so ji bile dane z ustavo. V Federalističnem spisu št. 14 poudari, da je pristojnost nacionalne vlade

omejena z » /.../ nekaterimi naštetimi primeri, ki zadevajo vse člane skupnosti, ampak niso doseženi z ločenimi določbami«. Madison zavrača stališče, da oblast nacionalne vlade, ki ji je bila dana z ustavo, ustvarja nacionalno vlado in dodaja, da bi bile moči nacionalne vlade » /.../ najbolj močne in pomembne« v času »vojne in nevarnosti,« kot je zapisal v Federalističnem spisu št. 45. V času »miru in varnosti« pa bi bile pomembnejše vlade posameznih držav. Madison poudarja, da so razlike in delitve med nacionalno in državno vlado tiste, ki ustvarjajo močno, ampak omejeno in pogojeno nacionalno vlado. Podpira bolj določeno in omejeno delitev oblasti nacionalni vladi zaradi naravnih omejitev centralizirane moči (Yarbtrough 1976, 50). Večkrat poudarja, da državne vlade izpolnjujejo potrebe ljudi, kar samo z nacionalno vlado ne bi bilo mogoče. V Federalističnem spisu št. 46 tako zapiše, da tudi če bi ljudje imeli nacionalno vlado raje kot državne, bi se države tega morale bati, »/.../ ker lahko nacionalna vlada zaradi narave stvari deluje le v določeni atmosferi«. Madison je posledice, ki bi jih lahko prinesla utrjena moč v nacionalni vladi, opredelil v dveh smereh. Prvič, pomenila bi obremenitev za kongres, ki bi posledično moral odgovornosti prenesti na izvršilno vejo. Kot drugič pa bi zmanjšala možnost ljudi, da bi kongres nadzorovali. Nasprotno bi nacionalna vlada z omejenimi odgovornostmi kongresu pomagala pri preseganju problemov, povezanih z odtujeno demokracijo z »zbiranjem in artikulacijo ljudskega glasu«. (Smith 2007, 576). Hamilton in Madison se razlikujeta glede naravnih omejitev centralizacije moči. Hamilton verjame, da bo nacionalna vlada sčasoma pridobivala na moči, Madison pa vztraja, da so vladne moči omejene in tudi če se v primeru vojne ali nevarnosti okrepijo, se bodo vrnile na prejšnjo raven v času miru.

6.1.2 Moč in ustavna ter politična varovala

Hamilton je predvidel, da bodo imele države prednost v pridobivanju ljudske podpore pred nacionalno vlado, in v Federalističnem spisu št. 17 zapiše, da se bo to zgodilo, če bodo »svoje zadeve upravljale pošteno in previdno« in bodo hkrati ljudem zaradi upravljanja konkretnih zadev bližje. Poudarja pa tudi, da je lahko vpliv bližine do ljudi uničen z učinkovito administracijo na nacionalni ravni. V Federalističnem spisu št. 27 navede štiri razloge, zaradi katerih bi lahko do tega prišlo, in zakaj bo nacionalna vlada bolje upravljala s svojo močjo: 1) nacionalne volitve bodo ljudem ponudile več možnosti, 2) državni organi bodo za zastopanje v senatu izbrali svoje najboljše ljudi, 3) nacionalni odbori bodo imeli več znanja in informacij kot državni odbori in 4) duh frakcij bo na nacionalni ravni zmanjšan (Levy 2007, 461). Hamilton v Federalističnem spisu št. 17 še enkrat poudari, da

bo javno mnenje vse bolj naklonjeno nacionalni ravni, kljub bližini vlad držav. Drugi področji, na katerih imajo državne vlade prednost pred nacionalnimi, sta varnost in zaščita, saj sta to področji, ki »sta najbolj močni, najbolj univerzalni in najbolj privlačni vir ljudske ubogljivosti in navezanosti«, če je državna oblast, seveda, aktivno vključena v notranje zadeve državljanov. Desetletje po ratifikaciji ustave je Hamilton predlagal uvedbo distriktov v državah, ki bi jih vodili nacionalni predstavniki, z namenom pravice do miru (Smith 2007, 582). Tako je želel prek zaščite in varnosti približati nacionalno vlado ljudem, s tem pa tudi povečati njihovo naklonjenost.

Madison se s tem ni strinjal, verjel je, da bodo državne vlade prevladale na nacionalno, prek neposrednih stikov z državnimi uradniki ter pozornostjo na notranje in osebne interese ljudi. V Federalističnem spisu št. 45 je navedel številne zgodovinske primere, ki dokazujejo, da so federalno osnovane vlade padle, ker je obrobje premagalo center. Nadalje Madison nadgradi Hamiltonov argument glede dostopnosti ljudi državnim vladam ter posledični bližini, saj pravi, da so državne vlade prva in najbolj naravna navezanost za ljudi. Ne verjame, da bi lahko nacionalna vlada v določenem času prevladala nad državnimi v primeru bolj učinkovite administracije; to bi bilo mogoče le v primeru neustavljivih in očitnih dokazov, o čemer pa sam dvomi tudi zaradi že omenjene naravne navezanosti ljudi na državno vlado, kar je zapisal v Federalističnem spisu št. 46. Ena od ključnih razlik v razumevanju Hamiltonovega in Madisonovega pogleda pa se dotika izvolitve posameznikov v nacionalne organe, ker izvolitve federalnih predstavnikov izhajajo iz posameznih držav. Izvršilna oblast je odvisna od elektorjev, ki jih določijo državni organi; senatorji so izvoljeni s strani državnih organov. V Federalističnem spisu št. 45 Madison zapiše: »Vsaka od posameznih glavnih vej federalne vlade bo svoj obstoj bolj ali manj dolgovala državni vladi ter mora čutiti odvisnost, kar pomeni, da bo prej preveč kot premalo ustrežljiva.« Tako imajo tudi vladni uradniki iz posameznih držav večje možnosti za to, da bodo raje zastopali državne interese.

V Federalističnih spisih št. 17, 26, 28 in 33 Hamilton piše o tem, da bo imela javnost glavno vlogo pri omejevanju nacionalne in državnih vlad pri uporabi moči. V št. 17 posebej poudarja, da bodo ljudje raje kot državne imeli nacionalno vlado. Banning tako izpostavlja, da je bila za Hamiltona ustava instrument, ki dovoljuje živahno administracijo in bo lahko s svojimi ukrepi presegla navezanost ljudi na državne vlade ter jo prenesla na nacionalno, kar pomeni, da bo ustava postala nacionalna, kot je bilo zahtevano (prav tam

1995, 414). V Federalističnem spisu št. 28 Hamilton razloži, da bodo državne in nacionalne vlade pripravljene na prevlado ene ali druge, ampak » /.../ so ljudje tisti, ki se bodo postavili na eno ali drugo stran«. Predvideva, da se bo to v dobro nacionalne vlade zgodilo zaradi nezadovoljstva ljudi z državno vlado. Na tem mestu Walling (1999) izpostavlja Hamiltona kot liberalnega republikanca, ki je razumel pomen ljudske participacije, kar je v precejšnjem nasprotju z njegovim siceršnjim razmišljanjem o ljudeh in njihovi participaciji.

Madison namesto tolikšne neposredne vloge javnosti pri razmejevanju pristojnosti zagovarja stališče, da je vloga javnega mnenja v tem, da oblikuje politike posredno, prek izvoljenih predstavnikov, ki delujejo v vladnih institucijah. Tako je v Federalističnem spisu št. 49 razložil, da neposredno prenašanje pristojnosti na ljudi, da odločajo o ločitvi in neodvisnosti vej oblasti, ni le neustrezno, ampak bo uničilo ugled ustave pri ljudeh, zmotilo njihovo mirnost ter dokončno zmotilo ustavno ravnovesje (Smith 2007, 587). Madison verjame, da glede na politična varovala ostajajo državne vlade močnejše od nacionalne. Meni, da je najbolj močno politično varovalo zmožnost kolektivnega delovanja vlad posameznih držav nasproti nacionalni vladi v primeru zlorabe oblasti. V Federalističnem spisu št. 16 Hamilton govori o odgovornosti sodstva pri reševanju medvladnih sporov in podarja, da je vsaka razglasitev sklepov zakonodajalca, »ki je nasprotna vrhovnemu zakonu zemlje, neustavna in nična«. Tako sodstvo pomaga omejevati nacionalno in državne vlade. Tudi Madison je sodstvo razumel kot celosten del sistema ravnotežja moči, predvsem pri medvladnih sporih ter določanju meja federalizma (prav tam, 588–591).

6.1.3 Po sprejeti ustavi

Madison in Hamilton sta delila mnenje glede ogroženosti nove države zaradi potencialno prevelike moči državnih vlad nasproti novi nacionalni vladi zaradi izkušnje pod Členi konfederacije. Vendar sta si nasprotovala v stališču, kako zaščititi moč nacionalne vlade in vzpostaviti pozitiven odnos ljudi do nove ureditve. Hamilton je zagovarjal širše razumevanje ustave, ki bi nacionalni vladi zagotovila moči, s katerimi bi lahko oblikovala ljudem ljubše politike. Največji problem je bilo namreč negativno javno mnenje, ki je novi ureditvi nasprotovalo. Če bi lahko z všečnimi politikami to spremenili, bi Amerika, po Hamiltonovih besedah, lahko postala pravi imperij. Nasprotno je Madison predlagal, da se zaupanje ljudi v nacionalno vlado pridobi z ustavo kot vrhovnim zakonom in sledi volji

ljudstva, ki je ustavo ratificiralo. Verjame, da lahko prek omejevanja nacionalne oblasti (zakonodajna, izvršilna in sodna) utrdi zaupanje ljudi v nacionalno vlado in vzpostavi ustavni red (Levy 2007, 472). V povezavi z njunimi razmišljanji tako bolj jasen postane tudi njun spor, ki je pojavil ob začetkih Hamiltonovih vzpostavitvah finančnih instrumentov, ki jim je Madison nasprotoval kot »zagovornik« držav. Hamilton je namreč, kot smo že prikazali, verjel v razširitev moči nacionalne vlade, kar se je v praksi pokazalo s poskusi vzpostavitve nacionalnega dolga in nacionalne banke, Madison pa je kot zagovornik institucionalizma in ratificirane ustave temu nasprotoval, verjel je, da je takšno širjenje moči nacionalne vlade neustavno. Podrobno o vzpostavitvi nacionalnega dolga, nacionalne banke in Madisonovega nasprotovanja pišem v nadaljevanju. Na tem mestu izpostavljamo širši okvir poteka njunega razhoda. Hamiltonov predlog nacionalnega dolga je v kongresu naletel na ostro opozicijo, ki jo je vodil James Madison in ni nasprotovala javnemu dolgu kot takemu, ampak načinu in količini denarja, ki bi ga morale plačati posamezne države. Predlog je bil v Madisonovih očeh nepošten in je le še krepil moč najbogatejšega sloja trgovcev in lastnikov delnic na račun kmetov in vojakov. Poleg tega pa je v neenakopraven položaj postavil države glede plačila vojnega dolga. Določene države so namreč odplačale že velik del dolga in bi tako imele manj koristi kot države, ki tega do tedaj niso storile. Izpostavljal pa je tudi problem koncentracije velike količine denarja v rokah peščice ljudi. Po Hamiltonovih besedah uravnovešanje dolga, kot so želeli Madison in somišljeniki, ni bilo mogoče, saj bi to predstavljalo administrativno moro. (DeCarolis 2012). Poudarjal pa je tudi, da je za vzpostavitev sistema ključno zaupanje, ki se je z nasprotovanji predlogom začelo krhati. Hamilton tudi ni zanikal obtožb glede koncentracije denarja, vendar je poudarjal, da je to le del veliko večjega načrta, saj bo tako mogoče zagnati gospodarstvo in vzpostaviti državo blaginje (več o tem v nadaljevanju). Po velikem nasprotovanju v kongresu se je Hamilton zavedal, da bo moral sprejeti določen kompromis. Po posredovanju Jeffersona sta z Madisonom sedla za mizo ter se dogovorila, da v zameno za podporo predlogu nacionalnega dolga prestolnico Združenih držav začasno prenesejo v Potomac (v bližini Virginije), saj bi tako lahko pomirili politike južnih držav glede njihove oddaljenosti od centra odločanja, hkrati pa bi tako prestolnico umaknili daleč stran od Hamiltonovega temelja moči, Manhattan (Meyerson 2008).

V decembru leta 1790 je Hamilton po uspešni vzpostavitvi instituta nacionalnega dolga v kongres predložil predlog o ustanovitvi nacionalne banke. Ta naj bi zagotovila varnost vladnih sredstev, regulirala finančne tokove, zagotovila enotno valuto, kapital za vlaganja

in industrijo in posajala denar v času krize. Hamiltonu je banka predstavljala motor blagostanja države. Ponovno je glavno opozicijo predstavljala Madison s politiki južnih držav. Banka je, podobno kot dolg, ponovno vzpostavljala nepravilna razmerja med bogatejšimi in revnejšimi, poleg tega pa je bila njena vzpostavitev, po njegovem mnenju, neustavna. Predlog je bil v kongresu sprejet, vendar je povzročil razkol med državami severa in juga; severni del je ustanovitev banke podpiral, južni pa mu je nasprotoval. Predsednik Washington predloga zakona ni želel podpisati in je hotel nanj vložiti veto zaradi pomislekov glede ustavnosti. Na Washingtonovo pobudo je moral Hamilton pripraviti mnenje glede ustavnosti; en dan kasneje je predložil slovit dokument *Mnenje o ustavnosti banke*, v katerem je uporabil Madisonov argument iz Federalističnega spisa št. 44, da »/.../ kadarkoli cilj tako zahteva, so sredstva dovoljena, kjerkoli želi splošna oblast narediti stvar, za katero je pooblaščen, je nujna vsaka posamična moč, da se to izvede«. Hamilton je njegove besede nekoliko predrugačil ter zapisal: »Vlada ima pravico, da uporabi vsa sredstva, ki so potrebna in primerna za doseg ciljev takšne moči, ki niso izključena z omejitvami in izjemami opredeljenimi v ustavi, ter niso nemoralna ali nasprotna s ključnimi cilji družbene skupnosti« (Hamilton v DeCarolis 2012). Na podlagi argumentov je Washington zakon podpisal. To pa je le še spodbudilo ogorčenje Madisona glede moči pozicije ministra za finance, ki jo je videl kot neustavljivo moč s podporo bogatih mož severozahodnega dela Združenih držav nasproti državam plantažnega juga. Madison je tako začel Hamiltona napadati z očitki monarhične zarote (DeCarolis 2012) in kmalu po tem skupaj z Jeffersonom ustanovil demokratsko-republikansko stranko.

Madison je skupaj z Jeffersonom kmalu bil novo bitko v kongresu, saj je njihova podpora Francije mnoge motila v luči, da bi tudi sami zorganizirali nov upor v duhu francoske revolucije in tako poskusili ovreči vlado. Že v letu 1791 so nekateri pripadniki demokratsko-republikanske stranke v določenih državah zavračali nekatere nacionalne zakone, npr. primer prvega zakona, ki ga je nova nacionalna vlada uvedla – davek na viski. Poleg tega so se pojavljali številni očitki glede sprejemanja imigrantov, splošno stanje v državi je bilo slabo. V tej luči sta bila sprejeta *Sedition* in *Alien Act*, ki naj bi državo zaščitela pred anarhijo. Določala sta težje pogoje za imigrante za pridobitev državljanstva, predsednik je dobil pooblastila za zaprtje ali izgon tujcev, ki naj bi bili nevarni ali so izhajali iz sovražne države, kot zadnje pa je bila kot kaznivo dejanje določena vsaka objava nepravilnih podatkov ali neprimernega naslavljanja vlade, predsednika ali kongresa, če je bil njihov namen kakorkoli slabo govoriti o njih (Yarbrough 1976, 59–60). Zakoni (4) so

naleteli na ostro opozicijo s strani demokratsko-republikanske vlade in v odgovor prejeli Virginijsko resolucijo (Virginia Resolution), ki ji je sledila še Kentuckijska. Avtorja, Madison in Jefferson, sta trdila, da imajo države pravico in dolžnost, da razglasijo neustavno početje kongresa. Zastopala sta pravice držav in strogi ustavni konstruktivizem. Virginijska resolucija je izpostavila, da kadar nacionalni zakon ne deluje skladno z ustavo, potem imajo države »pravico in obveznost, da se vključijo pri zaustavljanju napredka zla in da vzdržujejo, znotraj svojih omejitev, avtoritete in svoboščine, ki so jim dane« (Madison v Yarbrough 1976, 61). Virginijska resolucija je sicer bila deležna odobravanja s strani nekaterih drugih držav, vendar brez uspeha, Hamilton pa je v Virginijo želel poslati vojsko in uporabiti vsa sredstva, ki bi zagotovila uporabo zakona v Virginiji.

6.2 Javno mnenje in centralizacija moči

V letih 1791 in 1792 je Madison zavzel vodilno pozicijo republikanskega nestrinjanja s Hamiltonovimi politikami. Madisonova nasprotovanja razumevanju javnega dolga, nacionalne banke in vladni podpori tovarnam so imela skupno filozofsko načelo – suverenost javnega mnenja (Sheehan 2004, 405). Po Madisonovem mnenju je načelo ljudske suverenosti pomenilo pripoznanje nadoblasti ustave, ki je razumljena in izvajana v skladu z načeli tistih ljudi, ki so jo sprejeli. Sočasno pa je poudarjal načelo neprestane suverenosti javnega mnenja, kar zahteva aktivno participacijo ljudi v politični skupnosti. Za Madisona javno mnenje ni bilo vsota neobstoječih strasti ali neizdelanih pogledov. »Javno« ni bila mitična entiteta in javno mnenje ni bil brezobličen teoretičen konstrukt (Miller 1988, 100). Javno mnenje je bilo jasen, otipljiv produkt dolgotrajnega procesa komuniciranja in posvetovanj znotraj skupnosti, osnovano na mislih in običajih ljudi. Madison ni verjel, da se participativna politika zaključi z ratifikacijo ustave, amandmaji ali celo z volitvami. V nasprotju s Hamiltonovim pogledom, da lahko nekaj najbogatejših ustvari politično stabilnost in moč unije, je Madison zagovarjal ljudski glas, ki bo lahko nadzoroval in vzpostavljajal sredstva vladanja. Hamiltona je nasprotno skrbelo, da bo republikansko razmišljanje spodbujalo naiven, demokratično optimističen pogled na obdobje, primerljiv z razsvetljeno francosko revolucijo. Sam je zagovarjal manj aktivno, bolj podrejeno vlogo posameznika in bolj močen in neodvisen položaj za izvrševalce politike ter administracijo. V nasprotju s Hamiltonovim pogledom na ekonomsko zmedene ljudi je Madison predvidel aktivnega in odgovornega državljana s pomembno vlogo v republikanski vladi (prav tam, 102).

Tako Madison kot Hamilton sta verjela, da je izid tekme med republikanci in federalisti odločilen za usodo republikanizma v Ameriki. Zmaga republikancev je tako prinesla tudi zmagoslavje Madisonovega prispevka suverenosti javnega mnenja in participativnega republikanizma v Združenih državah. Posledica bojev v devetdesetih letih je imela namreč velik vpliv na prihodnost demokracije tako v Ameriki kot splošno v zahodnih državah. Čeprav naj bi Madisonov koncept participativnih politik preprečil problem tiranije večine, je v realnosti predvsem okrepil komunikacijo ter skupen ljudski glas in tako razširil področja moči in dojemanja javnega mnenja. Hamilton pa je bil prepričan, da je tako ogrožen nadzor nad večinskimi politikami, ki so jih predhodno osnovali. Tudi Madison se je zavedal problema tiranije večine, vendar je predlagal rešitev – predstavništvo. Kot pravi v Federalističnem spisu št. 41: »Predstavništvo namesto osebne srečevanja posameznikov je, sicer v nepopolni obliki, najbolj poznano v antični politični skupnosti, tako da le v moderni dobi lahko iščemo poučne primere.«

V mesecu oktobru leta 1791 je Madison začel objavljati serijo devetnajstih člankov (*Party Press Essays*) v časopisu *National Gazette*. Madison je v njih napadal določene politike administracije kot antirepublikanske in hkrati predstavljal svojo, republikansko vizijo vlade. Čeprav Hamilton ni bil nikoli omenjen z imenom, je bilo očitno, da Madison prek nasprotovanja nacionalni banki, sistemu nacionalnega dolga in vladni podpori tovarnam govori nasproti obliki monarhije ali aristokracije v Ameriki. Le nekaj let pred Ustavno konvencijo je Hamilton v svojem osebem stališču razmišljal, da je britanska vlada najboljša vlada na svetu, iz česar lahko sklepamo o Madisonovi neposredni kritiki Hamiltona. Hamiltonov program je namreč osnovni zagon za ameriško vladavino črpal iz britanskega sistema. Tako je Madison zapisal, da so Hamiltonova sredstva za vzpostavitev vladavine bolj podedovana od monarhije in aristokracije kot pa republikanizma in bi lahko privedla do dedne vladavine (Madison v Sheehan 2004, 408). Vendar je bil Madison v kritikah Hamiltona v nasprotju z Jeffersonom veliko bolj pazljiv. Napadi na ministra za finance so se dotikali namere Hamiltonovih politik za uvedbo britanskega sistema v Združenih državah. Madison je te vzorce prepoznal proti koncu leta 1791 v Hamiltonovem poročilu o proizvajalcih (Report on Manufactures). Hamilton je želel, po Madisonovem mnenju, izpodkopati ustavo, ki je bila ratificirana in sprejeta s strani ameriškega ljudstva, ter spremeniti bistvo ameriškega republikanizma. V Madisonovi percepciji je Hamiltonov sistem dolga, nacionalne banke in vladne podpore proizvajalcem spominjal na britanski finančni sistem in bi, če bi bil uspešno izveden, povečal moč federalne vlade in ustanovil

mogočen ter finančno vpliven sloj v Ameriki. Poročilo o proizvajalcih je bilo tako za Madisona nič manj kot popolno preoblikovanje ekonomskega in političnega življenja v Ameriki.

Madison je verjel, da je Hamiltonov načrt vzpostaviti vplivno vlado, ki bo lahko upravljala z denarjem in drugimi prejemki. To bi lahko dosegel z institucijo sistema financiranja, ki bi zagotavljal vir političnega vpliva vse do takrat, ko se bo ohranjal dolg. Predvideval je namreč, da je Hamilton želel ohraniti stalnost dolga. Madison je ustanovitev nacionalne banke razumel kot neustavno uzurpacijo moči s strani vlade, ki ni bila niti potrebna niti primerna glede na ustavo. Je pa v tem videl potreben element za vzpostavitev novega sloja bogatih industrialcev, ki bodo upravljali s politično močjo v Ameriki. Hamiltonov sistem javnih financ je bil tako vtkan v pohlep javnih uslužbencev, ki jih vodi zasebni interes. Hkrati je pomenil tudi odvisnost od britanskega imperija, ki je s svojimi diskriminatornimi trgovskimi politikami Ameriko še naprej lahko dojemal kot kolonialno ozemlje (Miller 1988, 105). Madison je verjel, da je želel Hamilton vzpostaviti uravnovešen sistem po zgledu britanskega modela, če ne z vzpostavitvijo razrednih razlik, pa s sistemom, ki bi v še večji meri nadzoroval demosa in tako postopoma izboljšal stabilnost političnega sistema.

Madison je že od samega začetka zavračal idejo tiranske ureditve, ker ta ni upoštevala vloge in pomena javnega mnenja oziroma zakonodajne veje oblasti. Leta 1791 je tako v eseju z naslovom »Vlada tiran« v *National Gazette* s prisposodbo zapisal, da »oči dobrega princa ne morejo videti, kar bi moral vedeti« (Madison v Rutland idr. 1983, 178). Verjel je, da tudi najboljši samostojni voditelji ne morejo razumeti celotnega ljudstva in da glas ljudstva brez zakonodajne veje oblasti ne more biti slišan. »Edini temelj, na katerem sloni unija«, je zapisal, »je avtoriteta ljudstva« (prav tam, 247).

Hamiltonov finančni sistem je temeljil na treh ključnih elementih. Prvi je bil vzpostavitev javnega dolga v Združenih državah. Prvoten korak za to je bila ustanovitev primerne sistema za financiranje nacionalnega dolga. Z dodatnim denarjem v obtoku se obrestne mere zmanjšajo, stabilizirajo se delnice. Hamilton je menil, da je izgubljanje vrednosti ameriške zemlje pripeljalo do pomanjkanja denarja. Tako bi lahko povečan obseg in pretok denarja pomagala izboljšati stanje v agrarni državi. Poleg tega bi se spodbudila trgovina (Ellis 2010, 49–51). Hamilton je priznal, da njegov program koristi najpremožnejšim, vendar se ni strinjal s tem, da to povzroča škodo ostalim ljudem. Nasprotno, prepričan je bil, da imajo lahko tako vsi nekaj od tega, saj lahko ekonomske koristi črpajo prav vsi

prebivalci. Če se poveča produktivnost, se dvigne stopnja brezposelnosti in tako posledično naraste realen kapital nacije. In v tem Hamilton vidi resnično blagostanje naroda. Drugi element Hamiltonovega finančnega programa je bila ustanovitev nacionalnega sistema bank, ki bi okrepil uvedbo javnega dolga. Institucija nacionalne banke je bila po njegovem mnenju veliko več kot le pomožni dodatek sistemu financiranja. Menil je, da če so banke uporabne v premožnejših državah, so nujno potrebne v državah, ki nimajo veliko premoženja. Prednosti vzpostavitve nacionalne banke je Hamilton videl v povečanju aktivnega kapitala naroda, boljših razmerah za vlado pri omogočanju finančnih spodbud (posebej v kriznih časih) in pomoč pri plačevanju davkov. Nacionalna banka namreč lahko poveča zalogo aktivnega kapitala. Hamilton je branil ustavno pravico federalne vlade, da ustanovi narodno banko. Menil je, da so narava vlade in praktične potrebe političnega življenja tiste, ki gradijo ter interpretirajo Ustavo Združenih držav (Sheehan 2004, 410). Njegovo poročilo o proizvajalcih je bilo osnovano na ideji, ki je spodbujala rast proizvajalcev v Združenih državah in predstavljala osnoven nacionalen interes. Industrija povečuje proizvodnjo in prihodke skupnosti ter zmanjšuje nezaposlenost, saj vključuje ljudi, ki sicer ne bi delali, povečuje emigracijo ter v splošnem zmanjšuje odvisnost Združenih držav od drugih, tujih trgov. Vendar navkljub nedvoumnim in jasnim ekonomskim koristim, ki jih bo proizvodnja prinesla narodu, to ne bo nenaden preskok, ki bi si ga želeli vsi. Človeška bitja je namreč označil kot bitja navade, ki se bodo le počasi in nerada navadila na takšen tip produkcije. Zato zaključuje, da je v želji po hitrejših spremembah nujna skrb in vzvod vlade (Ellis 2010, 52–54). Zaloga aktivnega kapitala, ki bo za takšen zagon potreben, bo zagotovljena prek sistema javnega dolga in nacionalne banke. Hamilton se je zavedal, da bo to proces, ki bo za vse (v smislu vseh slojev) dober le dolgoročno, kratkoročno se bodo namreč pokazale predvsem koristi za najbogatejše sloje.

Hamiltonov ekonomski program je bil ustvarjen z namenom, da stabilizira finančno situacijo v državi, stimulira proizvodnjo ter Ameriko postavi na pot materialnega blagostanja. Njegov namen je bil, da ustvari ekonomsko osnovo, na kateri bo slonela tudi politična stabilnost. Večkrat je poudaril, da ne želi vzpostaviti monarhije ali aristokracije. Jasno je zavrnil namige, da želijo on ali federalisti zavreči republikansko vlado. Njegov ekonomski načrt za Ameriko je predvideval tako individualno varnost kot nacionalno moč prek povezave med politično stabilnostjo in ekonomskim napredkom. Menil je, da je osebna svoboda pogosto v nevarnosti zaradi nasprotja interesov med manjšino in večino, med bogatimi in revnimi, med izobraženimi in neizobraženimi, saj bodo tisti, ki imajo

moč, s to močjo zatirali tiste, ki moči nimajo (Sheehan 2004, 410). Poudaril je, da tiranije večine ni mogoče preprečiti s predstavniškim modelom ali zgolj z argumentom velikega teritorija, saj se predstavniki, kljub temu, da so iz različnih teritorialnih območij, srečajo v isti sobi, kjer lahko, ne glede na izvor, delijo podobna stališča in ne zastopajo stališč ljudi, ki jim odgovarjajo. Zapisal je, da geografski in ekonomski dejavniki vplivajo na ljudi in na njihove predstavnike, to pa se lahko v veliki meri kaže tudi v sprejeti zakonodaji. V tej luči je nasprotoval Madisonovi rešitvi problema tiranije večine, ki ga je natančno opredelil v Federalistu števila 10 – velik teritorij in predstavništvo – saj ta dva dejavnika ne rešita problema v zadostni meri. Zatrjeval je, da problem tiranije večine zahteva vzpostavitev »neprestane ovire« v vladi, ki bi lahko preprečila želje in interese večine. Britanci so tako rešitev našli v Zgornjem domu (The House of Lords). Hamilton je verjel, da tudi Združene države potrebujejo rešitev v tej smeri (Ellis 2010, 55–59). Tako je predlagal senat, v katerem bi sedeli senatorji vse življenje, in nasprotoval Madisonovemu predlogu sedemletnega mandata. Hkrati je poudarjal, da je treba upoštevati tudi glas ljudstva, seveda v določeni meri, in je predvidel množičen kongres, ki bi ga ljudje volili neposredno vsaka tri leta. Ti dve zakonodajni veji bi se medsebojno nadzorovali v vseh potencialnih problematikah, vezanih na razmerja moči. Dvodomnost tako zaščiti večino kot manjšino nasproti drugi in tako zagotavlja individualne pravice. Poleg tega je Hamilton predlagal tudi tretjo utež v obliki izvršilnega predstavnika, ki bi ljudstvu služil vse življenje. Ta ne bil imel zakonodajnih pristojnosti, vendar bi zakone preverjal. To bi pomenilo dodatno stopnjo zaščite pri sprejemanju zakonov, ki bi bili posledica delnih interesov. Njegova enotnost, trajanje mandata, energija in ambicije bi posebljali isti interes, kot ga ima država. Neodvisno sodstvo pa bi varovalo pred preveliko močjo zakonodajnega telesa ter s tem še povečalo avtoriteto izvršilnega predstavnika, ki ga sam poimenoval »stalna volja« vlade (Hamilton v Sheehan 2004, 411). Njegov model je tako slonel na britanski ustavi, vendar je sam poudarjal, da ima prvine republikanizma. Hamilton je želel odločevalce prepričati, da je edina uspešna metoda zagotovitve republikanskih načel preseči razmerje med večino in manjšino. V britanskem modelu je videl zgled, ki uspešno nevtralizira ta boj na vladni ravni. Ključ uspeha v britanskem političnem sistemu je bila ustanovitev institucij in praks, ki so nevtralizirale in destabilizirale učinke interesov v družbi ter jih hkrati prenesle in uporabile na vladni ravni. Verjel je, da je uspeh Združenih držav v vključitvi politične sheme, ki bo sposobna kanalizirati zasebne, sebične interese posameznika in jih uporabiti v podpori vlade. Vse to je argumentiral iz prepričanja, da je zaseben interes tisti,

ki v največji meri vodi posameznika. Na Ustavni konvenciji je tako dejal, da je ključ za vzpostavitev stabilne vlade v tem, da zasebne interese posameznika vlada pretvori v takšne, ki bodo služili narodu (prav tam, 412).

Več med Hamiltonovo ekonomsko in politično filozofijo lahko najdemo v dveh oseh. Hamilton je verjel, da je ekonomsko razlikovanje nujno za zaščito individualnih pravic. Poleg tega pa je menil, da ekonomski napredek povečuje zaupanje v vlado in posledično v javno moč. Predvidel je, da bo razpršenost poklicev po vsej uniji pripomogla k premagovanju rivalstva med severom in jugom, med industrijo in kmetijstvom ter med svobodnimi in sužnji. Ekonomska razpršenost bi pomagala pri nadziranju problema tiranje večine z zmanjšanjem najbolj močne gonilne sile interesov v Ameriki – interesov, ki so osnovani na geografskih ali poklicnih posebnostih. Ekonomska razpršenost prinaša tudi blaginjo, kar velja tudi v nasprotni smeri. V letu 1787 so bile Združene države predvsem kmetijsko področje. Da bi lahko dosegli Hamiltonove cilje ekonomske razpršenosti in blaginje, pa bi morala postati trgovinska/poslovna republika. Takšna transformacija pa je bila odvisna od uvedbe Hamiltonovih predlaganih institucij finančnega programa, začevši z uvedbo javnega dolga, nacionalne banke in vladne podpore proizvajalcem. Hamilton je videl povezavo med interesi premožnih ljudi in interesi države, in prav na to se je opiral njegov ekonomski program (McDonald 1985, 137). Kot Montesquieu je tudi Hamilton verjel, da so v republiki vse strasti in interesi svobodni in da je naravno, da prevladujejo v posameznikovih dušah. Poslovna republika, ki jo je Hamilton želel, omogoča zadovoljitev teh strasti in ekonomsko rast ter posameznikov uspeh. Z večanjem števila premožnih ljudi in blaginjo države se bo vzpostavila verižna reakcija, kar bo pomenilo več ekonomskih koristi za vse. Tako bi se prenehalo rivalstvo med tistimi, ki imajo, in tistimi, ki nimajo, ter se nadomestilo z manj nevarnimi rivalstvi v družbi. Nevarnost tiranje večine bi se izjemno zmanjšala, posledično pa bi se povečala stabilnost političnega reda.

6.3 Moč ljudstva

Ob začetke druge Washingtonove administracije ter vojne med Veliko Britanijo in Francijo se je Hamilton bal, da bo emocionalna navezanost republikancev na Francoze ter nastrojenost proti Angliji povzročila spremembe v zunanji politiki, ki bi lahko uničile njegov celotni finančni program. Da bi to preprečil, je sodeloval pri izdaji Washingtonovega Nevtralnega edikta (Neutrality Proclamation) leta 1793. Edikt je branil prek serije esejev pod imenom *Pacificus* v letih 1795 in 1796, v katerih je zagovarjal Jay

Treaty, ki je zagotavljala nadaljevanje dobrih trgovinskih odnosov z Anglijo. V papirnati vojni z Madisonom je zagovarjal stališče, da je zunanja politika izvršilna v svoji naravi, priznaval pa je ustavno vlogo senata pri sprejemanju sporazumov ter vlogo kongresa pri razglasitvi vojne. Ni se strinjal z Madisonom, da ustavno določene pravice, dane kongresu, razmejujejo ustavne dolžnosti izvršilne veje, da vodi zunanjo politiko. Vse v luči dejstva, da so bili trgovinski odnosi z Veliko Britanijo nujni za potrebe njegovega finančnega načrta (Rakove 1990, 118). Velika Britanija je bila največji trg za izvoz ameriških kmetijskih proizvodov, hkrati pa so Američani iz Velike Britanije uvozili kar 75 odstotkov vsega uvoženega blaga. Ameriško blagostanje je bilo tako v veliki meri odvisno od prihodkov davkov britanskih dobrin. Da bi lahko utrdili drugačno prihodkovno politiko, so Američani potrebovali čas, do takrat pa bi izguba britanske trgovine za Ameriko pomenila konec njihove ekonomije, uničenje javnega dolga in zatresla njihovo politično osnovo. Politika trgovinske diskriminacije proti Britaniji, ki jo je Madison zagovarjal od leta 1789 naprej, bi prinesla britansko maščevanje Ameriki in konec Hamiltonovih sanj o trgovinski veličini Amerike. Hamilton je verjel, da ima trgovinska republika prednosti pred ostalimi oblikami vlade tudi zaradi omejevanja strasti posameznika. Hamilton je človeško naravo delil na dva tipa; na množico ljudi, ki jih vodijo zasebni interesi, ter ekskluzivnim slojem, ki takšnim strastem niso podvrženi. Sprejemal je takšno realnost in se je ni trudil spreminjati. Zanašal se je na povprečnega državljana, katerega cilj je zagotovitev ekonomskega uspeha, in od njega ni pričakoval, da bi razvijal splošen duh javnega dobrega (Stewart 2015, 57–59). Večina državljanov tako ne bi aktivno sodelovala v vladnih zadevah, te bi se jih dotikale le takrat, ko bi volili »boljše« ljudi za politične mandate, in pri podpiranju vlade, ki so jo izvolili. Njihova navezanost na novo ameriško republiko bo predvsem posledica potrebe in priročnosti. Predvidel je, da bo lahko zaupanje v vlado hitro doseženo z dobro administracijo. Ker se vse svobodne republike zanašajo na javno mnenje, bo moder republikanski državnik lahko kultiviral mnenja in zaupanje med ljudi, s pomočjo sredstev, ki zagotavljajo želje povprečnega državljana po lastnih interesih, in tako vzpostavil stabilnost in moč naroda. Državnik pa bo nagrajen z ugodnim javnim mnenjem, z zaupanjem, ki mu ga bo namenjalo ljudstvo. Hamilton se je zavedal pomena podpore javnega mnenja vlade, s sredstvi obveščanja predvsem na področju nacionalnih financ, česar se je v veliki meri loteval tudi sam (prav tam, 61).

Hamilton je verjel, da so sistematično nasprotovanje njegovim ekonomskim politikam sprožili častihlepni demagogi (Sheehan 2004, 412). Leta 1792 je obtožil Madisona, da je

spremenil svoje mnenje glede javnega dolga. Ni bil povsem prepričan, kateri so bili razlogi za takšno spremembo stališča. Zapisal pa je, da so se republikanci, ki so svoje ideje črpali od francoskih pisateljev, preveč opirali na fanatično v politični znanosti in napačno ocenili moč človeških strasti ter njegovo naravo (Hamilton v Sheehan 2004, 412).

Madison je verjel, da bo minister za finance s svojimi načrti; uveljavitvijo nacionalnega dolga, ustanovitvijo nacionalne banke in vzpostavitvijo sistema državne pomoči določenim proizvajalcem, ovrigel narodno vlado v Ameriki. Hamiltonovo vlogo pri Washingtonovem Nevtralnem ediktu in Jayevi pogodbi je videl kot del antirepublikanskega dnevnega reda. Madisonovo nasprotovanje Hamiltonovemu programu ni bilo le posledica upora federalistom, njegov cilj je bil oblikovanje alternativne ekonomske in politične poti, ki bi vsebovala načela republikanizma, kot jih je razumel on sam. Želel je preprečiti uvedbo sredstev, ki so bila nasprotna suvereni avtoriteti ljudstva, kot je bilo zapisano v ustavi, in ustanoviti stabilen politični sistem ob nenehnem nadzoru javnega mnenja. Če je Hamilton verjel, da lahko Amerika doseže svojo slavo s povečanjem moči nacionalne vlade in na njo vezane moči bogatejših, da bi dosegli politično stabilnost ter ekonomsko neodvisnost, je Madison verjel, da je to mogoče doseči z izobraževanjem ljudi v smeri, da sta moč in pravica na isti strani (Stewart 2015, 67). Prepričan je bil, da je republikanska rešitev odvisna od spremenjenega dojemanja suverenosti. V zgodnjih devetdesetih letih je Madison zagovarjal stališče, da je ustanovitev nacionalne banke v nasprotju z ustavo, kot so to razumeli tisti, ki so jo ratificirali. Hamiltonov predlog ustanovitve banke je razumel kot poskus izsiljevanja neustavnih sredstev, da bi dosegel svoje cilje. V Poročilu o proizvajalcih je po Madisonovih besedah šel še korak dlje, saj je želel izrabiti nacionalno uporabo moči za uvedbo ciljev, ki v ustavi niso bili zapisani. Madison je ustavo videl kot utelešenje najvišje stopnje izraženega mnenja ljudstva. V Hamiltonovih poskusih širjenja možnosti interpretacije ustave je videl več kot le neustavnost, saj je argumente črpal iz filozofskih osnov republikanske vlade. Ideja soglasja biti vladan pomeni, da je bilo nekaj soglasno sprejeto – ljudje so razumeli in se strinjali – s strani ljudi in njihove suverenosti. Zapisal je namreč, da so ljudje edini zemeljski izvor suverenosti (Madison v Sheehan 2004, 412). Zato poudarja, da je Hamiltonova interpretacija ustave zgolj odpravila omejitve moči, ki izhaja iz suverenosti ljudi, ter tako zanika osnovna načela republikanske vlade. Madison je bil prepričan, da je vladavina večine največja grožnja in zahteva najbolj poglobljene teoretične preglede v vseh politikah, kjer lahko večinsko mnenje prevlada. V osemdesetih letih se je bolj kot s problemom manjšine ukvarjal s problemom večine, ker je

verjel v večinsko načelo in predvidel, da je večina tista, ki določa zakone v Ameriki. Tega mnenja ni spremenil niti v nasprotovanju Hamiltonu ter federalistom v devetdesetih letih 18. stoletja. Boril se je proti shemam, ki podcenjujejo oblikovanje in moč javnega glasu ter nadomeščajo neodvisno vladno željo. Verjel je, da se mora to, kar je bilo zapisano v ustavi, udejanjiti tudi v praksi. Ko je spoznal, da politike federalistov ignorirajo legitimnost ljudstva, se je odločil ukrepati proti njihovi antirepublikanski miselnosti. Hkrati pa je aktivno zagovarjal načelo večine, kot ga je začrtal na začetku svoje poti. Filozofski razhod med Madisonom in Hamiltonom se ni pojavil v devetdesetih letih, čeprav so se razlike med njima po sprejetju ustave v precejšnji meri povečale. V Filadelfiji so bile leta 1787 odločitve sprejete s strani ljudi, ki so bili pod vplivom Madisonovega prepričanja glede ameriškega političnega sistema, ki so v celoti zagovarjali idejo ustave kot utelešenja najbolj suverena glasu ljudstva. Za Madisona je bilo tako Hamiltonovo pomanjkanje spoštovanja realnega nosilca oblasti – ljudstva – in njegova odločitev, da lahko ustvari svojo ekonomsko in politično vizijo brez privolitve suverene javnosti, jedro spora ter njunega razhoda (Erler 1984, 655–657). Madison je vse svoje življenje zagovarjal dve teoretični predpostavki. Kot prvo je izpostavil večino kot tisto, ki mora vladati in mora imeti pravico na svoji strani. V republikanski vladi, kot je zapisal, večina daje, kakorkoli je sestavljena, zakon (Madison v Sheehan 2004, 415). Pravilo večine je potreben, ampak ne zadosten predpogoj za svobodno vlado. Njena legitimnost je odvisna od spoštovanja in zaščite, ki sta skladni s pravicami manjšine. V Federalističnem spisu št. 51 tako zapiše, da je vlada, ki je neodvisna od volje ljudstva, antirepublikanska in nelegitimna, kakršna je tudi vlada, ki ima na svoji strani silo, ne pa pravice. Volja družbe se izkazuje v vladi prek ustavno določenih postopkov, ki dajejo legitimnost pri uveljavljanju politik. Pogoste volitve omogočajo, da so predstavniki bolj povezani z ljudmi in imajo tako večjo stopnjo legitimnosti. Da bi povečal legitimnost, se je strinjal z ločitvijo vej oblasti, vključno z delitvijo zakonodajne na dva doma in s sistemom ravnotežja. Kakorkoli pa je bilo najpomembnejši nosilec kontrole vlade, kot je zapisal v Federalistu št. 51, ljudstvo. Podobno je zapisal tudi v esejih Party Press, kjer je poudaril, da ločitev oblasti v Veliki Britaniji predstavlja pomembno zagotovilo kontrole vlade in zaščite svobode, umanjka pa jim osnovno opiranje na javno mnenje (Erler 1984, 662). Madison je verjel, da je javno mnenje tudi močnejša oblika kontrole kot administrativni dogovori (nadzor vej oblasti). Poleg tega je javno mnenje tudi osnovna avtoriteta republikanske oblasti. V zaključnem delu Federalističnega spisa št 51 je tako zapisal, da mora biti volja oblasti odvisna od volje

družbe. To pomeni, da ljudstvo ni le varuh, ki skrbi, da delo vlade ostaja znotraj njenih okvirjev, ampak je tudi aktivno soudeleženo pri njenem delu. In to je tudi osnova republikanske vlade. Madison je zapisal, da je vlada, ki svojo energijo črpa iz volje ljudi ter uporablja sredstva, ki temeljijo na razumevanju in interesih družbe, vlada, ki so jo iskali vsi dotedanji filozofi. To je republikanska vlada, ki jo je izumila Amerika, in je srečna, da jo ima (Madison v Sheehan 2004, 2015). V Federalističnih spisih je Madison zagovarjal političen sistem, ki regulira interese in strasti znotraj družbe in je hkrati odvisen od volje ljudstva. V osemdesetih in devetdesetih letih je Madison prebiral veliko francoskih tekstov, ki so obravnavali področje javnega mnenja. V Franciji je interes do tega področja vzniknil v sedemdesetih letih, Madison se je seznanil z deli večine avtorjev tega obdobja. Z njimi se je strinjal v točki nezaželenosti britanskega modela korporativnega političnega konflikta, ki ga je med drugim zagovarjal tudi Hamilton (Miller 1988, 117). Sam sicer ni, kot številni francoski avtorji, nasprotoval ideji delitve oblasti in sistema ravnotežja. Je pa delil mnenje, da ključ do politične stabilnosti in individualne svobode ni v sistemu, ki nasproti postavlja interese manjšine ali večine, ampak v moči razsvetljenega javnega mnenja, ki je posledica kontinuiranega procesa komunikacije med ljudmi v družbi. Madison se je tako zgledoval po teoretikih, kot so Turgot, Condorcet in Peuchet, ki so se strinjali z vplivom razsvetljenih posameznikov na množico kot tudi neposrednim vplivom javnega mnenja na vlado. Razsvetljenci imajo pomembno odgovornost, da oblikujejo pogled javnosti, vendar ima tudi javnost nalogo, da je aktivna in enotna. Ko je javno mnenje enotno in opredeljeno, lahko vpliva na odločitve vlade. Madison je verjel v aktivnega posameznika, čigar mnenje lahko vodi vladne odločitve. Tako je poudarjal, da je cilj prebuditi in razsvetliti posameznike, jih posvariti, da morajo biti združeni in pazljivi, ter spoštovati vlado, ki jo sami sooblikujejo (Madison v Sheehan 2004, 416).

7 ZAKLJUČEK

Politična filozofija piscev Federalističnih spisov izhaja iz teorij evropskih filozofov razsvetljenstva, izkušenj iz kolonialnega obdobja in osvoboditve od britanske krone ter življenja pod Členi konfederacije. Federalistični spisi tako ne prinašajo zgolj zgodovinskih primerov in filozofskih teorij o naravi ljudi in vlade, ampak tudi ostro kritiko šibkosti sistema pod Členi konfederacije ter slabosti angleškega sistema in življenja, ki so ga pod njim živeli. Dediščina Johna Lockeja, Jaena Jacquesa Rousseauja, Montesquieuja, Thomasa Hobbesa ter izkušenj antičnega časa je v njihovem delu očitna in nadgrajena. Tako lahko v njihovih delih prepoznamo Hobbesovo idejo, da je politika utemeljena na sebičnosti: »Človek je slab, družba ga mora popravljati« (Hobbes v Held 1989, 75). Lockejevo razmišljanje, da je bistveno zavarovati posameznikovo svobodo z institucijami javne oblasti, ki mora biti legalno določena ter ljudstvu odgovorna, je prav tako ena od predpostavk njihove misli. Montesquieujeva ideja o delitvi oblasti na zakonodajno, sodno in izvršilno je v miselnosti federalistov prisotna ter nadgrajena z mehanizmom kontrole in ravnotežja, ki v še večji meri zagotavlja legitimnost države. Razmišljanje razsvetljenskih filozofov, naravnih pravic, njihove zaščite ter sebičnih interesov posameznika in oblika vlade, ki bi lahko to omejila, so temeljna podlaga. Najboljša oblika vlade tako uravnava sebične potrebe posameznika s potrebo zaščite celotne skupnosti.

Za očete ustave in pisce Federalističnih spisov je bila ljudska oblast izvor, demokracija in republika pa dve vrsti izvora vlade. Takšno razmišljanje razlikuje ljudsko vladavo od drugih v ideji, da moč izhaja iz celotnega naroda, ne le iz enega privilegiranega sloja. Glede na izvor moči, po mnenju piscev Federalističnih spisov, razlika med demokracijo in republiko ne obstaja. Republike kot demokracije so tako oblike ljudske vlade. To ne pomeni, da niso priznavali razlik med njima, ampak da ju družijo osnovno načelo ljudske oblasti. Demokracijo so opredelili kot obliko ljudske vlade, kjer se državljani zbirajo in upravljajo z vladavo osebno, republika pa se razlikuje v tem, da ljudje vladajo prek predstavnikov (Diamond 1959, 54). Ključno torej je, da sta tako republika kot demokracija enaki obliki ljudske oblasti, ampak je ena oblika od druge primernejša zaradi razlike v obliki. Čeprav je bila predlagana vlada predstavniška v svojem karakterju, ni bila demokratična v smislu zagotovitve neposrednega vpliva večine odraslih, belih moških, kot ni bila odgovorna v parlamentarnem smislu. Na ustavni konvenciji so bile zelo pogoste teme, ki so se dotikale »viharnosti in norosti demokracije«. Demokracija je bila v letu 1787 razumljena kot radikalna vera in ustava, ki so jo ustanovitveni očetje postavili, je zagotovila institucionalni

okvir, ki se je lahko pozneje razvil v demokracijo, čeprav so neposredne volitve senatorjev, dodelitev pravic črncem in pravice žensk bile v ustavo naknadno dodane z amandmaji.

Atensko demokracijo so pojmovali kot nestabilno, nagnjeno k cepitvam in vplivu političnih demagogov. Neposredno demokracijo so pojmovali za tako odvratno, kot so jo Atenci pojmovali za bistveno. Ustanovitelji so bili zaradi izkušnje tiranije pod angleško krono skeptični glede neposrednega vladanja kakršnekoli vrste. Od tu izhaja tudi njihov koncept federalne vlade z delitvijo oblasti, kjer bi medsebojna tekmovalnost ovirala moč katerekoli osebe ali institucije. Poleg tega so, zaradi revolucionarnega umika od britanske krone, poznali problem krhkosti režima, verjeli so, da bo dobro napisana ustava postala dejavnik stabilnosti. Kot tretje jih je družilo skupno prepričanje glede dejstva, da moči ne bi zaupali v roke revnih ljudi. Vsi so namreč verjeli, da se politične izvrstnosti ne da pridobiti brez minimalnega premoženja in izobrazbe. V njihovih očeh so bili revni ljudje preveč neizobraženi in razdražljivi, da bi lahko tvorili dobro vlado. Madison je tako zapisal: »Kakšni grenki tesnobi ne bi Atenci pogosto ušli, če bi njihova vlada vsebovala tako skrbno zaščito proti tiraniji njihovih lastnih strasti? Ljudska svoboda bi mogoče tako ubežala neizbrisni sramoti odlokov, po katerih istemu državljanu en dan predpiše strup, drugi dan pa mu postavlja spomenik« (Madison v Strauss 1994).

Hamilton in Madison sta se strinjala, da se bo v federalnem sistemu lahko spremenilo razmerje moči med federalno in nacionalnimi vladami, da imajo politične institucije, vključno s sodstvom, izjemen vpliv na določanje meja federalizma in da je za vzpostavitev demokracije ključna podpora ljudi. Nista pa se strinjala glede porazdelitve moči in odgovornosti med nacionalno in državnimi vladami, katera raven bo prevladala v medsebojnih sporih in kako naj se konsolidira visoka stopnja zaupanja v ustavo med ljudmi. Poleg tega je Hamilton verjel v moč političnih procesov in ljudskega mnenja pri vzpostavljanju moči posamezne ravni vlad, Madison pa je v tej luči prednost dajal institucionalnim sredstvom in jasnim opredelitvam, ki so zapisane v ustavi. Hamilton je verjel, da se lahko javno mnenje obrne v prid močne nacionalne vlade. Želel je razširiti moči nacionalne vlade, da bi lahko uveljavil politike, ki so bile po njegovem mnenju za državo nujno potrebne, in z ljudem ljubimi ukrepi pridobiti njihovo zaupanje. Zanj ustava ni pomenila le črk na papirju, ampak jo je bral širše, vse z namenom pridobiti nacionalno podporo za svoje politike. Madisonu pa je bila ustava, ki so jo ratificirali ljudje, središčna točka. Tako so bile moč nacionalne vlade in njene omejitve jasno opredeljene v ustavi.

Madison je torej zagovarjal omejeno moč nacionalne vlade in pomen ustave, na podlagi katere je bilo mogoče reševati vse morebitne spore ter razmerja moči. Zaradi bojzani, da bi sčasoma prevladala moč držav, je želel na nacionalni ravni zagotoviti sistem varstva pravic posameznikov. Madisonov pristop izhaja iz tradicionalnih idej predstavniške demokracije, medtem ko je Hamiltonov bližji ljudski demokraciji, kot jo poznamo danes. Madisonove ideje omejene vlade so bile glavni tok v Združenih državah v 19. stoletju, Hamiltonovo videnje interpretacije ustave pa je prevladovalo v politiki 20. stoletja.

Nasprotovanja med Madisonom in Hamiltonom so privedla do nastanka prvih političnih strank v Združenih državah Amerike in predstavljala različna pogleda na bistvo republikanske vlade ter sposobnosti ljudi, da si vladajo sami. Madisonova rešitev razširjenje republike in predstavnštva po mnenju Hamiltona ni zadostovala za preprečitev problema tiranije večine. Madison pa je menil, da Hamilton s svojimi ukrepi podpira zasebne interese na račun javnega dobrega in zanemarja moč ljudi. Madison in Hamilton sta se strinjala glede problema strasti, interesov med ljudmi ter potrebe, da se ti omejijo. Oba sta tudi verjela, da se mora vzpostaviti razumna, nepristranska in trajna nacionalna vlada. Nista pa soglašala, kdo vladi daje legitimnost in v kolikšni meri lahko na delovanje vlade vplivajo državljani. Hamilton je poskušal rešiti problem prevladujočih interesov, strasti in demagogije v zakonodajni veji oblasti z ustanovitvijo sistema institucionalne izravnave znotraj vlade raznolikega, trgovskega naroda. Verjel je, da je rešitev razumne in trajne volje v vladi v neodvisnem in energičnem izvrševalcu, čigar administracija bo lahko zastopala interes naroda ter tako tudi pridobila njegovo zaupanje. Madison pa je verjel v javno mnenje, ki ga zastopajo predstavniki in želel vzpostaviti ravnotežje strasti in interesov v družbi, da bi zmanjšal možnost večinskih frakcij ter oblikoval okolje, kjer se bo lahko ljudstvo umirilo in spremenilo odnos do idej. Hamilton je verjel, da ljudje stremijo k materialnim dobrinam in da bodo podpirali vlado, ki jim bo omogočila okolje za njihovo pridobitev, ter ni videl pravega smisla v tem, da bi ljudi spodbujal k političnemu udejstvovanju. Za Madisona pa so bile dolžnosti državljana ključne in se niso končale na točki volitev, ampak so bile trajne. Madison in republikanska stranka so se tako močno opirali na javno mnenje, svojo politično filozofijo so prevedli v politično strategijo, kar jim je prineslo več uspeha kot Hamiltonu in federalistom. Hamilton se je namreč zanašal predvsem na dobre učinke svojih politik, ne da bi, kot je to počel Madison, naslavljaj ameriški narod. Sheehan (2004) na tej točki poudarja pomen javnega mnenja kot ključne točke razlik med Madisonom in Hamiltonom, saj je Madison vseskozi tega izjemno

upošteval in skladno s tem oblikoval tudi svoja stališča, medtem ko je Hamilton javno mnenje dojemal kot pomembno, vendar v smislu podpore, ki jo je zagotavljalo, ne pa tudi aktivne participacije ali vplivanja na njegove politike.

Hamiltonova zapuščina v ustavnem redu, njegova vizija močne in centralne vlade z energičnim izvrševalcem, je v današnjem trenutku več kot aktualna. Imperialno predsedstvo, kot ga je orisal Douthat (2016) je doseglo nove vrhove že pri zadnjih dveh predsednikih ZDA ter se v trenutni predvolilni tekmi (Donald Trump) le še stopnjuje. Rešitve problemov se ne išče v moči kongresa in njegovih privilegijih urejanja ali osvežitvi razmerij med nacionalno in posameznimi vladami držav. Rešitev naj bi bila v še bolj močnem izvrševalcu, ki bo razbremenjen starih ustavnih preprek. Ljudje se razbremenjujejo delitve levo – desno ter se vedno bolj naslanjajo na institut predsednika, ki lahko bolj učinkovito doseže cilje v nasprotju z dolgotrajnimi procesi v kongresu ter njihovo večno polarizacijo. Madisonovo poudarjanje omejitve moči, centralizacija oblasti ter natančno določene pristojnosti vlade, napram zmanjševanju omejitve oblasti v imenu pragmatizma ter instituta močnega izvrševalca pa je prav tisto, česar se je Madison najbolj bal.

Razhod Madisona in Hamiltona razumemo kot točko preloma različnih mnenj, ki so obstajala, še preden je do tega prišlo, kljub temu, da se je, sploh pri branjenju ustave ter pisanju Federalističnih spisov zdelo, da imata skupno agendo pri oblikovanju demokratične republike. Mnogo avtorjev (McDonald, Elkins, McKritrick, Read, Wood, Schwarz) tako za razlog razhoda navaja nenadno spremembo Madisonovega razmišljanja. Vendar sta se njuna pogleda na republikanski federalizem razlikovala že prej. Res je, da se je Madison, potem ko je Hamilton zavzel močan položaj ministra za finance, začel zavedati, da bo moral ostro ukrepati nasproti njemu, če bo želel zagovarjati svojo vizijo razvoja Združenih držav Amerike. Vendar je bilo njegovo dosledno in ostro branjenje republike pod nespremenljivim ščitom ustave aktualno v preteklosti in je aktualno še danes. Madison je leta 1831 v pismu Charlesu E. Haynesu zapisal tako: »M/oje mišljenje glede besedila ustave se ni spremenilo, privolitev je bila dana skladno z mojim takratnim in nespremenjenim mnenjem« (Madison 1831).

8 LITERATURA

- Bailey, Steven K. ur. 1965. *American Politics and Government*. Washington: Voice of America, Forum Lectures.
- Baldwin, Nicholas D. J. ur. 2006. *Executive Leadership and Legislative Assemblies*. London and New York: Routledge.
- Banning, Lance. 1995. *The Sacre Fire of Liberty: James Madison and the Founding of the Federal Republic*. Ithaca in London: Cornell Univerity Press.
- Barbash, Fred. 2015. *How James Madison doctored the Story of the Constitutional Convention of 1789*. Dostopno prek: https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2015/11/18/how-james-madison-doctored-the-story-of-the-constitutional-convention-of-1787/?postshare=7021447928493352&tid=ss_mail/ (3. februar 2016).
- Beard, Charles. 1959. *Zgodovina združenih držav Amerike*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Bibič, Adolf. 1992. Politična misel federalistov. *Teorija in praksa* 29 (5–6): 585–594.
- Bodenhamer, David J. 2015. *Federalism & Democracy*. Dostopno prek: <http://www.ait.org.tw/infousa/zhtw/DOCS/Demopaper/dmpaper4.html/> (10. februar 2016).
- Bogdanor, Vernon. 1992. *The Blackwell Encyclopedia of Political Science*. Cambridge: Blackwell publishers.
- Bowen, Catherine D. 1966. *Miracle at Philadelphia*. Canada: Little, Brown & Company.
- Brezovšek, Marjan. 1992. Politična teorija v federalističnih spisih. *Teorija in praksa* 29 (5–6): 595–605.
- Carter, Kevin. 2010. *Hamilton v. Madison*. Dostopno prek: <https://kevinofreno.wordpress.com/2010/03/02/hamilton-v-madison/> (20. februar 2016).
- Chernow, Ron. 2004. *Alexander Hamilton*. London: Penguin Books.

- Cincotta, H. ur.. 2002. Oris ameriške zgodovine. United States Information Service Embassy of the United States of America, USIA Regional program office, Viena.
- Coenen, Dan T. 2006. A Rhetoric for Ratification: The Argument of »The Federalist« and Its Impact on Constitutional Interpretation. *Duke Law Journal* 56 (2): 496–543.
- Cohen Bell, Lauren. 2006. *Following the Leaders or Leading the Followers? The US Presidents's Relations with Congress*. Executive Leadership and Legislative Assemblies. New York: Routledge.
- Congress. Dostopno prek: <https://www.congress.gov/> (10. januar 2016).
- Členi konfederacije 1783. V Morgan, Edmund S. 2013. *The birth of the republic (1763–1789)*. Chicago: The University of Chigago Press
- Dahl A. Robert. 1997. *Uvod v teorijo demokracije*. Ljubljana: Krtina.
- DeCarolis, Lisa Marie. 2012. *A Biography of Alexander Hamilton*. Dostopno prek: www.let.rug.nl/usa/biographies/alexander-hamilton/ (10. april 2016).
- Deklaracija o neodvisnosti. 1776. V Morgan, Edmund S. 2013. *The birth of the republic (1763–1789)*. Chicago: The University of Chigago Press.
- Della Porta, Donatela. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
- Deren-Antoljak, Štefica. 1983. *Politički sistem Sjedinjenih Američkih država: Temelji i oblici*. Zagreb: Fakultet političkih nauka.
- Diamond, Larry Jay. 2008. *Spirit of democracy: the struggle to build societies throughout the world*. New York: Times Books/Henry Holt and Co.
- Diamond, Martin. 1959. Democracy and the Federalists: A Reconsideration of the Framers' Intent. *The American Political Science Association* 53 (1): 52–68.
- Dienstag, Joshua F. 1996. Serving God and Mammon: The Lockean Sympathy in Early American Political Thought. *The American Political Science Review* 90 (3): 497–511.
- Dienstag, Joshua Foa. 1996. Serving God and Mammon: The Lockean Sympathy in Early American Political Thought. *The American Political Science Review* 90 (3): 497–511.

- Dolbeare, Kenneth M. 2007. *American Political Thought*. New Jersey: Chatham House Publishers.
- Douthat, Ross. 2016. Give Us a King! Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2016/05/01/opinion/sunday/give-us-a-king.html?mwrsm=Email&_r=0/ (1. maj 2016).
- Earle, Edward M. 1937. *The Federalist*. New York: Random House.
- Ellis, Joseph J. 2000. *Founding Brothers: The Revolutionary Generation*. New York: Random House Inc.
- Epstein, David F. 1984. *The Political Theory of federalist*. Chicago and London: The University of Chicago press.
- Erlor, Edward J. 1984. *The Problem of Public Good in teh Federalist*. Polity 4 (26): 649–667.
- Farrand, Max, ur. 1911. *The Records of the Federal Convention of 1787 Volume I*. New Haven: Yale University Press; London: Henry Frowde Oxford University Press.
- Finley, I. Moses. 1999. *Antična in moderna demokracija*. Ljubljana: Krtina.
- Frankel, Benjamin. 2003. *History in Dispute: The American Revolution, 1763–1789*. St. James Press. pp. 17–24.
- Gingrich, Newt. 2015. *Five Myths about the Founding Fathers*. Dostopno prek: https://www.washingtonpost.com/opinions/five-myths-about-the-founding-fathers/2015/07/02/72f13198-202f-11e5-bf41-c23f5d3face1_story.html/ (2. februar 2016).
- Griffin, Stephen M. 1996. *American Constitutionalism*. New Jersey: Princeton University Press.
- Hamilton, Alexander, James Madison in John Jay. 2003. *The Federalist Papers*. New York: Signet Classic.
- Hamilton, Alexander. The federalist v Earle, Edward M. ur. 1937. *The Federalist*. New York: Random House.

- Hampsher-Monk, Ian. 1992. *A History of modern political thought*. Cambridge: Blackwell Publishers.
- Hardy, Thomas Duffus, ur.. 1846. *Modus Tenendi Parliamentum; An Ancient Treatise on the Mode of Holding the Parliament in England*. London: Printed by George E. Eyre and William Spottiswoode. Dostopno prek: arhive.org.
- Harris, Joseph P. 1965. *The Two Houses of Congress. American Politics and Government*. Washington: Voice of America, Forum Lectures.
- Heineman, Robert A. 1995. *American Government, 2nd edition*. New York: McGraw-Hill Inc
- Held, David. 1989. *Modeli demokracije*. Ljubljana: Krtina.
- Heywood, Andrew. 1997. *Politics*. Hampshire and London: Macmillan Pres Ltd.
- Hinsley, F.H. 1992. *Suverenitet*. Zagreb: AC.
- Hogeland, William. 2012. *Madison-Hamilton Financial Fight Is Often Misunderstood*. Dostopno prek: www.bloombergview.com/articles/2012-10-18/madison-hamilton-financial-fight-is-often-misunderstood/ (23. januar 2016).
- Howe, Daniel W. 1987. The Political Psychology of The Federalist. *The William and Mary Quarterly* 44 (3): 458–509.
- Ian, Tadej. 2000. Razvoj politične kulture v ZDA. *Teorija in praksa* 37 (5): 925–938.
- Jaklič, Klemen in Jurij Toplak. 2005. *Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili*. Ljubljana: Nova obzorja, d. o. o.
- Jefferson, Thomas. 1993. *The Political Writings of Thomas Jefferson*. Cambridge: Thomas Jefferson Memorial Foundation, Inc.
- Jilson, Calvin C. 1988. Political Culture And The Pattern of Congressional Politics Under The Articles of Confederation. *The Journal Of Federalism* 18 (1): 1–26.
- Ketchman, Ralph, ur. 2003. *The Anti-Federalist Papers and the Constitutional Convention Debates*. New York: Penguin Putnam.

- LeLoup, Lance T. 1986. *Politics in America: The Ability to Govern*. St. Paul, New York, Los Angeles, San Francisco: West Publishing Company.
- LeLoup, Lance T. in Shull, Steven A. 2003. *The President and Congress: Collaboration and Combat in National Policymaking*, 2nd edition. New York: Longman.
- Levy, Jacob T. 2007. Federalism, Liberalism, and the Separation of Loyalties. *The American Political Science Review* 101 (3): 459–477.
- Lijphart, Arend. 1984. *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lipset, Seymour Martin. 2004. *The Democratic Century*. Oklahoma: University of Oklahoma Press.
- Locke, John. 1964. *Two Treatises of Government*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MacGregor Burns, James. 1965. *The United States Congress*. American Politics and Government. Washington: Voice of America, Forum Lectures.
- Madison, James. 1834. *Notes, On Nullification*. Washington: Library of Congress.
- Madison, James. The Federalist v Earle, Edward M. ur. 1937. *The Federalist*. New York: Random House.
- Madison, James. 1831. *James Madison to Charles E. Haynes, Montpellier, 25 February 1831*, Rotunda: New Digital Scholarship from the University of Virginia Press, ed. University of Virginia. Dostopno prek: <http://rotunda.upress.virginia.edu/founders/default.xqy?keys=FOEA-print-02-02-02-2286> (2. marec 2016).
- Maier, H., Rausch, H. in Denzer, H. 1998. *Klasici političkog mišljenja*. Zagreb: Golden marketing.
- Maier, Pauline. 2010. *Ratification: The People Debate the Constitution*. New York: Simon & Schuster.
- Mayhew, David R. 1996. Divided We Govern. *American Government: Readings and Cases*. 12 (23): 194–200.

- Mazurak, Zbigniew. 2014. The Constitutional Limits on The Federal Government According to The Constitution's Framers. *Politeja* 6 (32): 183–202.
- McCormik, John P. 2001. Machiavellian Democracy: Controlling Elites with Ferocious Populism. *The American Political Science Review* 95 (2): 297–313.
- McDonald, Forrest. 1985. *Novis Ordo Seclorum*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Mervin, David. 1993. *The President of the United States*. New York, London, Toronto: Harvester Wheatsheaf.
- Meyerson, Michael I. 2009. *Liberty's Blueprint*. New York: Basic Books.
- Miller, Joshua. 1988. The Ghostly Body Politic: The Federalist Papers and Popular Sovereignty. *Political Theory* 16 (2): 99–119.
- Montesquieu, Charles Louis de Secondat. 1966. *The Spirit of Laws*. New York: Hafner publishing company.
- Morgan, Edmund S. 2013. *The birth of the republic (1763-1789)*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Morrow, John. 1998. *History of political thought*. Hampshire and London: Macmillan press Ltd.
- Muñoz, Vincent P. 2003. James Madison's Principle on Religious Liberty. *The American Political Science Review* 97 (1): 17–32.
- Padover, Saul K. 1960. *The Genius of America*. New York: McGraw-Hill Inc
- Paine, Thomas. 1987. *Zdrav razum*. Zagreb: Informator, Fakultet političkih nauka
- Peterson, Merrill. 1975. *Thomas Jefferson and the New Nation: A Biography*. Oxford University Press.
- Pitamic, Leonid. 1996. *Država*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Powell, Jim. 1996. *James Madison – Checks and Balances to Limit Governemnt Power*. *Dostopno prek*: <http://fee.org/articles/james-madison-checks-and-balances-to-limit-government-power/> (15. januar 2016).

- Putterman, Ethan. 2007. Rousseau on Agenda-Setting and Majority Rule. *The American Political Science Review* 97 (3): 459–469.
- Raaflub, Kurt A. 2004. *The discovery of freedom in ancient Greece*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rakove, Jack N. 1990. *James Madison and the Creation of the American Republic*. Glenview, IL: Scott, Foresman/Little, Brown Higher Education.
- Ratcliffe, Donald. 2013. The Right to Vote and the Rise of Democracy, 1787–1828. *Journal of Early Republic* 33 (3): 220–254.
- Rossiter, Clinton. 1996. *The Presidency – Focus of Leadership*. American Government: Readings and Cases. New York: Harper Collins College Publishers
- Rousseau, J., J. 1960. *Družbena pogodba*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Rutland, Robert A. ur. 1983. *The Papers of James Madison*. Charlottesville: University Press of Virginia.
- Sartori, Giovanni. 1987. *The Theory of Democracy Revisited: The Contemporary Debate*. Chantham: Chantham House Publishers.
- Schattschneider, E. E. 1996. *Party Government*. American Government: Readings and Cases. New York: Harper Collins College Publishers.
- Schwarz, Michael. 2007. The Great Divergence Reconsidered. *Journal of the Early Republic* 27 (3): 407–436.
- Sheehan, Colleen A. 2004. Madison v. Hamilton: The Battle over Republicanism and the Role of Public opinion. *The American Political Science Review* 98 (3): 405–424.
- Smith, Troy E. 2007. Divided »Publius«: Democracy, Federalism, and the Cultivation of Public Sentiment. *The Review of Politics* 69 (4): 568–598.
- Sruk, Vlado. 1995. *Leksikon politike*. Maribor: Obzorja.
- Stewart, David O. 2015. *Madison's gift: five partnerships that built America*. New York: Simon & Schuster.

- Strauss, Barry. 1994. American Democracy Through Ancient Greece Eyes. Dostopno prek: <http://www.historytoday.com/barry-strauss/american-democracy-through-ancient-greek-eyes/> (25. april 2016).
- The founding fathers who supported strong central government.* 2014. Dostopno prek: www.nationalistpartyamerica.com/founding_fathers_federalists_supported_strong_centralized_national_government/ (10. januar 2016).
- The White House. Dostopno prek: <https://www.whitehouse.gov/> (10. januar 2016).
- Tribe, Laurence H. in Dorf, Michael C. 1996. *How Not to Read the Constitution*. New York: Harper Collins College Publishers.
- Urofsky, Melvin I. ur. 1994. *Basic Readings in U. S. Democracy*. Washington: United States Information Agency, Division for the Study of the United States.
- Ustava Združenih držav Amerike. 2005 v Jaklič, Klemen in Toplak, Jurij. 2005. *Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili*. Ljubljana: Nova obzorja.
- Vernant, Denis. 1986. *Introduction a la philosophie de la logique*. Bruxelles: P. Mardaga.
- Walling, Karl-Friedrich. 1999. *Republican Empire: Alexander Hamilton on War and Free Government*. Kansas: University Press of Kansas.
- Wei, Xiaohong. 2011. *How the U.S. Constitution Separates National Power*. Dostopno prek: www.earlyamerica.com/early-america-review/volume-13/constitution-separates-power/ (15. februar 2016).
- Wildavsky, Aaron. 1996. *The Two Presidencies. American Government: Readings and Cases*. New York: HarperCollins College Publishers.
- Yarbrough, Jean. 1976. Federalism in the Foundation and Preservation of American Republic. *Publius, Americans and the Federal Principle: Some Reconsiderations* 6 (3): 43–60.
- Zuckert, Michael P. 2003. *The Political Science of James Madison* v *History of American Political Thought*, ur. Bryan-Paul Frost in Jeffrey Sikkenga, 149–166. Lanham, Boulder, New York, Oxford: Lexington Books.